
METODIKA **rodinné politiky** **na krajské** **a místní úrovni**

Metodika rodinné politiky na krajské a místní úrovni vznikla v rámci projektu Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů, reg. č. CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0006233. Tento projekt je financován z Operačního programu Zaměstnanost a ze státního rozpočtu.

ISBN 978-80-7421-176-8

OBSAH

Úvod	5
1 Východiska metodiky	6
1.1 Projekt „Koordinační opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů“ (dále „projekt“)	7
1.2 Cíle Metodiky	7
1.3 Spolupráce aktérů na přípravě Metodiky	8
1.4 Návaznost Metodiky na Konceptci rodinné politiky	8
2 Rodinná politika	10
2.1 Rodina	11
2.2 Cíle a principy rodinné politiky v České republice	11
2.3 Regionální rodinná politika	12
2.3.1 Aktéři regionální rodinné politiky	13
2.3.2 Role krajů a obcí v plánování a realizaci rodinné politiky	14
3 Demografická a socioekonomická situace rodin v ČR	16
3.1 Pokles porodnosti	17
3.2 Stárnutí populace	17
3.3 Struktura rodin	18
3.4 Genderové nerovnosti – vzdělání a platové rozdíly	20
3.5 Různá míra zaměstnanosti dle pohlaví a věku	20
3.6 Relativní a absolutní chudoba rodin s dětmi	22
4 Strategické plánování rodinné politiky na úrovni krajů a obcí	24
4.1 Strategické plánování	25
4.2 Komunitní plánování	27
4.3 Další přístupy ke strategickému plánování	28
5 Jak realizovat rodinnou politiku na regionální úrovni?	30
5.1 Analýza výchozí situace	31
5.2 Zmapování potřeb	32
5.3 Institucionální, personální a koncepční zabezpečení oblasti rodinné politiky	33
5.3.1 Institucionální zabezpečení	33
5.3.2 Personální zabezpečení	34
5.3.3 Koncepční zabezpečení	34

5.4	Základní oblasti rodinné politiky	35
5.4.1	Oblast služeb pro rodiny	35
5.4.2	Oblast podpory trhu práce a sladování rodinného a pracovního života	38
5.4.3	Oblast prostoru přátelského rodinám	40
5.4.4	Oblast komunikace a spolupráce	42
5.5	Inspirace z obcí se zavedenou politikou na podporu rodin	43
5.5.1	Olomouc (100 523 obyvatel k 1. 1. 2019)	43
5.5.2	Lípa u Havlíčkova Brodu (1 144 obyvatel k 1. 1. 2019)	47
6	Přehled situace v krajích	50
6.1	Hlavní město Praha	51
6.2	Jihočeský kraj	54
6.3	Jihomoravský kraj	57
6.4	Karlovarský kraj	62
6.5	Královéhradecký kraj	65
6.6	Liberecký kraj	73
6.7	Moravskoslezský kraj	76
6.8	Olomoucký kraj	79
6.9	Pardubický kraj	82
6.10	Plzeňský kraj	86
6.11	Středočeský kraj	88
6.12	Ústecký kraj	91
6.13	Kraj Vysočina	94
6.14	Zlínský kraj	98
7	Možné finanční zdroje	100
7.1	Ministerstvo práce a sociálních věcí	101
7.2	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	103
7.3	Ministerstvo pro místní rozvoj	103
7.4	Ministerstvo vnitra	104
7.5	Úřad vlády ČR	104
7.6	Evropský sociální fond	104
8	Závěr	106
	Seznam grafů a tabulek	109
	Seznam zkratk	110
	Použitá literatura a zdroje	111

ÚVOD

Metodika rodinné politiky na krajské a místní úrovni (dále „Metodika“) vznikla v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí (dále „MPSV“) „*Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“ (registrační číslo CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0006233). Projekt je financován z Evropského sociálního fondu až do 31. 12. 2021, přičemž jeho hlavním cílem je vytvořit základ systémového uchopení rodinné politiky na úrovni samosprávy ve spolupráci s MPSV. Projekt zaměřuje systematickou pozornost na podporu samospráv při plánování prorodinných aktivit dle místních potřeb rodin, a to s ohledem na základní hodnotová východiska rodinné politiky v České republice (tj. ocenění péče, mezigenerační solidarita, odstranění diskriminace a rovné příležitosti žen a mužů).

Regionální rodinná politika nebyla na úrovni státní správy v posledních desetiletích systematicky řešena, a ačkoliv v posledních letech dochází k uznání jejího nepostradatelného místa v podpoře rodin, nebyla zatím v České republice (dále „ČR“) systémově uchopena a rozvinuta. Tato metodika vznikla s cílem poskytnout zástupcům samosprávy i dalším aktérům rodinné politiky teoretickou podporu v realizaci prorodinných aktivit na krajské a obecní úrovni. Metodika je členěna do několika kapitol, přičemž se nejdříve v kapitole 2 věnuje tématu rodinné politiky a významu regionální rodinné politiky. Dále následuje kapitola 3 popisující současnou situaci ČR v oblasti rodinné politiky v návaznosti na aktuální demografické a společenské trendy. Kapitola 4 se věnuje tématu strategického plánování a možným přístupům k němu. Po obecné části kapitoly 5 věnované vymezení jednotlivých oblastí rodinné politiky Metodika nabízí postup, jak strategické plánování realizovat v praxi, tzn. zejména jak vytvořit strategický dokument k rozvoji rodinné politiky v praxi krok za krokem. V závěru kapitoly 5 jsou uvedeny příklady dobré praxe v realizaci rodinné politiky ve dvou vybraných obcích (tj. větší obce, která má nad 100 tisíc obyvatel, a obce menší, kde je obyvatel pouze nad 1 tisíc). Kapitola 6 obsahuje přehled aktuálního stavu realizace rodinné politiky v jednotlivých krajích s důrazem na silné a slabé stránky krajů. Kapitola 7 se věnuje tématu možných finančních zdrojů pro realizaci rodinné politiky na krajské a obecní úrovni. V poslední části Metodiky nalezne čtenář závěr, seznam tabulek a grafů, seznam použitých zkratk a seznam použité literatury a zdrojů.

1

VÝCHODISKA METODIKY

Metodika vznikla v rámci projektu „*Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“ (viz podkapitola 1.1) s hlavním cílem vytvořit základ systémového uchopení rodinné politiky na úrovni samosprávy ve spolupráci s MPSV (viz podkapitola 1.2). Na její přípravě spolupracovala řada aktérů z oblasti státní správy i samosprávy (viz podkapitola 1.3). Metodika vznikla v návaznosti na *Koncepci rodinné politiky*, která je v současné době hlavním strategickým dokumentem v oblasti rodinné politiky na celostátní úrovni (viz podkapitola 1.4).

1.1 Projekt „Koordinační opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů“ (dále „projekt“)

Hlavním cílem projektu je zlepšit koordinaci místních a celostátních politik na podporu rodin a tím podpořit vznik a rozvoj příznivých podmínek pro fungování rodin na místní úrovni, zejména na základě kontinuální analýzy potřeb krajů a obcí v této oblasti.

Během realizace projektu dochází k vytvoření základu systémového uchopení rodinné politiky na úrovni samosprávy ve spolupráci s MPSV. V rámci projektu byly vytvořeny pozice krajských poradců a poradkyň se záměrem podpořit jejich činností implementaci prorodinných opatření na regionální úrovni, ale také zvýšit informovanost samosprávy i občanů o možnostech podpory ze strany MPSV. Krajské poradce jsou v úzkém kontaktu s cílovými skupinami projektu (orgány státní správy, zaměstnanci, územní samosprávné celky, rodiče s malými dětmi, osoby pečující o jiné závislé osoby, zaměstnavatelé, nestátní neziskové organizace, poskytovatelé služeb a jiní aktéři rodinné politiky), kterým poskytují poradenství a veškerou možnou podporu.

Během dosavadní realizace projektu již byla ustavena celorepubliková platforma a 14 regionálních platforem. Členy celorepublikové platformy jsou zástupci MPSV, samosprávy a klíčových institucí v oblasti rodinné politiky a jejím hlavním cílem je prosadit systémové řešení rodinné politiky a rozvoj spolupráce mezi MPSV, kraji a obcemi. Vznik celorepublikové platformy podpořil nejen rozvoj komunikace v oblasti rodinné politiky mezi státní správou a samosprávou, ale i mezi kraji navzájem, a umožňuje tak sdílení příkladů dobré praxe v oblasti rodinné politiky. Regionální platformy, které vznikly ve všech krajích ČR, jsou tvořeny zástupci místních relevantních subjektů z oblasti podpory rodin. Oba zmíněné typy platforem si kladou za cíl najít a realizovat systémová řešení rodinné politiky v krajích. Vznik regionálních platforem rovněž podporuje rozvoj vzájemných vztahů mezi subjekty, které se podílejí na implementaci prorodinných opatření v daném regionu, a umožňuje sdílení příkladů jejich dobré praxe.

Během realizace projektu dochází k mapování situace v oblasti podpory rodin a potřeb rodin v jednotlivých krajích, na jehož základě je vytvářen návrh implementace konkrétních prorodinných opatření v každém kraji ČR. Získané informace o specifické situaci rodin v jednotlivých krajích využije jak MPSV při tvorbě rodinné politiky, tak i kraje při své další práci v regionech.

1.2 Cíle Metodiky

Metodika vznikla na základě poptávky krajských a místních aktérů po vytvoření uceleného a efektivního systému zastřešení rodinné politiky na ústřední úrovni v interakci se samosprávou. Tento systém by měl ze strany státní správy obsahovat stále se aktualizující metodická doporučení k prosazování a podpoře rodinné politiky na místní úrovni a zároveň zpracovávat podněty přicházející od úřadů územních samosprávných celků. Jedině takto vytvořený živý systém je schopný propojit cíle a obsahy rodinné politiky na státní a regionální úrovni.

Důvodem pro vytvoření takového systému je skutečnost, že stále ještě není dostatečně rozvinuta praxe vytváření regionálních a lokálních programů podpory rodin ve všech krajích ČR. Ve svém důsledku pak samosprávy přistupují k implementaci rodinné politiky velmi rozdílně: někde je podpora rodin chápána široce, včetně preventivních aktivit, v jiných krajích se podpora omezuje především na práci s ohroženými rodinami. Rozdíly v přístupu vedou pak k rozdílné dostupnosti, nabídce i kvalitě služeb aktivit na podporu

rodin. Z úrovně MPSV, jako orgánu státní správy, není možné při přípravě opatření rodinné politiky systémově podchytit všechna specifika jednotlivých regionů a od nich odvozené potřeby rodin a právě v tomto ohledu je role regionální rodinné politiky nenahraditelná. Rodiny potřebují vedle státem garantované materiální a příjmové úrovně také nemateriální podporu svých funkcí, která bude specificky reagovat na situaci v dané lokalitě. Právě tuto nemateriální podporu lze efektivně realizovat na regionální a místní úrovni, a to prostřednictvím nástrojů a opatření, které nejlépe reagují na specifické problémy a potřeby rodin. Zmíněné nedostatky by měl napravit systém vytvářený v rámci projektu „*Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“.

Metodika je koncipována tak, aby ji mohla využívat nejen samospráva, ale i další relevantní aktéři v krajích a regionech, jejichž oblastí činnosti je rozvoj prorodinných aktivit. Její využitelnost je garantována tím, že vychází z přímé praxe krajů. Metodika vznikla s cílem přispět ke sjednocení přístupu samospráv k implementaci rodinné politiky a tedy i k snížení rozdílů mezi jednotlivými kraji v nabídce, rozsahu a kvalitě poskytovaných služeb a dalších aktivit na podporu rodin.

1.3 Spolupráce aktérů na přípravě Metodiky

Metodika byla vytvořena ve spolupráci následujících subjektů:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí – odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí – sekce Evropských fondů,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí – realizační tým projektu,
- celorepubliková platforma projektu,
- regionální platformy projektu,
- krajské úřady,
- vybrané obecní úřady.

Každý z uvedených subjektů poskytoval informace o aktuální situaci v jednotlivých krajích, a to jak z hlediska zjištěné či nezjištěné situace rodin, tak z hlediska aktuálních opatření v rámci rodinné politiky na místní úrovni. Krajské úřady se rovněž zúčastnily připomínkování tohoto dokumentu.

1.4 Návaznost Metodiky na Konceptci rodinné politiky

Metodika byla zpracována především v návaznosti na aktuální *Konceptci rodinné politiky* (dále „Konceptce“), kterou vypracovalo MPSV ve spolupráci s *Odbornou komisí pro rodinnou politiku*¹. Jedná se o celkově třetí strategický dokument v oblasti podpory rodin se střednědobým výhledem, tj. na dalších pět let; předchozí dva materiály byly schváleny v roce 2005 a v roce 2008². Konceptce vznikala paralelně se *Zprávou o rodině* (VÚPSV, 2017a), která přináší detailní analýzu situace rodin v současné české společnosti.

1 Více informací o Odborné komisí pro rodinnou politiku zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/odborna-komise-pro-rodinnou-politiku-2015-2017>.

2 Jedná se o *Národní konceptci podpory rodin s dětmi* (2008) dostupnou z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf/be17dc8c-8441-952e-ef13-e13486fba929; a *Národní konceptci rodinné politiky* (2005) dostupnou z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b.

Opatření v Konceptci jsou zacílena na funkční rodiny. Na podporu ohrožených rodin s dětmi se pak zaměřuje *Národní strategie ochrany práv dětí* (2012)³ a *Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025* (2015)⁴.

Koncepce obsahuje analýzu socioekonomické situace českých rodin a české společnosti jako celku, na jejímž základě definuje zásadní demografické a společenské trendy: pokles porodnosti, stárnutí populace, změnu struktury rodin, vyšší dosahované vzdělání u žen, různou zaměstnanost dle pohlaví a věku, relativní i absolutní chudobu rodin s dětmi. S ohledem na provedené analýzy a stanovené trendy Koncepce obsahuje konkrétní návrhy opatření, a to včetně odhadu jejich finančních dopadů na veřejné rozpočty.

Metodika dále vychází z následujících dokumentů:

- *Koncepce rodinné politiky* (MPSV, 2017)⁵,
- *Národní koncepce podpory rodin s dětmi* (MPSV, 2008)⁶,
- *Národní koncepce rodinné politiky* (MPSV, 2005)⁷,
- *Zpráva o rodině* (VÚPSV, 2017a)⁸,
- *Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu* (VÚPSV, 2017b)⁹,
- *Národní zpráva o rodině* (MPSV, 2004),
- *Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce* (SocioFactor s. r. o., 2016)¹⁰,
- *Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou* (VÚPSV, 2015)¹¹,
- dostupné koncepce, strategie a plány rodinné politiky na krajské i místní úrovni.

3 Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NSOPD.pdf/bb0782db-dabb-4710-0689-ec3bf0b7dca5>.

4 Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/NSRSS.pdf/bca93363-6f0b-52ab-a178-4852b75dab6f>.

5 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253.

6 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf/be17dc8c-8441-952e-ef13-e13486fba929.

7 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b.

8 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zprava_o_rodine_2017.pdf/9c2b6076-0398-f23c-e517-d63e57d6b2e5.

9 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodiny_ve_stredni_fazi_rodinneho_cyklu_2017.pdf/0ade143a-214b-917a-9211-41c4575bcc56.

10 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/TACR_zprava_sladovani.pdf/432db929-6f1a-f1d7-e5d0-e2f6eb2b7676.

11 Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Otcovska_dovolenena.pdf/61b4d06f-f58d-86a1-eac1-a3b84f02fdff.

2

RODINNÁ POLITIKA

Na začátku této kapitoly bude vymezen samotný pojem *rodina* (viz podkapitola 2.1). Následuje popis cílů a základních principů současné rodinné politiky v ČR (viz podkapitola 2.2) a vymezení regionální rodinné politiky (viz podkapitola 2.3), včetně jejích hlavních aktérů (viz podkapitola 2.3.1), s důrazem na roli samotných krajů a obcí (viz podkapitola 2.3.2).

2.1 Rodina

Sociální a demografické změny ve společnosti nevyhnutelně ovlivňují i hodnoty a akceptované normy rodinného chování (VÚPSV, 2017a). Zatímco hodnota rodiny jako takové přetrvává (viz dostupné výzkumy Centra pro veřejné mínění¹²), její struktura a funkce se proměňují. Rodiny si stále uchovávají určitou míru vlastní autonomie, ale zároveň pod tlakem individualismu dochází k oslabování rodinné soudržnosti (Možný, 2006).

Rodinu je možné definovat různými způsoby, které se liší dle jednotlivých vědních oborů. V rodinném právu České republiky jsou v kontextu rodiny uváděny zejména následující termíny: *rodina* a *rodičovství*, *manželství*, *rodinný stav*, členové rodiny, *rodinní příslušníci*, *manželé*, *příbuzní*, *příbuzenský poměr*, *osoby blízké*, *rodinné společenství*. Dále stojí za zmínku, že dle § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku je: „*hlavním účelem manželství založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“. Dále dle § 3 odst. 2 písm. b): „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany*“.¹³

Z pohledu současné rodinné politiky: „*je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo dětmi, nebo jednoho rodičů s dítětem nebo dětmi. Protože s manželskými nebo partnerskými páry nebo jednotlivci a dětmi často žijí i jiné osoby, lze užívat v tomto smyslu přesnějšího pojmu rodinná domácnost, jejímž jádrem je úplná nebo neúplná rodina*“ (Krebs, 2010, s. 344).

Probíhající ekonomické, demografické a sociální změny ve společnosti vytvářejí prostředí, které rodinu oslabuje z hlediska plnění jejích základních funkcí a činí ji více závislou na státu (VÚPSV, 2017a), čímž se zvyšuje pravděpodobnost, že rodiny budou čelit ekonomickým, sociálním či psychologickým rizikům (Sirovátka, Winkler, 2009). Z toho důvodu vláda ČR považuje rodinnou politiku za svou strategickou prioritu a klade důraz na podporu všech typů rodin s dětmi v ČR (MPSV, 2017).

2.2 Cíle a principy rodinné politiky v České republice

Základní principy rodinné politiky respektují ústavně chráněné hodnoty a práva, jak jsou uvedeny především v čl. 10 a 32 *Listiny základních práv a svobod*, a mezinárodní závazky ČR plynoucí zejména z Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, z *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* a *Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* a z *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejich dodatkových protokolů* (zejm. čl. 8 – Právo na respektování rodinného a soukromého života, čl. 12 – právo uzavřít manželství, čl. 14 – zákaz diskriminace, čl. 5 jejího dodatkového protokolu č. 7 – rovnost mezi manžely, a *Listiny základních práv Evropské unie* (dále „EU“).

12 Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále „CVVM“) pravidelně uskutečňuje šetření veřejného mínění zaměřené na postoje českých občanů k manželství a rodině. Výsledky šetření z února 2017 jsou dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vzta-hy-a-zivotni-postoje/2164-postoje-ceskych-obcanu-k-manzelstvi-a-rodine-unor-2017>.

13 Viz též 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR.

Ve stávající Koncepci, která byla schválena vládou ČR usnesením č. 654 dne 18. září 2017, jsou cíle rodinné politiky definovány následovně:

- 1) *Společenské klima má být vůči rodinám všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky mají být minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství mají požívat zvláštní zákonné ochrany a mají být společensky vysoce oceňovány, přičemž je nutno posilovat autonomii rodiny,*
- 2) *vhodné socioekonomické podmínky mají podporovat dobré fungování rodin a výchovu dětí. Mají se zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory či jiné závislé osoby a umožnit tak rodinám získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů,*
- 3) *rodinám se specifickými potřebami má být věnována zvláštní pozornost – zejména neúplným rodinám, rodinám se členem se zdravotním postižením, rodinám se třemi a více dětmi a dalším rodinám nejvíce ohroženým relativní i absolutní chudobou. Mají být přijímána cílená opatření přispívající k rovnému přístupu ke vzdělávání a uplatnění členů těchto rodin na trhu práce i ve společnosti,*
- 4) *má se posilovat vědomí a význam rodinných hodnot, kterými jsou trvalý vztah, manželství, vzájemná péče a hodnoty lásky a úcty a podpora významu rodiny ve společnosti,*
- 5) *vzhledem k demografickým změnám v české společnosti bude třeba podpořit prostřednictvím konkrétních opatření vyšší porodnost a sňatečnost obyvatelstva. (MPSV, 2017)*

Rodinná politika je ze své povahy politikou průřezovou, což znamená, že se dotýká daňového, důchodového a sociálního systému, zdravotních a sociálních služeb, zaměstnanosti, školství a vzdělávání, ale také oblasti dodržování lidských práv. Rozumíme jí souhrn aktivit podporujících rodinu a zahrnujících řadu společenských oblastí jako zdravotnictví, školství, sociální zabezpečení, bydlení, infrastruktura či trh práce a na její realizaci se tak vedle MPSV podílí i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále „MŠMT“), Ministerstvo zdravotnictví (dále „MZd“), Ministerstvo financí (dále „MF“), Ministerstvo pro místní rozvoj (dále „MMR“) aj. Vedle státní správy a samosprávy patří mezi další důležité aktéry rodinné politiky také zaměstnavatelé, odborná veřejnost, školské a vzdělávací instituce, média, církve, nestátní neziskové organizace, ale i samotné rodiny.

Rodinná politika v posledních desetiletích nebyla, zvláště na regionální úrovni, systematicky rozvíjena. V současné době dochází k uznání jejího nepostradatelného místa v podpoře rodin zvláště v oblastech sládnění pracovního a rodinného života, podpory služeb péče o malé děti, problematiky pečujících osob, flexibilních forem práce a díky celkovému vytváření příznivého klimatu pro rodiny. Tato podpora se následně odráží jak v oblasti rovnosti žen a mužů, tak v oblasti zachování příjmů a snížení rizika chudoby rodin.

2.3 Regionální rodinná politika

Rostoucí význam rodinné politiky na regionální a lokální úrovni patří v současné době mezi hlavní trendy v oblasti rodinné politiky v Evropě. Nižší úrovně státní správy a samosprávy mají blíže k rodinám v daném regionu. Disponují znalostí místních podmínek a potřeb i širokou škálou možností, jak realizovat opatření rodinné politiky (např. podpora infrastruktury, zřizování mateřských škol, poskytování a podpora služeb pro rodinu, organizace společenských a propagačních akcí atd.) s ohledem na místní potřeby rodin i na rozmanitost jejich forem. Regionální rodinná politika je tedy důležitá vzhledem k principu subsidiarity, kdy jsou opatření realizována vždy na takové úrovni, v níž je jejich realizace nejefektivnější z hlediska informovanosti o problémech a dostupných zdrojů.

V návaznosti na hlavní cíle rodinné politiky (viz podkapitola 2.2) lze definovat hlavní cíl regionální rodinné politiky jako **tvorbu a podporu vhodných podmínek pro zakládání rodin a fungování rodin na úrovni krajů a obcí**. Tento obecný cíl je však nutné doplnit o cíle specifické:

- dostat rodinu do centra pozornosti místních samospráv,
- podpořit autonomii rodin při výkonu jejich přirozených funkcí,
- vytvořit podmínky pro fungování rodiny ve všech jejích vývojových fázích a všech jejích podobách,
- prosazovat princip rovných příležitostí a rovného postavení žen a mužů ve společnosti,
- motivovat rodiny v jejich angažovanosti v aktivitách občanské společnosti i v realizaci regionální rodinné politiky,
- zvyšovat informovanost občanů o opatřeních a aktivitách rodinné politiky na státní i regionální úrovni.

Cíle regionální rodinné politiky lze definovat i prostřednictvím charakteristik obcí přátelských k rodině:

- vnímá rodinu a děti jako jednu z priorit,
- bere v úvahu potřeby a možnosti místních obyvatel,
- předpokládá a podporuje aktivní účast občanů,
- věnuje pozornost veřejnému prostoru a jeho využití,
- funguje transparentně,
- usiluje o dlouhodobou udržitelnost,
- podporuje inovační potenciál,
- zlepšuje sociální klima atd. (K. F. Hofinger, 2000)

Význam podpory rodin ze strany krajů či obcí lze rovněž vnímat z pohledu rozvoje samotných měst a obcí. Zásadními problémy jsou v tomto kontextu udržení obyvatelstva v odlehlých venkovských obcích či oslabování vztahu ke své komunitě (Mátl, Srnová, 2010). Právě podporou rodinného a komunitního života je možné podpořit soudržnost jak na venkově, tak ve městech.

Je důležité uvědomit si, že ne všechny malé obce mají stejné potřeby. Existují velké rozdíly mezi venkovskými obcemi na základě jejich umístění. Obce situované v suburbiích (tzn. v blízkosti velkých měst) mají potřeby odlišné od obcí situovaných v odlehlých lokalitách. Tuto skutečnost je nutné vždy promítnout do plánování i realizace rodinné politiky v dané obci či regionu.

2.3.1 Aktéři regionální rodinné politiky

V rodinné politice na úrovni krajů a obcí působí řada aktérů veřejného sektoru (poslanci a senátoři, státní správa a samospráva, výzkumné instituce a univerzity, orgány EU atd.), občanského sektoru (nestátní neziskové organizace, církve, rodiny atd.) i soukromého sektoru (komerční firmy, soukromá školská zařízení, média a další), kteří mají zásadní vliv na vytváření prostředí přílivového pro rodiny, přičemž komplexní a efektivní regionální rodinná politika vyžaduje spolupráci všech aktérů na místní i centrální úrovni.

Úloha krajů a obcí (více viz podkapitola 2.3.2) je v realizaci regionální rodinné politiky klíčová, ale nelze opomenout roli zaměstnavatelů, kteří mohou podporovat prarodinné aktivity materiální pomocí (podpora zaměstnanců formou benefitů, budování dětských skupin, mateřských škol, zajištění veřejných akcí apod.) či se mohou přihlásit ke společenské odpovědnosti firem a age-managementu¹⁴.

Neméně významným aktérem jsou rovněž nestátní neziskové organizace (dále „NNO“), jež se angažují ve všech oblastech služeb pro rodiny (tj. pro rodiny v krizi, v péči a vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase, ve všestranné a neformální podpoře samoživitelek a samoživitelů, v péči o seniory aj.). NNO jsou v některých svých činnostech¹⁵ podporovány dotačním programem MPSV *Rodina*¹⁶.

V neposlední řadě je nutné zmínit roli církevních organizací, které se angažují rovněž v podpoře rodin, a to zejména v podpoře sociálně ohrožených rodin i jednotlivců, a dále i v oblasti péče o závislé seniory.

2.3.2 Role krajů a obcí v plánování a realizaci rodinné politiky

Nižší úrovně státní správy (tj. kraje a obce) mají blíže k rodinám žijícím na jejich území, a mají tak lepší předpoklady pro to, aby mohly efektivně reagovat na místně a regionálně specifické potřeby, ale také aby mohly uvádět do praxe principy státní rodinné politiky (VÚPSV, 2017, s. 17).

Kraje by měly zastávat pět základních úloh při tvorbě a realizaci rodinné politiky na regionální úrovni:

1. reprezentativní (reprezentovat kraje či obce při jednání s ústřední úrovní),
2. koncepční (aktivně vytvářet regionální rodinné politiky na základě vlastních koncepcí),
3. koordinační (koordinovat obce a další místní aktéry rodinné politiky, koordinovat prarodinné aktivity v rámci regionu),
4. organizační (organizovat prarodinné aktivity a spoluúčastnit se jich),
5. informativní (informovat obce o situaci rodin a prarodinných opatřeních v regionu). (MPSV, 2008, s. 14)

Kraje tak mají významnou koordinační a iniciační funkci během realizace regionálních rodinných politik, přičemž při uplatňování zmíněných principů by měly dlouhodobě směřovat k větší samostatnosti při tvorbě a realizaci rodinných politik.

Obce by měly zastávat zejména následující čtyři úlohy:

1. iniciační (iniciovat prarodinné aktivity a podněcovat občany k aktivnímu podílu na jejich plánování a realizaci),
2. realizační (realizace prarodinných aktivit),
3. propagační (propagace prarodinných aktivit a prarodinné politiky jako takové),
4. informativní (informovat občany o prarodinných aktivitách v obci, regionu i na celostátní úrovni). (MPSV, 2008, s. 14)

14 Např. aktivity Síťe pro rodinu „Společnost přátelská rodině“, která je realizována od roku 2004. V letech 2011–2013 probíhal *Audit rodina & zaměstnání* jako nástroj, který může management společnosti využít k rozvoji a optimalizaci personální politiky a jehož cílem je mj. zvýšení motivovanosti.

15 Jde o služby, které mají preventivní a podpůrný charakter s cílem poskytnout komplexní pomoc rodině jako celku a posilovat význam rodiny ve společnosti. Např. zakládání center pro rodiny, kurzy předmanželských příprav, vzdělávací programy, poradenství, komunitní volnočasové aktivity atd.

16 Více o dotačním programu *Rodina* v podkapitole 7.1.

K úspěšné realizaci rodinné politiky na úrovni krajů i obcí je důležité vycházet z potřeb daného regionu či lokality (viz podkapitola 5.1), zapojit všechny aktéry regionální rodinné politiky (viz podkapitola 2.3.1), vypracovat regionální koncepční materiál rodinné politiky a zároveň zajistit systematickou propagaci pro-rodinných témat a aktivit a dostatečnou informovanost všech zúčastněných aktérů včetně široké veřejnosti.

DEMOGRAFICKÁ A SOCIOEKONOMICKÁ SITUACE RODIN V ČR

V České republice žilo k 31. prosinci 2018 celkem 10,65 mil. obyvatel, z nichž bylo 15,9 % mladších 14 let a 19,6 % starších 65 let. Průměrný věk obyvatel byl k tomuto datu 42,3 let.¹⁷ Celkový počet domácností byl v roce 2018 téměř 4,4 mil., z toho byly v 1,4 mil. domácností přítomny nezletilé děti.¹⁸

17 ČSÚ. *Vybrané demografické údaje v ČR*. [online]. [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/document-s/10180/91917302/13005519m.pdf/d00641f4-0ea0-47f3-a3d6-04139cbc4ebc?version=1.1>.

18 ČSÚ. *Příjmy a životní podmínky domácností*. 2017. [online]. [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>.

ČR čelí spolu s ostatními zeměmi EU významným demografickým změnám, které zásadním způsobem mění podobu a chování rodin. Pro navržení vhodných opatření rodinné politiky na státní i regionální úrovni je nutné identifikovat a blíže popsat současné demografické trendy a socioekonomickou podobu rodin. Následující podkapitoly byly zpracovány v návaznosti na trendy uvedené v *Koncepci rodinné politiky* (MPSV, 2017).

3.1 Pokles porodnosti

U míry plodnosti a počtu živě narozených dětí sledujeme od roku 1990 kolísavý vývoj. Nejprve došlo k výraznému poklesu plodnosti, který dosáhl svého minima v roce 1999, kdy průměrný počet dětí na jednu ženu klesl k hodnotě 1,13. Následně se začaly počty narozených dětí zvyšovat a dosud můžeme sledovat mírně rostoucí trend v této oblasti, který je však úzce spojen se zvyšujícím se průměrným věkem matek při narození dítěte. Se zakládáním rodiny ve vyšším věku souvisí i růst podílu dětí narozených po asistované reprodukci (dále „IVF“).

Oproti 90. letům a obdobím před rokem 1989 v ČR dlouhodobě klesá počet potratů. To je dáno zejména vysokou dostupností antikoncepčních prostředků i skutečností, že mladí lidé plánují založení rodiny a snaží se předcházet neplánovanému početí. Na druhou stranu nejvyšší počet potratů se vyskytuje u žen ve věku 32 let, které již jedno či dvě děti mají a z různých důvodů třetí dítě na svět přivést nechtějí.

Tabulka č. 1: Vývoj vybraných demografických ukazatelů spojených s porodností

	Rok 1990	Rok 2018
Počet živě narozených dětí	130,5 tisíc	114 tisíc
Úhrnná plodnost	1,9	1,71
Průměrný věk matek při narození dítěte	24,8 let	30,1 let
Průměrný věk prvorodiček při narození dítěte	22,5 let	28,4 let
Podíl dětí narozených po IVF¹⁹	0%	4%
Počet potratů	126 tisíc	32,6 tisíc

Zdroj: ČSÚ.

3.2 Stárnutí populace

Stárnutí populace je demografickým a společenským trendem v ČR, ale i v dalších zemích Evropské unie. Dlouhodobě roste podíl osob starších 65 let, což je nevyhnutelným důsledkem nižší míry porodnosti a vyšší naděje na dožití. S prodlužováním délky života nabývá na významu kvalita života a tzv. délka života ve zdraví, podle níž prožijí muži v ČR v dobrém zdraví, tj. bez zdravotního omezení, v průměru necelých 61 let a ženy 62 let. Vzhledem k prodlužující se délce života tak muži i ženy prožívají relativně značnou část svého seniorského věku s nějakou zdravotní indispozicí.

¹⁹ První soukromá klinika asistované reprodukce byla v ČR založena v roce 1995, tudíž v roce 1990 byl podíl dětí narozených po IVF 0%.

Tabulka č. 2: Vývoj vybraných demografických ukazatelů spojených se stárnutím populace

		Rok 1990	Rok 2018
Počet osob starších 65 let		1,3 mil.	2,1 mil.
Podíl osob starších 65 let v populaci		12,6%	19,6%
Naděje na dožití při narození	muži	67,6 let	76,1 let
	ženy	75,4 let	81,1 let
Délka života ve zdraví²⁰	muži	58 let (2005)	60,6 let (2017)
	ženy	60 let (2005)	62, let (2017)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat.

Demografické prognózy předpokládají, že v roce 2050 dojde k poklesu celkového počtu obyvatelstva na 9,8 mil., avšak počet osob ve věku 65 let a více je odhadován na téměř 3,2 mil., což bude odpovídat téměř jedné třetině všech osob žijících v ČR. Současně se do roku 2050 více než ztrojnásobí počet osob starších 85 let na počet vyšší než 0,6 mil., což bude představovat přibližně 6 % populace²¹.

Proces demografického stárnutí představuje příležitost a výzvu, jak co nejefektivněji využít znalostí a potenciálu přibývajících počtu starších lidí. Jsou s ním však nevyhnutelně spojeny i zvýšené nároky na systém sociální ochrany, zejména pak na systém sociálního pojištění a poskytování sociálních a zdravotních služeb. Role rodiny a mezigeneračních aktivit tak stále nabývá na svém významu při realizaci politiky stárnutí v naší společnosti (MPSV, 2014c).

3.3 Struktura rodin

Struktura českých rodin a domácností se od roku 1990 významně proměnila. Navýšil se podíl jednočlenných domácností, bezdětných párů i nesezdaných soužití. Snížil se podíl domácností se dvěma a více dětmi a naopak vzrostl podíl rodin s jedním dítětem. Výrazně se také zvýšil podíl dětí narozených mimo manželství, s čímž je spojený pokles sňatečnosti doprovázený vysokou rozvodovostí.

Mladí lidé odkládají nebo odmítají vstup do manželství, což se následně odráží v růstu průměrného věku při prvním sňatku. Počet uzavřených manželství je také významně ovlivněn úrovní vstupu do druhých a dalších manželství. V současné době jsou přibližně každá čtvrtá nevěsta a každý čtvrtý ženich rozvedení nebo ovdovělí.

Z důvodu nízké míry sňatečnosti se od roku 2004 snižují počty rozvodů, avšak úhrnná míra rozvodovosti nadále roste. Průměrná délka manželství se mírně prodlužuje, přičemž nejvyšší intenzita rozvodovosti je v manželstvích trvajících 5 až 9 let. Podíl rozvádějících se manželství s nezletilými dětmi se dlouhodobě

20 Zdrojem dat pro délku života ve zdraví (*Healthy life years*) je Eurostat, který tento ukazatel sleduje od roku 1995. Systematický sběr dat u členských států EU probíhá od roku 2004, přičemž data za ČR jsou dostupná od roku 2005. [online] Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_cs.

21 ČSÚ. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. [online]. [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.

mírně snižuje, což je však dáno zejména nižší porodností i sňatečností, ale rovněž vyšší rozvodovostí v období, kdy jsou děti již zletilé. Celkem se rozvod v roce 2017 dotkl 23,8 tisíc dětí.

V souvislosti s odkládáním založení rodiny se často hovoří o tzv. fenoménu *singles*, do kterého spadají mladí lidé ve věku 20 až 40 let, kteří žijí delší dobu bez partnera a rozvíjí jiné než rodinné životní cesty. Zvyšující se podíl *singles* osob potvrzují poslední výsledky sčítání lidu, domů a bytů, podle nichž žilo v ČR celkem 300 tisíc samostatně bydlících jedinců ve věku 20 až 39 let. Tímto způsobem života žil v roce 2011 v ČR každý devátý muž a každá třináctá žena v uvedeném věku, přičemž na počátku 90. let se jednalo pouze o každého patnáctého muže a každou třicátou devátou ženu v této věkové kategorii.

Od roku 2006, kdy bylo uzákoněno registrované partnerství, je ročně uzavíráno přibližně 200 registrovaných partnerství. Podle výsledků sčítání lidu z roku 2011 vyrůstalo v ČR v domácnostech párů stejného pohlaví okolo devíti stovek dětí. V rodinách registrovaných partnerů jich bylo téměř pět desítek, ostatní žily u nesezdaných párů.

Tabulka č. 3: Vývoj vybraných demografických ukazatelů v rámci struktury rodiny

		Rok 1990	Rok 2018
Podíl jednočlenných domácností		26,9%	28,7%
Podíl rodinných domácností	s jedním dítětem	44,3% (1991)	53,4% (2011)
	se dvěma dětmi	45,1% (1991)	39,7% (2011)
	se třemi a více dětmi	10,5% (1991) ²²	6,9% (2011) ²³
Podíl dětí narozených mimo manželství		9%	48,5%
Počet sňatků		81,3 tisíc	54,5 tisíc
Úhrnná rozvodovost		37,1%	47,2% (2017)

Zdroj: ČSÚ.

22 ČSÚ. Údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991. [online] [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/ceskoslovenske_scitani_lidu_1991.

23 ČSÚ. Údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011. [online] [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011>.

3.4 Genderové nerovnosti – vzdělání a platové rozdíly

Více než polovina dívek dnes pokračuje po maturitě v dalším studiu a velká část z nich dokončí vysokou školu. V nejmladší generaci vysokoškolských absolventů a absolventek (ve věkovém rozmezí 25–34 let) dosahuje vysokoškolského diplomu 38 % tuzemské ženské populace, zatímco v případě stejně starých mužů jde jen o 24 %.²⁴

Vyšší počet českých vysokoškolaček se ale nepromítá do finančního ohodnocení českých žen, které je v porovnání s muži nižší napříč všemi generacemi včetně té nejmladší. U vysokoškolských profesí je to způsobeno zejména tím, že ženy převažují v oborech s nižšími platy, jako jsou učitelky nebo zdravotní sestry. Průměrný plat žen je tak dlouhodobě o více než pětinu nižší než u mužů, čímž se ČR řadí mezi evropské státy s největšími platovými rozdíly mezi pohlavími.

Po ukončení rodičovské dovolené ženy často začínají budovat kariéru znovu od úplného začátku a bohužel i poté čelí pokračujícím obtížím se sladováním rodinného a pracovního života a diskriminaci spojené s očekáváním jejich společenské role primárního rodiče (MPSV, 2017).

3.5 Různá míra zaměstnanosti dle pohlaví a věku

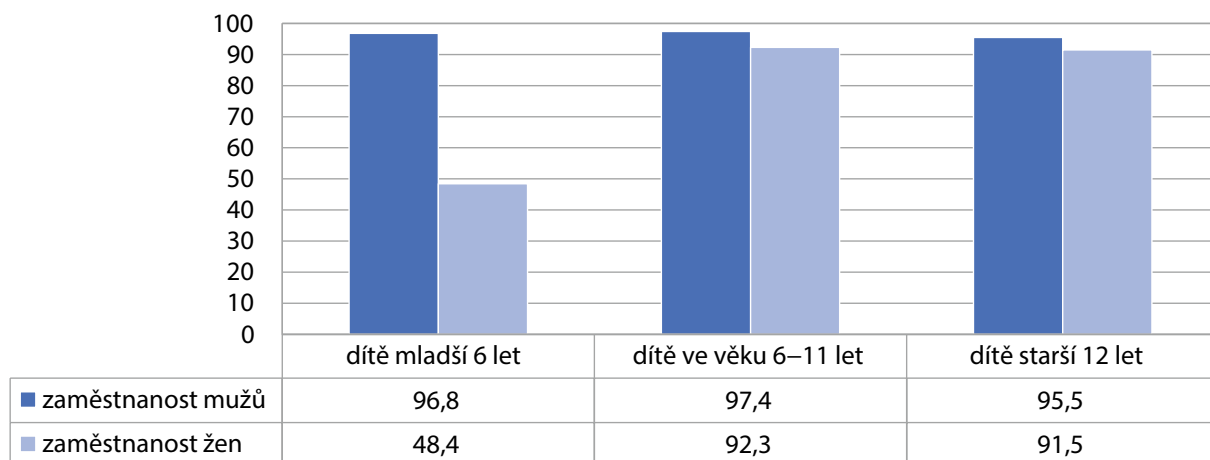
V zaměstnanosti mužů a žen existují v ČR velké rozdíly. Zaměstnanost žen je významně ovlivněna mateřstvím, především pak počtem a věkem nejmladšího z dětí. Zatímco míra zaměstnanosti žen s dětmi staršími 11 let je v ČR vůbec nejvyšší v EU, míra zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let je dlouhodobě na evropském minimu, což je zapříčiněno především nedostačující nabídkou kvalitních flexibilních úvazků a neuspokojivou nabídkou zařízení péče o děti (zejména pak o děti do 3 let; viz Graf č. 1).

Čím větší je počet dětí v rodině, tím větší je rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen, a to tak, že u žen je míra zaměstnanosti menší než u mužů (viz Graf č. 2).

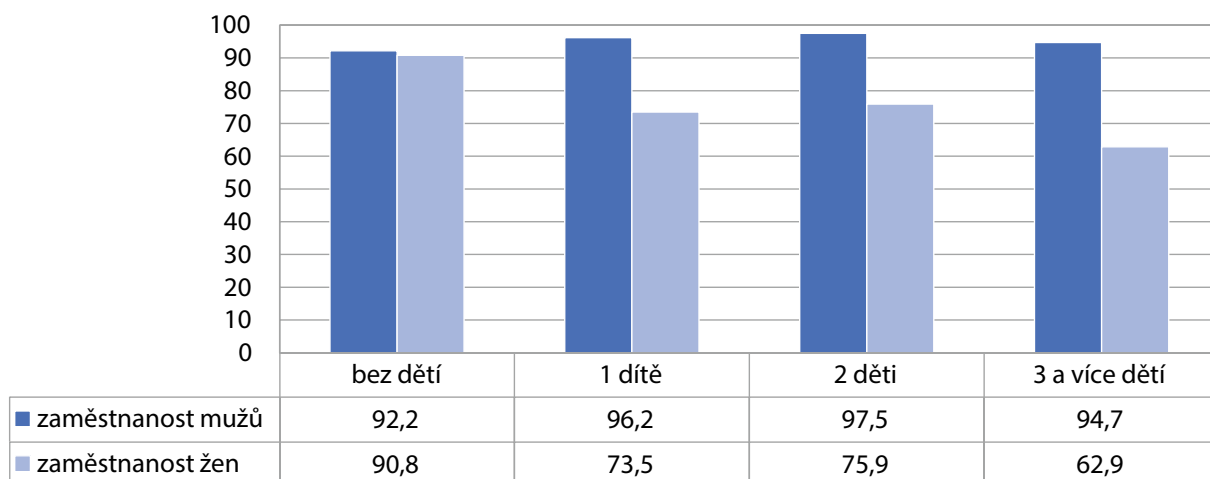
Míra zaměstnanosti není ovlivněna jen pohlavím, ale velký význam hraje i věk, kdy zejména v kategorii osob starších 55 let míra zaměstnanosti klesá (viz Graf č. 3).

24 Srov.: MPSV. *Koncepce rodinné politiky*. 2017. (str. 16) [online]. [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253.

Graf č. 1: Míra zaměstnanosti mužů a žen (ve věku 25–54 let) dle věku nejmladšího dítěte (v %)

 Zdroj: Eurostat (2018)²⁵.

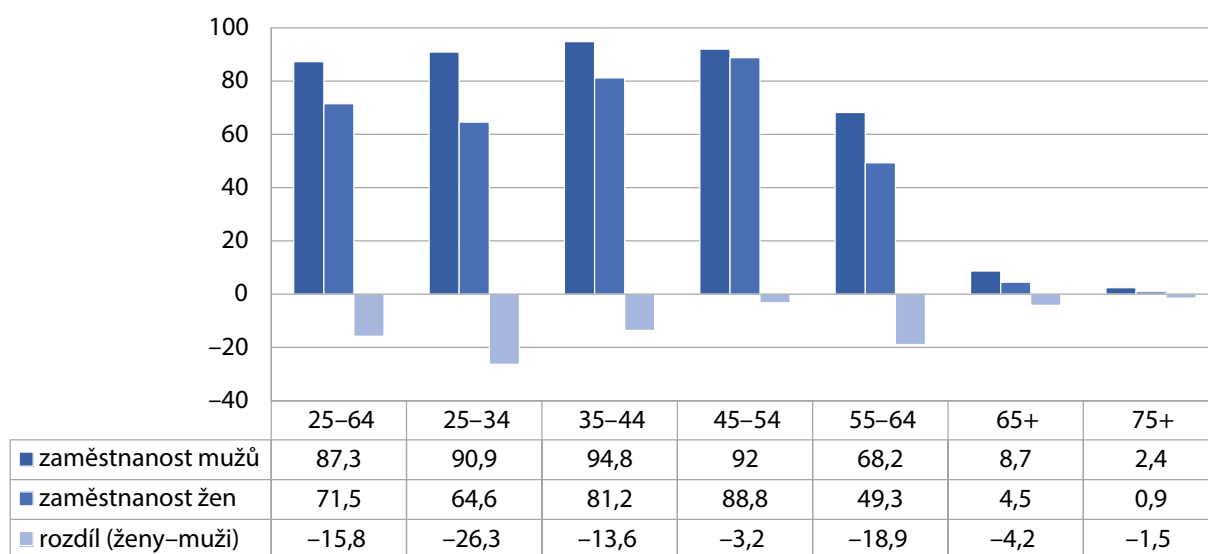
Graf č. 2: Míra zaměstnanosti u mužů a žen (ve věku 25–54 let) dle počtu dětí (v %)

 Zdroj: Eurostat (2018)²⁶.

 25 Eurostat. *Your key to European statistics*. [online] [cit. 2019-06-27]. 2018. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.

 26 Eurostat. *Your key to European statistics*. [online] [cit. 2019-06-27]. 2018. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.

Graf č. 3: Míra zaměstnanosti dle pohlaví a věku (v %)

Zdroj: OECD (2018)²⁷.

3.6 Relativní a absolutní chudoba rodin s dětmi

Podle mezinárodních statistik²⁸ patří ČR k zemím s nejnižší mírou ohrožení příjmovou chudobou i s nízkou mírou chudoby rodin s dětmi. Ačkoliv tyto ukazatele vyznívají pro ČR pozitivně, mnoho rodin s dětmi se ocitá v situaci, kdy jsou jejich výdělky nedostačující, a dlouhodobě tak žijí v podmínkách faktické chudoby. Ze statistik rodinných účtů je evidentní výrazný propad čistých příjmů domácností v závislosti na počtu dětí, a to nejen v porovnání s bezdětnými domácnostmi, ale také ve srovnání s domácnostmi důchodců bez ekonomicky aktivních členů a dětí. Platí, že chudobou jsou více ohroženy domácnosti rodičů samoživitelů a samoživitelek, domácnosti s nižším dosaženým vzděláním a nízkou ekonomickou aktivitou²⁹, domácnosti se třemi a více dětmi a rovněž domácnosti, jejichž nejmladší nezaopatřené dítě je ve věku 6–17 let.

27 Eurostat. *Your key to European statistics*. [online] [cit. 2019-06-27]. 2018. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.

28 ČSÚ. *Česká republika v mezinárodním srovnání*. (vybrané údaje). [online]. Praha, 2018, 106–108 [cit. 2019-26-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani-vybrane-udaje-2018>.

29 V roce 2018 bylo v ČR ohroženo chudobou celkem 30,1 % rodin s jedním rodičem a závislými dětmi a 53,2 % domácností bez příjmu ze zaměstnání.

Tabulka č. 4: Příjmová chudoba podle vybraných charakteristik osob a domácností, rok 2018:

		Míra příjmové chudoby (v %) ³⁰
Celá populace		9,6
Osoby s příjmem pod hranicí chudoby podle vybraných charakteristik		
Pohlaví	Muži	7,8
	Ženy	11,4
Věk	do 18 let	11
	18–24 let	10,3
	25–49 let	6,7
	50–64 let	8,8
	65 a více let	14,2
Dosažené vzdělání	Primární a nižší sekundární	34
	Vyšší sekundární a nástavbové	11,4
	Terciární	3,8
Typ domácnosti	Domácnosti bez dětí celkem	9,7
	Domácnosti se závislými dětmi celkem	9,5
	1 dospělý a alespoň 1 závislé dítě	30,1
	2 dospělí, 1 závislé dítě	8,5
	2 dospělí, 2 závislé děti	5,8
	2 dospělí, 3 a více závislých dětí	15,7

Zdroj: ČSÚ, Eurostat (2018).

Na základě výše uvedených statistik můžeme konstatovat, že podoba české rodiny je různorodá, což je nutné zohlednit během plánování prarodinných opatření jak na celostátní, tak na regionální úrovni.

³⁰ Hranice příjmové chudoby je stanovena jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu.

4

STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ RODINNÉ POLITIKY NA ÚROVNI KRAJŮ A OBCÍ

Strategické plánování (příprava strategických a akčních plánů jako komplexních programových dokumentů obcí, měst, mikroregionů a krajů) hraje v současnosti významnou roli v rozvoji příslušného území a komunit s ním spjatých. Strategické a akční plány formulují základní strategii rozvoje celé komunity, všech sfér jejího fungování i celého území, s důrazem na souvislosti a vzájemnou podporu navržených cílů.

V této kapitole budou nejprve popsány zásady a postupy strategického plánování (viz podkapitola 4.1), následně bude vymezeno komunitní plánování (viz podkapitola 4.2) a další metody strategického plánování (viz podkapitola 4.3), které lze využít během plánování rodinné politiky na úrovni krajů a obcí.

4.1 Strategické plánování

Strategické plánování je důležitým nástrojem pro dosahování cílů a pro efektivní řízení. Umožňuje identifikovat i odstranit překážky bránící či znesnadňující dosažení stanovených cílů. S procesem strategického plánování je úzce spojena tvorba strategického dokumentu (tj. strategický či akční plán apod.), bez kterého existuje silné riziko, že rozvoj dané politiky či činnosti bude probíhat nahodile a nedojde k dosažení požadovaných cílů.

Na strategické dokumenty by v ideálním případě měly navazovat a být s nimi provázány další koncepční dokumenty (koncepce, politiky, plány) určené pro dílčí oblasti fungování komunity. V oblasti rodinné politiky je možné vytvořit samostatný strategický dokument pouze pro tuto oblast, nebo lze rozvoj rodinné politiky vymežit v rámci širšího strategického dokumentu zaměřeného na komplexní rozvoj kraje či obce. V obou případech je nezbytné vytvářet nové strategické dokumenty s vazbou na ty stávající a snažit se o jejich propojenost. To znamená, že strategický dokument obce by měl být vytvořen v návaznosti na strategické dokumenty kraje apod.

Tvorba strategického plánu obsahuje analýzu vnějšího prostředí, analýzu vnitřních procesů organizace a definování slabých a silných stránek, rozhodování o poslání, cílech, strategii a informačním portfoliu. Strategické plánování je nepřetržitý proces. Začíná stanovením nebo revizí poslání a pokračuje analýzou vnějšího i vnitřního prostředí. Analýza přináší důležité informace, které jsou podkladem pro rozhodování o strategické vizi a cílech. Management se tedy na základě shromážděných informací zamýšlí nad budoucností a snaží se tuto budoucnost předvídat. Důležitou roli v celém cyklu má výběr strategie, jakou bude kraj nebo obec směřovat k naplnění stanovené vize. Celý proces, zejména ve fázi implementace, je nezbytné průběžně monitorovat a vyhodnocovat³¹. Proces strategického plánování je nepřetržitý koloběh, který je zpravidla potřeba opakovat.

Analýza vnějšího a vnitřního prostředí

Analýza vnějšího a vnitřního prostředí je základním východiskem pro tvorbu poslání územního samosprávného celku. Jde o to zjistit, jaké jsou příležitosti nebo rizika ve společenském prostředí, jakým směrem se ubírají trendy, jaké nové metody práce jsou aktuální, jaké ekonomické faktory mohou rozvoj ovlivňovat.

Vhodnou metodou pro analýzu prostředí je SWOT analýza, jejímž cílem by měla být identifikace toho, v jakém rozsahu silné a slabé stránky podporují schopnost kraje/obce vypořádat se s hrozbami z vnějšího prostředí a využít nabízející se příležitosti. SWOT je zkratkou anglických slov: *Strengths* (přednosti, silné stránky), *Weaknesses* (nedostatky, slabé stránky), *Opportunities* (příležitosti ve vnějším prostředí) a *Threats* (hrozby z vnějšího prostředí).

31 Je nutné věnovat se i fázi evaluace (vyhodnocení), kdy by mělo být ve strategickém dokumentu uvedeno, kdo, kdy, jak a komu bude reportovat pokroky v dosahování cílů a jaký bude postup v případě nenaplnění stanovených indikátorů.

Přednosti jsou pozitivní vnitřní podmínky, které organizaci zvýhodňují. Organizační předností je její jasná kompetence, fungující vnitřní procesy a metodické postupy, týmy vzdělaných a kompetentních pracovníků, fungující komunikační strategie, využívání kvalitních technologií, včetně rychlého přenosu nových poznatků, zajištění financování, kvalitní finanční rozvahy a dostatečné zdroje.

Nedostatky jsou negativní vnitřní podmínky, které naopak kraj či obec znevýhodňují – absence nezbytných zdrojů, formálně vytvořené, ale nefungující metodické postupy a jen formálně zavedené procesy, zastaralé technologie, pracovníci s neodpovídajícími schopnostmi.

Příležitosti jsou současné nebo budoucí podmínky v prostředí, které jsou příznivé zamýšlenému rozvoji. Jsou to např. změny v zákonech nebo rostoucí počet uživatelů. Příležitosti (politické, ekonomické, sociální, technologické) je třeba posuzovat především z hlediska dlouhodobého vývoje vlivu prostředí na územně samosprávný celek.

Hrozby jsou současné nebo budoucí podmínky prostředí, které jsou nepříznivé budoucímu rozvoji. Mohou sem patřit opět např. legislativní změny, nedostatečné zdroje financí nebo pracovníků, nedostupnost dalšího vzdělávání apod. Práce se SWOT analýzou by neměla skončit jen seznamem příležitostí a hrozeb v uvedených oblastech, tyto výstupy by měly být využity při stanovení budoucí strategie rozvoje. Analýzy vnějšího a vnitřního prostředí umožňují shromáždit potřebné informace, na základě kterých může územní samosprávný celek rozhodovat o svém poslání, cílech a strategiích.

Definice poslání

Po analýze je užitečné položit si otázky typu: „*Co a jakým způsobem jsme dosud dělali? Co chceme změnit? V čem chceme pokračovat i v budoucnu? Co bude naším posláním?*“ Shromáždění informací na základě analýz umožňuje přistoupit k tvorbě poslání a vize. Poslání by mělo specifikovat, o co bude obec/kraj z dlouhodobého hlediska usilovat, vytyčit dlouhodobé cíle a hlavní strategie vedoucí k jejich dosažení. Charakteristickými vlastnostmi dobrého poslání je dosažitelnost (jeho reálnost v daném čase) a specifčnost, konkrétnost.

Definice vize

Vize je představa žádoucího budoucího cílového stavu a má podobu jednoduchého popisu jeho podoby a ideálního stavu, kterého chce organizace svojí strategií dosáhnout. Vize je součástí motivačních faktorů (jedná se o největší motivátor) v organizaci. Bez vize chybí jasně vyjádřený směr, kterým se chce kraj/obec vydat a špatně se tak stanovují další motivátory. Vize je na rozdíl od poslání konkrétním vyjádřením cílové podoby záměru.

Definice cílů

Požadované budoucí výsledky činnosti se nazývají cíle. Představují koncové body, ke kterým směřuje poslání. Cíle jsou naplňovány vykonáváním různých činností, proto je potřeba cíle určovat ve všech klíčových oblastech. Obecně formulované cíle nemají praktický smysl a nejsou užitečné pro plánování dalších kroků a především pro vyhodnocování míry plnění. Optimálně by měly cíle obsahovat měřitelnou jednotku, termín splnění a garanta, který je zodpovědný za jejich plnění. Dosahování měřitelných cílů je měřeno a verifikováno pomocí indikátorů. Při formulování cílů je potřeba zkoumat právě jejich vyhodnotitelnost: „*Jak poznáme, že cíl plníme? Podle čeho poznáme, že byl cíl splněn? Jaká jsou měřítka pro plnění*“

*tohoto cíle?*³². Dlouhodobé cíle se zpravidla formulují na nejvyšší úrovni řízení a promítají se do dílčích cílů a operačních plánů na nižších úrovních řízení.

Definice strategie

Strategie obsahují různé cesty a varianty, jak dosáhnout stanovených cílů. Strategie je označení pro dlouhodobý plán vytvořený k dosažení určitého cíle. Jedná se zpravidla o formalizovaný dokument, který obsahuje popis prvních dvou fází strategického cyklu, tedy popis vize a strategických cílů a harmonogramu jejich realizace. Vzhledem k měnícímu se společenskému prostředí je vhodné zpracovat strategii ve variantách. V plánovaném období může dojít k neočekávaným změnám a organizace by měla být připravena pružně reagovat na změny (např. aktualizací dokumentu), čelit nejistotě, diskontinuitě a vývoji prostředí.

4.2 Komunitní plánování

Samotný termín „komunita“ má více různých definic. Pro účely této metodiky lze komunitu chápat jako určitou sociální skupinu v daném území, která sleduje společné zájmy. Komunitní plánování je proces, v němž probíhá analýza aktuální situace, sociální politiky a zjišťování, do jaké míry poskytované služby naplňují potřeby komunity, dále plánování cílů, zhodnocení priorit, plánování opatření a zhodnocení jednotlivých služeb a programů. Dobrým příkladem tohoto procesu je komunitní plánování sociálních služeb, kdy jsou po celou dobu zapojeni zadavatelé (zástupci obcí a krajů), poskytovatelé (zástupci organizací, které poskytují určité služby) a uživatelé, kterým jsou konkrétní služby poskytovány. Komunitního plánování se mohou účastnit i další odborníci, zástupci různých institucí a úřadů, blízké osoby konkrétní cílové skupiny a veřejnost.³³ V kontextu této práce je ale důležité zdůraznit skutečnost, že komunitní plánování je metodou, kterou lze využít nejen v oblasti sociálních služeb, ale i pro oblast rodinné politiky.

Jedná se tedy o proces, v němž zadavatel plánuje určitá opatření ve spolupráci s možnými realizátory plánovaných kroků a také těmi, koho se zmíněná opatření mají vůbec týkat. K tomu mohou být nápomocní i další účastníci, kteří mohou přinést užitečné informace z pohledu odborníků a veřejnosti.

Komunitní plánování pomáhá samosprávám nést zodpovědnost za poskytování služeb obyvatelům obcí a krajů. Příklady ze zahraničí ukazují, že dobře zvládnutý a ověřený proces komunitního plánování se postupně bude rozšiřovat i na další aspekty veřejného života a povede k upevnování partnerství v komunitě a k rozkvětu obce/kraje. Základem metodiky pro komunitní plánování je strategické plánování se zapojením veřejnosti. Komunitní plánování používá metody, které vedou k efektivní spolupráci různých skupin v procesu plánování tak, aby bylo dosaženo širokého konsensu.

Dlouhodobá a koncepční spolupráce s občany různých zájmových skupin při přípravě rozvojových dokumentů je základem pro vznik partnerství, nezbytného pro společnou realizaci náročných integrovaných a komunitních projektů, a zároveň je předpokladem pro jejich vícezdrojové financování. Při přípravě komunitního plánu se navíc připojuje významný požadavek zpracování efektivního plánu, který reaguje

32 Ačkoliv je nutné formulovat cíle takovým způsobem, aby bylo jejich plnění vyhodnotitelné, v oblasti prevence je to vyhodnotitelnost a měřitelnost velmi obtížná (obtížně můžeme hodnotit, co by se bývalo stalo či nestalo, kdyby nebylo zavedeno preventivní opatření apod.). Přes to je důležité zaměřovat se na prevenci a nerezignovat na ni.

33 Srov.: Zatloukal, L. *Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování*. 2008.

na potřeby lidí ve společnosti. Přínosem může být i zjištění, že nesouhlas veřejnosti s plánovaným záměrem je příliš velký a jeho realizace by přinesla ekonomicky neúnosné náklady.

K tomu, aby mohli občané přímo ovlivnit připravované rozhodnutí, slouží systém a techniky zapojování veřejnosti. Zapojování veřejnosti je způsob, jakým úřad otevírá občanům možnost ovlivnit budoucí podobu dokumentu. Samozřejmě, že konečné rozhodnutí přísluší radě a zastupitelstvu kraje/obce a nikoliv veřejnosti. Systém zapojení veřejnosti však je možností získat před učiněním zásadních kroků od veřejnosti zpětnou vazbu, aby rozhodnutí reagovalo na potřeby občanů a/nebo omezilo negativní reakce z jejich strany.

V první, úvodní fázi, je zpracována situační analýza mapující současnou situaci a možné zdroje. Ve druhé fázi je připravena strategická část komunitního plánu. Třetí fáze zahrnuje zejména realizaci komunitního plánu a jeho hodnocení. Základním předpokladem úspěšného komunitního plánu je jasné zadání. Zcela na začátku si musí zadavatel zpracování komunitního plánu přesně ujasnit, pro jaké oblasti má být komunitní plán zpracován. Pro úspěch komunitního plánování je naprosto nezbytné, aby byly jasné určeny mantinely, čeho se bude proces týkat a čeho již ne. Od toho se pak také odvíjí zadání pro jednotlivé analýzy, stanovení cílových skupin, které budou osloveny, apod. Důležité je, že bez ohledu na to, jakou šíři bude chtít komunitní plán obsáhnout, by měl výsledek vždy obsahovat jasné a konkrétní aktivity, které povedou k realizaci přijatého komunitního plánu. Každá aktivita by měla obsahovat: konkrétní cíl (či cíle), odůvodnění, způsob dosažení cíle, postup realizace, osoby a instituce odpovědné za realizaci, vyznačené klíčové etapy realizace – etapy, kdy je možné hodnotit, zda realizace probíhá v souladu se stanoveným plánem, způsob hodnocení realizace – podle čeho se bude hodnotit postup realizace a kdo bude postup realizace hodnotit, časový plán realizace, finanční rámec, včetně možných zdrojů financování. Časový plán zpracování komunitního plánu dává dostatek prostoru pro připomínkování a zapracování připomínek. Techniky zapojení veřejnosti jsou smysluplně integrovány do celkového procesu. Připomínky veřejnosti jsou profesionálně vypořádány. Efektivní zapojení veřejnosti je dáno tím, do jaké míry může veřejnost ovlivnit připravovaný dokument. K informování občanů je vhodné využít místní média (místní noviny, rozhlas a televizi), letáky/brožury a jiné písemné materiály zajišťující základní informace.

4.3 Další přístupy ke strategickému plánování

Vedle metody komunitního plánování existují i další přístupy ke strategickému plánování, které lze rovněž využít v procesu strategického plánování. V praxi se jen zřídka využívá pouze jeden z přístupů, naopak velmi často dochází k jejich kombinaci (Perlín, Bičík, 2006).

Expertní metoda je charakteristická vysokou mírou zapojení externího odborného zpracovatele a zároveň nízkou mírou participace místních aktérů. Tato metoda klade důraz na odborně (expertně) odvedenou práci. Jde ve své podstatě o to, že strategický plán je vypracován skupinou nezávislých odborníků (expertů), kteří nemají přímý vztah s daným územím či lokalitou. Výhodou této metody je její vysoká míra odbornosti a nezávislosti na místním prostředí, což se však odráží i v její hlavní nevýhodě, kterou je povrchní znalost místního (specifického) kontextu. Tento přístup je vhodný zejména pro rozsáhlé oblasti, kde by byla komunikace mezi aktéry velmi obtížná, nebo tam, kde je nedostatek místních expertů (Dobrucká, Coplák, 2007).

Metoda vnitřních zdrojů využívá pro tvorbu strategického dokumentu zaměstnance úřadu dané obce, kteří velmi dobře znají místní podmínky i kontext. Z procesu plánování je však úplně vyřazena široká veřejnost i nezávislí experti. Výhodou této metody je dobrá znalost místního prostředí. Nevýhodou je však velké riziko, že zpracovaný strategický dokument nebude přijat veřejností ani nezávislými odborníky a jeho naplňování bude velmi obtížné (Šilhánková, 2007).

5

JAK REALIZOVAT RODINNOU POLITIKU NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI?

Pro úspěšnou realizaci rodinné politiky na regionální úrovni je velmi důležité nejprve vytvořit konkrétní strategický dokument (strategii či plán) rodinné politiky. Tento dokument by měl mít průřezový charakter (tj. odrážet všechny oblasti rodinné politiky), vytyčené konkrétní kvalitativní cíle a způsoby jejich dosažení i měření. Důležitá je srozumitelnost a všestranná dostupnost tohoto koncepčního dokumentu.

Plán rozvoje rodinné politiky by měl obsahovat předpokládanou vazbu na finanční zdroje, ze kterých bude vycházet (krajský/obecní rozpočet, dotace, granty aj.) a zároveň předběžné termíny plnění. Jedná se o dokument otevřený, který může být průběžně doplňován či upravován v závislosti na měnících se potřebách rodin v kraji/obci. Zároveň v plánu rodinné politiky doporučujeme označit ty subjekty, které jsou za plnění jednotlivých cílů zodpovědné (popř. označení partnerů spoluzodpovědných za realizaci aktivit), ale také rizika, která ohrožují naplnění plánovaných cílů (ty mohou být doplněny o záložní strategie realizace).

Tato kapitola obsahuje jak teoretickou obecnou část popisující jednotlivé kroky, které je vhodné realizovat během přípravy strategického dokumentu v oblasti rodinné politiky (viz podkapitoly 5.1, 5.2, 5.3 a 5.4), tak část praktickou obsahující dva konkrétní příklady obcí, které již realizují širokou škálu prorodinných opatření a je možné je tedy vnímat jako tzv. příklady dobré praxe (viz podkapitola 5.5).

5.1 Analýza výchozí situace

Plán rodinné politiky by měl vycházet z analýzy demografických ukazatelů³⁴ a dosavadní rodinné politiky v kraji či obci. Je třeba také vyhodnotit ta opatření v rámci rodinné politiky, která již byla v daném kraji či obci realizována, a zjistit přehled opatření, která jsou prováděna v rámci rodinné politiky státu. Dopad opatření státní rodinné politiky na osoby v regionu tvoří výchozí základnu pro tvorbu rodinné politiky na úrovni krajů a obcí.

V rámci základních demografických ukazatelů by měly být analyzovány následující oblasti:

- 1) věková struktura obyvatelstva,
- 2) struktura společenských skupin – mladí lidé, mladé bezdětné rodiny, neúplné rodiny, rodiny se třemi a více dětmi, rodiny s malými dětmi, rodiny s dětmi školou povinnými, rodiny se členem se zdravotním či duševním postižením, pěstounské rodiny, rodiny z etnických a národnostních menšin, rodiny migrantů, rodiny s dospělým dlouhodobě nezaměstnaným členem v produktivním věku, vícegenerační rodiny, tzv. sendvičové generace, senioři (zejména vyžadující péči), senioři samostatně žijící, osoby, jejichž jediným příjmem jsou sociální dávky, osoby bez adekvátního bydlení, počet dětí, jimž je poskytována ochrana ze strany státu v rámci sociálně-právní ochrany dětí, jaká jsou převažující zdravotní postižení osob v dané lokalitě a případně i jiné kategorie.

Je třeba také zvážit, jaký je dosavadní a další možný vývoj demografické struktury v kraji/obci (ve smyslu mládnutí či stárnutí populace nebo růstu počtu obyvatel z důvodu migrace).

Je nezbytné věnovat ale dostatek pozornosti i finančním, bytovým i personálním zdrojům (včetně jejich možných rezerv) a rozsahu sociálních služeb dle počtů i zastoupení druhů služeb jak dle zákona č. 359/1999 Sb., tj. pověřené osoby, tak dle zákona č. 108/2006 Sb., poskytovatelé soc. služeb, případně dle jiného zákona (oblast služeb pro oběti trestných činů apod.).

34 Tj. zejména porodnost, sňatečnost, rozvodovost, plodnost, úmrtnost, vývoj stárnutí populace, věk matek při narození dítěte, věková struktura obyvatel.

Pokud nejsou k dispozici potřebné údaje, je možné čerpat zdroje na stránkách krajských úřadů, MPSV, úřadů práce, ze statistik Českého statistického úřadu apod.:

- regionální statistiky: https://www.czso.cz/csu/czso/regiony_mesta_obce_souhrn,
- genderové statistiky: https://www.czso.cz/csu/gender/2-gender_uvod,
- statistiky v oblasti stárnutí: <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori>,
- publikace Česká republika v číslech: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-vy42dggohg#13>,
- statistiky MPSV: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky>,
- registr poskytovatelů sociálních služeb: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSI-ON_ID=1558083696926_1.

K významu analýz lze konstatovat, že bez nich by nebylo možné efektivně plánovat a realizovat rodinnou politiku. Bez provedených analýz vzniká riziko, že realizovaná opatření budou nepotřebná či nadbytečná, a to zejména v případě, kdy by kraje podporovaly rodiny v oblastech, ve kterých jsou soběstačné, ale v potřebných oblastech nikoliv. Je také nutné podotknout, že opatření, která se opírají o výsledky analýzy, mají větší šanci na realizaci.

5.2 Zmapování potřeb

Po ukončení analýzy výchozí situace, kterou jsme popsali v podkapitole 5.1, je třeba zmapovat potřeby rodin v obci tak, aby na základě srovnání výchozí situace a provedené analýzy potřeb mohla být naplánována realizace opatření vedoucích k uspokojení zjištěných potřeb. Je zcela nezbytné, aby v této činnosti vzájemně spolupracovaly obce s krajem, aby jejich činnosti byly ve vzájemném souladu a rozsah i zaměření služeb se doplňoval.

Potřeby rodin v obci je možné monitorovat a mapovat následujícími prostředky:

- průzkumy s využitím anketových šetření mezi občany či odborné veřejnosti,
- odborná šetření s využitím výzkumných metod,
- odborné výstupy ze sociální práce pracovníků obcí,
- konzultace se zástupci škol (zejména těch základních),
- vlastní průzkumy mezi občany,
- realizace komplexního komunitního plánování,
- využití participativních rozpočtů.

Komunitní plánování (viz podkapitola 4.2) je metoda, kterou lze na úrovni obce plánovat služby, ale i jiná opatření takovým způsobem, aby odpovídaly místním podmínkám. Jde o otevřený proces zjišťování potřeb³⁵ klientů a možných zdrojů a zajišťování dostupnosti požadovaných služeb.

35 Pro inspiraci o tom, jak by zjišťování potřeb mělo probíhat, lze využít obsažený dokument na stránkách MPSV: <https://www.mpsv.cz/web/cz/komunitni-planovani-vec-verejna-pruvodce> nebo je možné čerpat např. z článku v Sociální revui <http://socialnirevue.cz/item/nove-zjistovani-potreb>.

5.3 Institucionální, personální a koncepční zabezpečení oblasti rodinné politiky

Tuto oblast lze označit za jeden ze základních předpokladů k tomu, aby mohla být rodinná politika efektivně rozvíjena na regionální úrovni. Je zapotřebí věnovat dostatečnou pozornost institucionálnímu, personálnímu i koncepčnímu zajištění rodinné politiky na úrovni samosprávy, bez něhož není možné prosazovat opatření rodinné politiky. V případě, kdy v jednotlivých krajích chybí koncepční ukotvení rodinné politiky a/nebo útvar či pracovní pozice zaměřená na řešení rodinné politiky, nelze prorodinná opatření efektivně realizovat.

5.3.1 Institucionální zabezpečení

Je zásadní, aby na politické úrovni územně samosprávného celku fungoval orgán, který se bude rodinnou politikou zabývat a který bude stanovovat její cíle. V tomto smyslu je možné zřízení výborů nebo komise pro rodinu v rámci zastupitelstva kraje či obce.

Právní zakotvení existence a činnosti výborů územních samosprávných celků se nachází v § 117–122 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“), § 76–80 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o krajích“) a § 77–79 (hlavní město Praha) + § 100–101 (městské části) zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o hl. m. Praze“).

Problematika činnosti výborů a komisí náleží do samostatné působnosti a jako taková je prioritně vnitřní záležitostí obce či kraje, do níž nemohou státní orgány zasahovat. Obce (či kraje) v tomto případě nesou především politickou odpovědnost. Výbor zastupitelstva pro rodinu by tak byl iniciativním a kontrolním orgánem zastupitelstva obce či kraje, který by plnil především úkoly související s problematikou rodinné politiky, jimiž by ho pověřilo zastupitelstvo.

Výbor pro rodiny by plnil především následující úkoly:

- 1) vyhodnocení potřeb rodin: na základě znalosti konkrétních situací by se jednalo především o oblasti dostupnosti bydlení a služeb pro rodiny,
- 2) předkládání návrhů na řešení bytové politiky pro rodiny s dětmi a pro seniory: startovací byty, podporované bydlení, sociální bydlení, nájemní a družstevní bydlení, ekologické a úsporné bydlení a další,
- 3) předkládání návrhů na zajištění a zkvalitnění služeb pro rodiny: zařízení péče pro děti předškolního věku, družiny, kluby, denní centra, pečovatelské a asistenční služby, zdravotní služby a další,
- 4) projednávání možností o vytváření nových pracovních příležitostí, včetně nabídek rekvalifikace a flexibilních forem zaměstnání,
- 5) předkládání návrhů týkajících se podpory pečujícím osobám,
- 6) návrhy či připomínky k záměrům na poskytování dotací na aktivity související s rodinnou politikou,
- 7) plnění dalších úkolů v oblasti rodinné politiky, kterými jej pověří zastupitelstvo,
- 8) předkládání návrhů k podpoře výchovy ve školách k mateřství, otcovství a k zdravým partnerským vztahům a zodpovědnému rodičovství,
- 9) propojování a podpora vzájemné komunikace všech subjektů v oblasti rodinné politiky.

5.3.2 Personální zabezpečení

Z personálního hlediska je pro zabezpečení agendy rodinné politiky v obci či kraji nutné, aby byla zřízena pracovní pozice nebo pracovní tým³⁶ či oddělení zaměřené na tuto problematiku. Pracovníci a pracovnice, kteří se rodinné politice v obci či kraji budou věnovat, by měli nejen vytvářet stěžejní dokumenty k rodinné politice, jako jsou strategie či koncepce, ale také pravidelně vyhodnocovat realizaci prorodinných opatření v kraji či obci a na základě vyhodnocení pak připravovat akční plány a koordinovat jejich realizaci.

Současně by se tito pracovníci a pracovnice měli inspirovat příklady nejlepší praxe v jiných územních samosprávách, ať už přímou návštěvou či zkušenostmi zprostředkovanými na akcích, jako jsou konference, semináře, kulaté stoly, workshopy a podobně.

Tým, který se věnuje / bude věnovat rodinné politice v kraji/obci, by také měl mít přehled o možných finančních zdrojích (více viz kapitola 7).

5.3.3 Koncepční zabezpečení

Existence platné a pravidelně aktualizované³⁷ (a vyhodnocované) koncepce je důležitá pro zajištění pravidelné evaluace jednotlivých prorodinných opatření kraje, a to z hlediska toho, která opatření se podařilo a nepodařilo naplnit, do jaké míry zavedená opatření splnila svůj účel, do jaké míry se plní cíle rodinné politiky a eventuální zavedení nových opatření, která budou reagovat na aktuální potřeby rodin.

V rámci výše uvedených oblastí (viz podkapitoly 5.3.1 a 5.3.2) je třeba si vyjasnit následující otázky:

- *Existuje v krajském/obecním úřadě útvar, oddělení nebo jiná funkce, která se zabývá realizací rodinné politiky? Má případně tato funkce či oddělení dostatečnou časovou i personální kapacitu pro řešení rodinné politiky?*
- *Vytváří kraj/obec nějaké stěžejní dokumenty k rodinné politice?*
- *Existuje politický orgán v kraji/obci, který se rodinnou politikou zabývá?*
- *Z jakých zdrojů čerpá kraj/obec informace pro koncepcí, pro tvorbu opatření a vyhodnocení potřeb rodin?*
- *Se kterými aktéry a jakým způsobem spolupracuje kraj/obec při vytváření opatření?*

Rodinná politika a její opatření musí vycházet z impulzů rodin a jejich sdružení či odborných institucí. Jejich diskuze a prosazení jsou však nemyslitelné bez institucionálního zabezpečení na úrovni samosprávy. Pokud chybí relevantní politická zakázka na rozvoj rodinné politiky, je její trvání krátkodobé, parciální a nekoncepční. Aktivní občané nebo prorodinné organizace mohou navržená opatření rodinné politiky naplňovat, ale nemohou proces jejího rozvoje řídit.

36 V případě kraje a větších obcí je vhodné zřídit pracovní tým s cílem řešení agendy rodinné politiky. V případě menších obcí lze danou agendu pokrýt zřízením plného či částečného pracovního úvazku. Záleží vždy na velikosti územního samosprávného celku.

37 Pravidelné a včasné aktualizace nelze opomenout, jelikož jimi lze reagovat na podstatné změny, které probíhají na straně rodin i státu.

5.4 Základní oblasti rodinné politiky

Aby bylo možné strategický dokument strukturovat, je vhodné ujasnit si, kterých oblastí rodinné politiky se bude týkat. V této kapitole bude téma rodinné politiky rozčleněno na více jednotlivých oblastí, jelikož každá vyžaduje zvláštní pozornost. Nabízíme základní „menu“ oblastí rodinné politiky³⁸:

- oblast služeb pro rodiny,
- oblast podpory trhu práce a sladování rodinného/osobního a pracovního života,
- oblast prostoru přátelského rodinám,
- oblast komunikace a spolupráce³⁹.

Rodinnou politiku lze strukturovat i jinými způsoby – např. v návaznosti na jednotlivé fáze životního cyklu rodiny (tj. těhotenství, narození dítěte, rodina s malým dítětem atd.), či rozdělení navrhovaných opatření na aktivity vzdělávací, osvětové či volnočasové. Zároveň je třeba v této oblasti vzít v úvahu specifické potřeby některých typů rodin (např. vícečetné rodiny, rodiny s dětmi se zdravotním či duševním postižením apod.).

Pro potřeby této metodiky jsme však vybrali výše uvedené členění, které poskytuje příležitost soustředit se na rodinnou politiku a rozvíjet ji v rámci organizační struktury většiny institucí v ČR. V následujících kapitolách blíže představíme hlavní oblasti rodinné politiky zmíněné výše.

5.4.1 Oblast služeb pro rodiny

Tato oblast zahrnuje širokou škálu různých služeb pro děti předškolního i školního věku, služby pro osoby se sníženou soběstačností, poradenské aktivity pro rodiny s dětmi a pro rodiny se specifickými potřebami, služby péče o členy rodiny, kteří jsou závislí na pomoci druhé osoby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, preventivní programy, programy zaměřené na podporu aktivního otcovství a mezigenerační spolupráci.

Je důležité, aby kraje i obce finančně podporovaly prorodinné aktivity, a to včetně podpory neziskových organizací a již realizovaných projektů pro rodiny. To je však spojeno s analýzou, kterých služeb je nedostatek a na jaké potřeby rodin by měl daný kraj či obec reagovat. Jelikož je tato oblast velmi široká, rozdělíme ji pro lepší přehlednost do několika kategorií:

Služby péče o děti předškolního věku

- *Rozvoj služeb péče o děti předškolního věku je zásadní v kontextu podpory sladování rodinného a pracovního života. Kraj by měl usilovat o dostatečnou kapacitu služeb péče o děti starší 3 let (tj. zejména mateřské školy), ale i o děti mladší (tj. zejména dětské skupiny a mikrojesle). Kraj by se měl rovněž sna-*

38 Rozdělení tématu rodinné politiky na jednotlivé oblasti bylo vypracováno na základě více zdrojů:

1) Kuchařová, V., Barvíková, J., Svobodová, K., Šťastná, A. 2014. *Lokální a regionální politika v praxi*. VÚPSV, Praha.

2) MPSV. *Metodické doporučení: Rodinná politika v praxi na úrovni krajů a obcí*. 2008.

3) MPSV. *Koncepce rodinné politiky*. 2017.

4) Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje.

5) Struktura dotazníku pro soutěž Úřad roku „Půl na půl“ – respekt k rovným příležitostem, kterou již 13 let pořádá Ministerstvo vnitra. Na strukturu spolupracovalo MV spolu se zástupci a zástupkyněmi krajských úřadů a ženských neziskových organizací.

6) Struktura dotazníku pro soutěž Obec přátelská rodině, kterou pořádá MPSV.

39 Mezi další oblasti rodinné politiky můžeme zařadit např. oblast rovných příležitostí žen a mužů; oblast rodičovství, výchovy a vzdělávání; oblast řešení obtížných situací a konfliktů v rodině, bezpečnost dětí a prevence.

žit zajistit podíl služeb, které budou dostupné i pro nízkopříjmové rodiny. Zde je nutné poznamenat, že dle § 6 odst. 1) zákona č. 247/2014 Sb. se služby dětských skupin mohou poskytovat bez úhrady nákladů nebo s částečnou nebo plnou úhradou nákladů. Rovněž povinné předškolní vzdělávání v mateřských školách je poskytováno na základě zákona č. 561/2004 Sb. (tzv. školský zákon) bez poplatku.

V této oblasti je potřeba vyjasnit si následující otázky:

- Má kraj/obec dostatečnou kapacitu zařízení předškolní péče? Pokud ano, vyjádřete v procentech pokrytí kapacity oproti zjištěné potřebě:
 - služby péče o nejmenší děti (jesle, dětské skupiny, mikrojesle apod.),
 - služby péče o děti předškolního věku do zahájení povinné školní docházky (mateřské školy, dětské skupiny, mateřská centra apod.),
 - jiná zařízení.
- Má kraj dostatečnou nabídku volnočasových aktivit pro děti předškolního věku?

Služby péče o školní děti

V kontextu sladování rodinného a osobního života je důležité řešit i otázku péče o děti, které navštěvují základní školy. Pro děti mladšího školního věku (tzn. především děti navštěvující 1. stupeň základní školy) je zásadní dostupnost a vhodně nastavená provozní doba školních družin, dětských klubů a dalších možností volnočasových aktivit.

Pro děti staršího školního věku (tzn. především pro děti navštěvující 2. stupeň základní školy) je velmi vhodné zajistit dostatek prostoru (fyzického i sociálního), v němž se mohou neorganizovaně potkávat. Žáci staršího školního věku často ztrácí zájem o organizované aktivity svázané formálními pravidly a naopak vyhledávají prostor, ve kterém se mohou věnovat např. míčovým aktivitám či stolním hrám s dalšími vrstevníky. Je vhodné, aby byla zároveň přítomna dospělá osoba schopná poradit s běžnými starostmi a problémy této věkové skupiny (de Singly, F., 2006). Takováto služba má výrazný preventivní charakter a schopnost působit jako „útočiště“ v případě osamění dítěte či potřeby dítěte řešit svůj problém s někým jiným než s rodičem či učitelem⁴⁰.

Je důležité, aby byla oblast služeb pro děti školního věku zařazována do strategických materiálů rodinné politiky, aby se v této oblasti zjišťovala nejen kapacita (družin, klubů a jiných možností volnočasových aktivit pro děti) a obsazenost, ale i skutečnost, zda dané služby uspokojují poptávku rodin (potažmo starších školních dětí) v této oblasti.

- Má kraj/obec dostatečnou kapacitu základního školství včetně družin a dětských klubů? V případě kladné odpovědi vyjádřete v procentech pokrytí kapacity oproti zjištěné potřebě.
- Má kraj/obec dostatečnou kapacitu služeb pro starší školní děti?

40 Byť podobnou službu nabízejí nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále „NZDM“), nelze ponechat vše jen na nich. Jsou primárně zaměřeny na mládež se specifickými potřebami a nemají kapacity pojmout všechny děti staršího školního věku ani naplnit jejich očekávání a poptávku.

Služby péče o osoby se sníženou soběstačností

Služby péče o osoby se sníženou soběstačností zahrnují pobytové sociální služby (např. domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, azylové domy a chráněné bydlení), ale také terénní a ambulantní sociální služby, které mohou významným způsobem pomoci rodinám, které zajišťují péči o člena rodiny v domácím prostředí.

- *Má kraj/obec dostatečnou kapacitu zařízení pro osoby se sníženou soběstačností (především senioři/senior-ky a zdravotně postižení)? V kladném případě vyjádřete v procentech pokrytí služeb oproti zjištěné potřebě u následujících zařízení:*
 - domovy pro seniory,
 - domovy se zvláštním režimem,
 - domovy pro osoby se zdravotním postižením,
 - denní stacionáře,
 - týdenní stacionáře,
 - centra sociálně rehabilitačních služeb,
 - chráněné bydlení,
 - osobní asistence,
 - pečovatelská služba,
 - další terénní a ambulantní služby určené osobám se sníženou soběstačností,
 - byty zvláštního určení.

Další služby a aktivity pro rodiny s dětmi a rodiny se specifickými potřebami

Oblast služeb pro rodiny je velmi široká a vedle služeb péče o děti a členy rodiny se sníženou soběstačností zahrnuje i řadu dalších služeb a aktivit, jejichž charakter může být preventivní, podpůrný, vzdělávací, socializační apod. Je důležité, aby kraj zjišťoval kapacity a dostupnost poradenských a podpůrných aktivit:

- *Podporuje kraj/obec zprostředkování odborných poradenských aktivit pro rodiny s dětmi a pro rodiny se specifickými potřebami?*
 - Poradenství psychologa,
 - poradenství zdravotnického typu,
 - právní poradenství,
 - sociální poradenství,
 - jiné.
- *Podporuje obec/kraj aktivity zaměřené na podporu péče o závislé členy v rodině?*
 - Poradenská činnost pro pečující osoby,
 - přímá podpora pečujících osob.

Dále je velmi důležité zaměřit se na dostupnost tzv. nízkoprahových denních center pro děti a mládež, ale také na preventivní a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, v nichž je ohrožen vývoj dítěte:

- *Realizuje nebo podporuje kraj/obec nízkoprahová denní centra pro děti a mládež nebo sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje)?*
 - *Výchovné činnosti (zaměřené na podporu schopností a dovedností u rodičů a dětí a na prevenci sociálně patologického chování),*
 - *vzdělávací a aktivizační činnosti,*
 - *sociálně terapeutické činnosti,*
 - *aktivity zaměřené na sociální prevenci,*
 - *jiné.*
- *Přijal nebo podpořil kraj/obec opatření na prevenci sociálního vyloučení rodičů s malými dětmi?*

A v neposlední řadě jsou důležité i služby a aktivity zaměřené na aktivní otcovství a rozvoj mezigenerační solidarity:

- *Realizuje nebo podporuje kraj/obec opatření zaměřená na aktivní otcovství?*
 - *Komunikace s veřejností o tématu aktivního otcovství (např. veřejné akce, místní tisk, prostřednictvím webových stránek úřadů a sociálních sítí),*
 - *osvětové aktivity v kraji a obcích.*
- *Vyvíjí kraj/obec aktivity zaměřené na podporu vztahů v rodině mezi generacemi a mezigenerační spolupráci?*

5.4.2 Oblast podpory trhu práce a sladování rodinného a pracovního života

V oblasti podpory trhu práce, která je úzce propojena s oblastí sladování rodinného a pracovního života, je nutné zmínit škálu opatření, která jsou zaměřena na rodinu, zaměstnavatele, obce apod., tedy na jednotlivé subjekty sociální politiky, za účelem podpory jednotlivých aspektů v rámci rodinné politiky.

Z pohledu zaměstnání zahrnuje problematika sladování vytváření takových pracovních podmínek, které neznevýhodňují zaměstnance a zaměstnankyně s rodinnými závazky. Může se jednat o flexibilní formy využívání pracovní doby⁴¹, budování firemních školek, vstřícný postoj zaměstnavatelů k vážným rodinným problémům zaměstnance, v ideálním případě o celkové uzpůsobení chodu a kultury organizací tak, aby i na pracovně exponovanějších a lépe placených postech mohli více působit lidé, kteří mají rodinné závazky, a to bez ohledu na to, zda se jedná o muže, nebo o ženu. Přitom je třeba respektovat skutečnost, že z pohledu většiny majitelů firem je smyslem podnikání dosažení zisku, a proto budou zavádět pouze taková opatření, která nepovedou ke snižování konkurenceschopnosti a výkonnosti jejich firem.

Kraj/obec může motivovat zaměstnavatele k zohledňování zájmů zaměstnanců/zaměstnankyň jako rodičů. Důvodem je ocenění pozitivního vlivu rodinného života na výkon zaměstnance a zaměstnankyně. V rámci možných kroků lze zvážit aktivní oslovování jednotlivých zaměstnavatelů, zjišťování možných výhod pro samotné zaměstnavatele a seznamování těchto subjektů s přínosy. Dále mohou posloužit příklady dobré praxe z jiných krajů a obcí, kde se již podařilo zaměstnavatele úspěšně oslovit (viz podkapitola 5.5).

⁴¹ Je důležité zaměřit se rovněž na podporu a motivaci zaměstnavatelů v oblasti sladování rodinného a pracovního života, aby více podporovali flexibilní formy pracovních úvazků (zkrácených úvazků či možnost práce z domova).

V této oblasti je třeba si vyjasnit následující otázky:

- Podporuje kraj/obec zaměstnavatele při vytváření prostředí přátelského rodinám na pracovišti (např. podpora flexibilních forem práce)⁴²?
 - Pružná pracovní doba,
 - odlišně stanovená pracovní doba,
 - částečné úvazky,
 - práce z domova,
 - čerpání neplaceného volna nad rámec dovolené,
 - sick days,
 - jiná opatření.
- Podporuje kraj/obec vytváření pracovních příležitostí?
- Pořádá nebo podporuje kraj/obec vzdělávací a rekvalifikační kurzy zaměřené na:
 - rozvoj podnikání,
 - návrat rodičů na trh práce,
 - podporu zaměstnanosti osob starších 55 let,
 - podporu zaměstnanosti osob se zdravotním hendikepem.
- Vytváří kraj/obec pracovní příležitosti pro osoby ze znevýhodněných skupin (např. rodiče samoživitele, rodiny s postiženým členem, seniory apod.)?
- Vytváří kraj/obec podmínky pro sladování pro své vlastní zaměstnance a zaměstnankyně?
 - Denní péče od 6 měsíců do 2 let věku dítěte zaměstnanců/zaměstnankyň např. v tzv. mikrojeslích,
 - denní péče od 2 do 7 let věku dítěte zaměstnanců/zaměstnankyň formou rezervace místa v mateřské škole či jiném zařízení předškolní péče,
 - denní péče od 2 do 7 let věku dítěte zaměstnanců/zaměstnankyň formou finančního příspěvku na umístění dítěte v externích zařízeních dle vlastního výběru,
 - zřízení vlastního zařízení předškolní péče.
- Realizuje a/nebo podporuje kraj/obec pro rodiny poradenství zaměřené na sladování rodinného/osobního a pracovního života?
- Realizuje a/nebo podporuje kraj/obec vzdělávací aktivity a kvalifikační kurzy pro rodiče na mateřské/rodičovské dovolené?
 - Vzdělávání organizuje,
 - podporuje jiné organizace, včetně obcí zřizovaných (finančně, poskytnutím prostor apod.),
 - podporuje přímo účastníky/účastnice vzdělávání (např. finančně příspěvkem na vzdělávání, službou hlídání dětí během vzdělávání apod.),
 - jiným způsobem.

V této kapitole je nutné se zamyslet především nad tím, jakým způsobem lze ovlivnit rodinnou politiku v součinnosti se zaměstnavateli, kteří v regionu/obci působí. Je možné zaměstnavatele podporovat při

42 Ačkoliv jsou pro využívání flexibilních forem zaměstnávání typické pracovní pozice administrativního charakteru (práce v kanceláři, banky, pojišťovny, úřady apod.), lze je využívat i v rámci jiných pracovních pozic. Důležité je zaměřit se i na možnost využívání zdravotního volna (tzv. sick days).

zavádění flexibilních forem práce⁴³ či zakládání zařízení pro vzdělávání, péči a výchovu předškolních dětí (např. dětské skupiny či mikrojesele).

Zároveň může kraj/obec obsazovat volná pracovní místa osobami ze znevýhodněných skupin. Jedná se o poměrně častou praxi především u pozic na dobu určitou, např. zástupu za mateřskou či rodičovskou dovolenou.

Územní samosprávné celky mohou ovlivňovat zaměstnanost. Předpisy, které ovlivňují aktivní politiku zaměstnanosti, k tomu vytvářejí legislativní předpoklady. Zejména vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 35/1997 Sb. stanovuje podrobnosti zřizování společensky účelných pracovních míst a vytváření veřejně prospěšných prací.⁴⁴

Opatření zaměřená na podporu trhu práce a na sladování rodinného a pracovního života lze také rozdělit na opatření, která jsou:

- cílená přímo na rodiče (např. poradenství pro rodiče, kvalifikační a rekvalifikační kurzy),
- cílená na další pečující osoby (např. poradenství, odlehčovací služby),
- cílená na zaměstnavatele (jejich podpora při vytváření prostředí přátelského rodinám na pracovišti vč. tematiky podpory flexibilních forem práce, vytváření pracovních příležitostí apod.),
- nabízena přímo zaměstnankyním a zaměstnancům územních samosprávných celků ze strany obcí/krajů.

5.4.3 Oblast prostoru přátelského rodinám

U oblasti prostoru přátelského rodinám je potřeba zaměřit se na jednotlivé oblasti, které pomáhají zkvalitňovat podmínky v obci tak, aby fungování rodiny podpořily. Jedná se především o:

- oblast bezbariérovosti budov a chodníků,
- oblast bezpečnosti pohybu po veřejných komunikacích,
- oblast prostoru pro trávení volného času včetně poskytovatelů volnočasových aktivit.

Bezbariérovost

Oblast bezbariérovosti je v současné době v některých krajích již řešena koncepčně – tzn. že kraje mají vypracované vlastní koncepce, akční plány či metodiky, což je jednou ze zásadních podmínek pro realizaci prorodinných opatření a podpory oblasti prostoru přátelského rodinám v jednotlivých územích. Jako příklad uvedeme hlavní město Prahu, které si nechalo zpracovat tzv. „Mapu přístupnosti“⁴⁵. Ta je přístupná z webových stránek a nabízí veřejnosti přehled objektů, které jsou plně či částečně bezbariérově přístupné i objekty obtížně přístupné nebo nepřístupné. Předpokladem pro vytvoření podobných přehledů je spolupráce mezi jednotlivými institucemi, využití a vytvoření metodiky⁴⁶ pro kategorizaci míry bezbariérovosti

43 U této oblasti je důležitá aktivní komunikace se zaměstnavateli a také je potřeba zjišťovat, co může být pro firmy motivací pro podporu flexibilních forem práce.

44 Více na *Finanční podpora pro zřízení nových pracovních míst*. [online] Dostupné z: <http://moderniobec.cz/financni-podpora-pro-zrizeni-novych-pracovnich-mist/>.

45 Dostupné z: <http://www.mapapristupnosti.cz/>.

46 V rámci zmíněného projektu již takováto metodika existuje, což může posloužit jako příklad. Dostupné z: <http://presbariery.cz/cz/mapovani-barierovosti/metodika>.

a samotné mapování (např. za spolupráce s dalšími subjekty). Na základě dostupných dat lze vytvořit analýzu a následně potřebná opatření pro odstraňování bariér v krajích.

V rámci této oblasti je třeba se zamyslet také nad veřejnou dopravou, tj. nad frekvencí spojů veřejné dopravy a nad tím, je-li veřejná doprava bezbariérová. V případě že veřejná doprava nepokrývá potřeby občanů, je třeba řešit tuto otázku se zřizovatelem.

Dalším bodem je zjištění stavu bezbariérových přístupů na úřady, obecní zařízení, na chodníky apod. Při zjišťování potřeb je možné využít např. matky s kočárky nebo seniory.

Bezpečnost pohybu po veřejných komunikacích

Oblast bezpečnosti pohybu po veřejných komunikacích je spojena zejména s přechody pro chodce, které by měly být dostatečně označené. Pokud se nachází v blízkosti škol či institucí určených pro seniory, je vhodné doplnit je dozorem. Mezi další bezpečnostní prvky patří i příčné prahy a výstražné systémy.

- *Která z následujících opatření již územně samosprávný celek organizoval v souvislosti se zajištěním bezpečnosti pohybu po veřejných komunikacích?*
 - *Přechody pro chodce,*
 - *příčné prahy,*
 - *výstražné systémy,*
 - *dozory na přechodech pro chodce v blízkosti mateřských škol (dále „MŠ“), základních škol (dále „ZŠ“), domova pro seniory apod.,*
 - *parkovací místa,*
 - *jiná opatření.*

Prostor pro trávení volného času

Vedle institucí a organizací realizujících volnočasové aktivity je vhodné, aby měly (nejen) rodiny k dispozici volně přístupné prostory, v nichž by mohly trávit volný čas dle svého vlastního zájmu a možností. Jedná se zejména o parky, dětská hřiště, sportovní stadiony apod. Pro harmonický rozvoj společnosti a podporu zdravých vztahů je také velmi vhodné umožnit různým generacím potkávat se ve sdíleném prostoru a trávit v něm zvláště či společně volný čas.

V této oblasti je nutné si vyjasnit následující otázky:

- *Má kraj/obec dostatečné prostory (venkovní i vnitřní) pro volnočasové aktivity dětí? Kolik procent rozpočtu kraje/obce je na volnočasové aktivity dětí věnováno?*
- *Má kraj/obec dostatečné prostory (venkovní i vnitřní) pro volnočasové aktivity seniorů? Kolik procent rozpočtu kraje/obce je na volnočasové aktivity seniorů věnováno?*
- *Má kraj/obec dostatečné prostory (venkovní i vnitřní) pro volnočasové aktivity, během nichž se mohou potkávat různé generace?*
- *Podporuje kraj/obec organizace, které se volnočasovými aktivitami zabývají (kulturní organizace, sportovní kluby, zájmová sdružení, Dům dětí a mládeže apod.)?*

5.4.4 Oblast komunikace a spolupráce

V oblasti komunikace je nutné počítat s pravidelným kontaktem krajů s rodinami. Výhodou pravidelného kontaktu může být např. možnost pravidelného zjišťování a sledování vývoje situace a potřeb rodin, dále k tomu patří efektivnější propagace aktivit státu v oblasti rodinné politiky a v neposlední řadě je nutné zmínit důležitost zapojení rodin do komunitního plánování a dalších aktivit, kde je účelná participace občanů na poli realizace rodinné politiky.

V případě komunitního plánování je zapojení místních společenství (komunity) dokonce klíčové, jelikož zástupci komunity jsou účastníky tzv. triády komunitního plánování⁴⁷. Bez nich by se jednalo o jiný druh plánování, nikoliv o plánování komunitní (Zatloukal, 2008). Bez zapojení občanské účasti rodin při řešení sociálních situací by mohlo navíc docházet k odtržení zájmů rodin a státu, k čemuž docházelo v době od 50. let minulého století v důsledku nesystémově vznikajících unifikovaných, neadresných a monopolně státem uplatňovaných opatření (Krebs, 2010). Samotné komunitní plánování tvoří jednu z podstatných aktivit, neboť zahrnuje: „analýzu sociálních podmínek, sociální politiky a působnosti služeb, stanovování cílů a priorit, vytváření programů poskytování služeb a mobilizování vhodných zdrojů a implementaci a evaluaci (hodnocení) služeb a programů“ (Zatloukal, 2008).

Komunikace s rodinami může probíhat prostřednictvím agentury a otevřenosti úřadu, médií, místního zpravodaje, webových stránek úřadů a příp. jiných webových stránek, *Family Pointů*⁴⁸, *Senior Pointů*⁴⁹, e-mailového newsletteru, proročinných akcí pro veřejnost a aktivit sociálních odborů. Některé aktivity jsou tedy zaměřeny jednostranně směrem k občanům, u jiných prostředků se však nabízí i komunikace vzájemná, která má výhodu vzájemné interakce.

V této oblasti je nutné se zaměřit na následující otázky:

- *Spolupracuje kraj/obec při tvorbě rodinné politiky s jinými subjekty? Pokud ano, jakými způsoby?*
 - *Sítování služeb,*
 - *vzájemná výpomoc (např. z oblasti služeb péče o děti),*
 - *pořádání kulatých stolů (s multidisciplinární spoluprací⁵⁰),*
 - *výměna zkušeností,*
 - *jiné.*
- *Komunikuje kraj/obec s rodinami s cílem předávání informací o proročinných aktivitách a opatřeních?*
 - *Pořádání akcí pro rodiny s dětmi či seniory,*
 - *krajský/obecní zpravodaj,*
 - *informace na webových stránkách kraje/obce,*
 - *oslovování občanů prostřednictvím televize, rozhlasu, sociálních sítí,*
 - *jiné.*

47 Vedle zadavatelů (např. stát) a realizátorů (poskytovatelé služeb) určitých opatření.

48 Více informací o *Family Pointech* zde: <https://familypoint.cz/>.

49 Více informací o *Senior Pointech* zde: <https://www.seniorpointy.cz/>.

50 Tzn. se zapojením odborníků z různých oblastí (oborů), úřadů a institucí, v tomto případě i zaměstnavatelů.

- *Propaguje kraj/obec aktivity podporující rodiny?*
 - *Poradenství pro rodiny,*
 - *aktivity státních i nestátních subjektů v rámci podpory rodiny.*
- *Má kraj/obec více komunikačních kanálů pro propagaci rodinné politiky?*
 - *Webové stránky,*
 - *tištěné materiály,*
 - *Facebook,*
 - *Twitter,*
 - *informační kampaně,*
 - *jiné.*

Do této oblasti patří nejen hledání nových komunikačních kanálů, ale i udržování těch stávajících. Důležitá je také spolupráce s jinými samosprávnými celky zaměřená především na výměnu zkušeností a příkladů dobré praxe.

5.5 Inspirace z obcí se zavedenou politikou na podporu rodin

5.5.1 Olomouc (100 523 obyvatel k 1. 1. 2019)

Město Olomouc se zaměřuje na rozvoj rodinné politiky zejména prostřednictvím aktuální „*Koncepce rodinné politiky statutárního města Olomouc na roky 2019–2021*“⁵¹, která je dostupná na webových stránkách města Olomouc⁵² i na webových stránkách <https://prorodinu.olomouc.eu>, které slouží jako hlavní zdroj informací a kontaktů spojených s místní rodinnou politikou. Olomouc své obyvatele pravidelně informuje o aktualitách rovněž skrze měsíčník *Olomoucké listy*. Pro seniory je pak určen čtvrtletník *Olomoucký senior*, který neobsahuje žádné reklamy a přináší aktuální informace z dění ve městě i tipy pro zlepšení kvality života seniorů ve městě. Dalším druhem komunikace s veřejností je tisk a distribuce informačních materiálů. V neposlední řadě slouží ke komunikaci města s rodinami i nástěnky komisí městských částí a Informační centrum.

Pro potřeby efektivního plánování a realizaci rodinné politiky je na odboru sociálních věcí Magistrátu města Olomouce (dále „MMOI“) zřízena funkce manažera komunitního plánování a manažera rodinné politiky. Rovněž byla ustavena pracovní skupina rodinné politiky složená ze zástupců jednotlivých odborů MMOI, zástupců rodinných center v Olomouci, Univerzity Palackého v Olomouci a Krajského úřadu Olomouckého kraje.

Statutární město Olomouc (dále „SMOI“) monitoruje a zjišťuje potřeby rodin žijících na jeho území vždy při přípravě nového komunitního plánu sociálních služeb na následující období, kdy se informace sbírají např. metodou focus groups. V roce 2012 vypracovala společnost SocioFactor s. r. o. komplexní analýzu potřeb olomouckých rodin zasahující do všech oblastí jejich života, v roce 2015 vznikla *Studie rodin v Olomouci* a v roce 2018 proběhlo zjišťování potřeb rodin prostřednictvím zapojení komisí městských částí. SMOI má rovněž k dispozici analýzu dostupnosti, rozsahu a kvality terénních služeb pro děti ohrožené rizikovým

51 *Koncepce rodinné politiky statutárního města Olomouce na roky 2016–2018*. [online] Dostupné z: https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/20_20871/koncepce-rp-smol-2016-2018.cs.pdf.

52 Dostupné z: <https://prorodinu.olomouc.eu>.

chováním a výsledky dotazníkového šetření mapujícího nabídku sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

SMOl nemá samostatný dotační titul na podporu prarodinných organizací. Tyto organizace ale mohou žádat o finanční prostředky v rámci Programové dotace v oblasti odboru sociálních věcí, a to v sociální oblasti a oblasti odstraňování bariér v Olomouci na příslušný rok, kde je podpora prarodinných aktivit definována. V této oblasti bývá k rozdělení cca 2,25 mil. Kč. Účelem programu je zlepšení situace znevýhodněných skupin obyvatelstva (zdravotně, sociálně, věkově, apod.), prevence prohlubování sociální izolace, rozvoj dobrovolnictví, podpora odstraňování bariér a podpora prarodinných aktivit ve městě, a to formou aktivit definovaných zejména ve 4. komunitním plánu sociálních služeb Olomoucká na období let 2016–2019 a v „*Koncepci prarodinné politiky SMOl na roky 2019–2021*“. Prarodinné organizace mohou zažádat o dotaci i v jiných dotačních programech města.

SMOl rodinám poskytuje:

- slevy na vstupném do svých zařízení či jízděm v městské hromadné dopravě⁵³,
- slevy na poplatku za komunální odpad⁵⁴.

SMOl poskytuje svým zaměstnancům prostřednictvím vlastního sociálního fondu:

- příspěvek až do výše 1 tis. Kč při narození dítěte,
- příspěvek na stravování, na volnočasové pohybové aktivity, penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření,
- úhradu zdravotní prevence,
- permanentní vstupenky do Moravského divadla Olomouc a do ZOO Olomouc aj.

Přímá finanční podpora SMOl směřuje i do společného projektu s Olomouckým krajem – *Olomouc Region Card*, který od roku 2004 podporuje cestovní ruch v Olomouckém kraji a ve městě Olomouci. Produkt *Olomouc region Card* nabízí karty s platností 48 hodin nebo 5 dní, které lze uplatnit u příslušných subjektů zapojených do projektu. K oběma typům karty byla vytvořena též dětská varianta s věkovou hranicí 15 let.

V prosinci 2016 Zastupitelstvo města Olomouce schválilo statut Fondu pomoci olomouckým dětem určený pro přímou podporu rodin (zejména těch se sociálním znevýhodněním) s cílem odstranit znevýhodnění žáků základních škol z nízkopříjmových rodin při přístupu ke vzdělávání a mimoškolním aktivitám přímou podporou těchto žáků. Fond umožňuje dětem uhradit např. volnočasové kroužky, školní společensko-kulturní akce, školu v přírodě či školní lyžařský výcvik. K 3. prosinci 2018 byla podpora poskytnuta 52 žákům, a to na volnočasové aktivity v celkové výši 182 596 Kč⁵⁵.

53 Dopravní podnik města Olomouce, a.s. (ve 100% vlastnictví města) poskytuje zlevněné časové jízdenky dětem od 6 let až do dovršení 15. roku, žákům a studentům s výjimkou studentů trvale výdělečně činných ve věku od 15 do 26 let, důchodcům – požívatelům důchodu starobního a důchodu pro invaliditu 3. stupně a osobám od 70 let věku. Bezplatně se přepravují děti do 6 let v doprovodu osoby starší 10 let, držitelé průkazu ZTP a ZTP/P včetně průvodce nebo vodičského psa nevidomého.

54 Od poplatku jsou osvobozeny osoby, které v příslušném roce dovrší 80 a více let věku, a osoby narozené v příslušném roce placení poplatku. Osvobozeno je rovněž každé další dítě ve společné domácnosti, kdy se společně posuzují ty děti, které v daném kalendářním roce ještě nedovrší 16 let, přičemž dětem je do dosažení 16 let věku poskytována 50% sleva na poplatky.

55 K získání finanční podpory z Fondu je zapotřebí splnit několik podmínek. Např. dítě nesmí mít neomluvené hodiny, měsíční příjem domácnosti je maximálně 2,7 násobku životního minima. Dítě lze z Fondu podporovat i na základě doporučení třídního učitele.

Město Olomouc podporuje vzájemnou komunikaci mezi neziskovými organizacemi a jinými klíčovými aktéry v oblasti služeb pro děti, mládež a rodinu a pro seniory prostřednictvím dlouhodobě ustavených pracovních skupin komunitního plánování sociálních služeb i v pracovní skupině rodinné politiky. SMOl také podporuje, aktivně se účastní a organizuje konference a kulaté stoly s prorodinnou tematikou pro odborníky i veřejnost.

Neformální péče

Město Olomouc dlouhodobě vychází vstříc svým zaměstnancům v oblasti neformální péče⁵⁶ a nabízí např. pružnou pracovní dobu, individuální úpravu pracovní doby, sdílená pracovní místa či zkrácené pracovní úvazky. Město má rovněž odpovědnou sociální politiku. Organizace, které podporují osoby neformálně pečující, mohou žádat na své projekty o finanční prostředky v rámci programových dotací.

Bezbariérovost

V Olomouci probíhá pravidelné mapování přístupnosti objektů⁵⁷ na základě *Metodiky kategorizace objektů* vypracované *Ligou pražských vozíčkářů*, kdy jsou objekty označeny jako přístupné, částečně přístupné, obtížně přístupné až nepřístupné. Výsledky mapování jsou zveřejňovány na webových stránkách rodinné politiky města Olomouce. Město Olomouc od roku 2001 rovněž realizuje projekt „Bezbariérová Olomouc“, jehož hlavním cílem je odstraňování existujících architektonických, technických a komunikačních bariér, které ztěžují běžný život osobám se sníženou schopností pohybu či orientace. V oblasti odstraňování bariér na chodnících a pěších trasách je velká pozornost věnována tvorbě tzv. bezbariérových tras. Jak rodiče s kočárky, tak vozíčkáři či občané s pohybovým handicapem mohou využívat nízkopodlažní tramvaje a autobusy, zvýšené zastávkové ostrůvky či bezbariérové nájezdy na chodníky.

Bydlení

SMOl je vlastníkem celkem 565 tzv. bytů zvláštního určení se sníženou výší nájemného, vyhrazených pro bydlení seniorů či občanů plně invalidních. Olomouc přiděluje tyto byty na základě pravidel schválených Radou města Olomouce, kdy je pravidelně aktualizován pořadník žadatelů hodnocených podle závažnosti jejich potřeby vzhledem ke zdravotnímu stavu a individuálním sociálním aspektům. Poskytnutí bytu zvláštního určení často řeší mj. nepříznivou situaci seniorů odkázaných ve stávajícím bydlišti např. na vytápění bytu tuhými palivy, nevhodný technický stav stávajícího bydliště či umístění bytu ve vyšším patře bez výtahu. Částečně také doplňuje bytovou politiku na území města, kdy napomáhá bydlení rodinám, kterým např. senior přenechává svůj větší byt či dům a stěhuje se do malometrážního bytu zvláštního určení. Poptávka po těchto bytech převyšuje nabídku. Bezbariérových bytů má město Olomouc celkem 58 a ve většině případů zde bydlí rodiny se zdravotně postiženým členem.

Na bytové potřeby nízkopříjmových rodin ohrožených sociálním vyloučením reagovalo SMOl rekonstrukcí bytového domu na ul. Holická, kde zároveň působí terénní sociální pracovníci – zaměstnanci města. Dále je možnost požádat dle schválených pravidel pro přidělování bytů o přidělení bytu ze sociálních důvodů. Otázka dostupného bydlení je součástí Strategického plánu rozvoje města Olomouce (pro období

56 Neformálně pečujícím je věnována pozornost rovněž ve 4. komunitním plánu sociálních služeb Olomoucka na období let 2016–2019, viz opatření 2.6 – Odlehčovací služby.

57 Dochází k mapování úřadů, mateřských a základních škol, zdravotních zařízení, pošt, památek, kostelů, muzeí, lékáren, klubů pro seniory, restaurací, kaváren a do budoucna se plánují také zmapovat volební místnosti či další místa sloužící veřejnosti.

2017–2023) a aby mohlo dojít jejímu efektivnímu řešení, vzniká v současné době k této problematice i nová pracovní skupina.

Služby péče o děti

SMOl je zřizovatelem 49 mateřských škol, v nichž bylo ve školním roce 2017/2018 zapsáno celkem 3 584 dětí ve 146 třídách. Celková povolená kapacita mateřských škol zřizovaných městem je v současné době 3 829 dětí. Kapacitu mateřských škol zřizovaných městem vhodně doplňují mateřské školy jiných zřizovatelů. Olomouc je zřizovatelem rovněž jedné dětských jeslí s kapacitou 35 míst. Poplatek za umístění dítěte do jeslí se skládá ze stravného a provozních nákladů, přičemž výsledná částka je diferencována podle příjmu rodičů konkrétního dítěte. Jesle tak plní funkci sociálně dostupného zařízení i pro rodiny s nízkým příjmem.

Školní družiny v Olomouci jsou určeny především pro žáky prvního stupně, neboť jsou zřízeny u každé základní školy a poskytují zájmové vzdělávání žákům dané školy v době mimo vyučování. Kapacita školních družin je postupně zvyšována z důvodu stále většího zájmu rodičů žáků 1. až 4. tříd.

Senioři

SMOl zřizuje 21 klubů pro seniory, kde senioři mohou aktivně trávit svůj volný čas. Činnost klubů metodicky koordinuje odbor sociálních věcí MMOL, přičemž kluby jsou zakládány na základě zájmu seniorů dané městské části. Pro členy klubů seniorů město zajišťuje přednášky, besedy, cvičení, kulturní aktivity (např. plesy, divadelní představení, koncerty, výstavy, zájezdy, sportovní den atd.). Prostory klubů pro seniory aktivně využívají také spolky, skupiny rodičů s dětmi apod. na základě smlouvy o bezplatném užívání.

SMOl dotačně podporuje dům s pečovatelskou službou *Kongregace sester premonstrátek*. Dále město Olomouc podporuje domy s pečovatelskou službou, resp. domy s byty zvláštního určení, které má ve svém majetku, a udržuje v nich dotovaný nájem. Tyto domy jsou postupně opravovány a rekonstruovány na jednotlivé bytové jednotky.

Volnočasové aktivity

Na území města Olomouce se nachází množství možností pro trávení volného času rodin s dětmi, ať už pod otevřeným nebem nebo pod střechem. Z organizací zřizovaných městem tyto možnosti poskytuje Zoologická zahrada Olomouc, Moravské divadlo Olomouc, plavecký bazén, aquapark, Lesy města Olomouce, pobočky Knihovny města Olomouce, kluby pro seniory, Výstaviště Flora Olomouc, zimní stadion apod. Síť volně přístupných dětských hřišť⁵⁸ v prostoru celého města se rozvíjí dle požadavků občanů města, komisí městských částí a finančních možností města. U většiny základních škol jsou volně přístupná školní hřiště s možností zapůjčit si od přítomného správce sportovní vybavení. Vnitřní prostory základních škol, převážně tělocvičny, využívají mimo dobu vyučování organizované sportovní organizace i neorganizované skupiny veřejnosti. Na území města je několik rozsáhlých veřejně přístupných parků. Ve městě Olomouc působí několik rodinných center, soukromých a dobrovolnických poskytovatelů sportovních a volnočasových aktivit pro děti a mládež, církví a náboženských společností a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

58 Město Olomouc doposud vybudovalo a udržuje téměř 100 hřišť, které denně využívají děti všech věkových kategorií.

Město Olomouc nabízí velký prostor pro volnočasové vyžití rodin, kdy zajišťuje několik prohlídkových tras městem, pořádá nejrůznější akce pro rodiny např. při zahájení turistické sezony, v rámci Dnů Evropského dědictví, na ukončení prázdnin, organizace dětského dne a dalších akcí v rámci Týdne pro rodinu, pravidelné a jednorázové programy pro seniory a mnoho dalších.

5.5.2 Lípa u Havlíčkova Brodu (1 144 obyvatel k 1. 1. 2019)

Obec má svoji koncepci prorodinné politiky na období 2017–2020⁵⁹. Prorodinné aktivity jsou zajišťovány v rámci dobrovolné spolupráce mezi obcí, Základní a Mateřskou školou Bohuslava Reynka Lípa, Rodinným centrem Tiliánek (dále „RC Tiliánek“) a dalšími místními spolky. Na přípravě a realizaci prorodinných aktivit se podílí pracovní skupina *Rodina* a pracovní skupina místní *Agendy 21*⁶⁰. Činnost projektu doplňují zaměstnanci obce v rámci své pracovní doby. Řešení investičních aktivit je v gesci rady a zastupitelstva obce.

Obec komunikuje s rodinami zasíláním SMS zpráv o dění v obci, prostřednictvím obecního časopisu „*Lipské listy*“, na webových stránkách obce, na pravidelných setkáních s občany (tzv. sousedská odpoledne) a v rámci činnosti obecního úřadu. Obec podporuje prorodinné organizace v obci na základě jejich žádosti z rozpočtu obce. Pro rok 2019 bylo rozděleno na prorodinné aktivity pro organizace cca 150 000 Kč (cca 0,5 % rozpočtu obce). V roce 2014 bylo v Lípě otevřeno RC Tiliánek zaměřené na pravidelnou činnost pro děti předškolního a mladšího školního věku a aktivity pro rodiny. Návštěvníkům je k dispozici zázemí tvořené hernou a učebnou, vybaveným kuchyňským koutem, hygienickým zařízením, ale také venkovní prostory s oplocenou zahradou. RC Tiliánek se nachází v centru obce v objektu zdravotního střediska, který je majetkem obce. Obec prostory poskytuje RC Tiliánek bez nájmu a režijní náklady (energie, voda) plně hradí z vlastního rozpočtu. Před zahájením činnosti obec prostory pro rodinné centrum kompletně zrekonstruovala v nákladu cca 350 tisíc Kč.

Systematické monitorování situace rodin v obci dosud neproběhlo, v současné době probíhá příprava dotazníku. V roce 2019 bude zpracována analýza potřeb rodin v obci, na jejíž realizaci se bude podílet pracovní skupina *Rodina* ve spolupráci s RC Tiliánek. Obec od roku 2011 realizuje komunitní plánování, a to zejména prostřednictvím dotazníkových šetření, anket, kulatých stolů a dětského fóra.

Dvakrát do roka v obci probíhá slavnostní přivítání narozených občánků, kde děti dostávají na památku zlatý přívěsek se svým znamením. Za poslední čtyři roky obec slavnostně přivítala 55 dětí.

Neformální péče

V rámci činnosti obecního úřadu obec podporuje neformálně pečující (např. pomoc při jednání s úřady). V rámci činnosti Spolku TILIA a Rodinného centra Tiliánek probíhají vzdělávací semináře, které využívají i neformálně pečující osoby.

59 *Koncepce prorodinné politiky obce Lípa 2017–2020*. [online] Dostupné z: [https://obeclipa.webnode.cz/_files/20000343784df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20\(2\).pdf](https://obeclipa.webnode.cz/_files/20000343784df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20(2).pdf), [http://files.obeclipa.webnode.cz/200003437-84df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20\(2\).pdf](http://files.obeclipa.webnode.cz/200003437-84df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20(2).pdf).

60 Obec Lípa od roku 2010 realizuje místní Agendu 21 (MA21). Pracovní skupiny MA21 a Rodina zajišťují provázanost akcí v obci (společný harmonogram) a zapojování obyvatel do veřejného života v obci. V rámci realizace MA21 jsou čerpány dotace z Kraje Vysočina, zaměřené na udržitelný rozvoj obce Lípa a spolupráci v obci.

Bezbariérovost

Obec nemá bezbariérový přístup na obecní úřad, ale je zde zajištěn zvonek, který přivolá zaměstnance obce, a služby jsou tak řešeny v náhradních prostorech. V případě potřeby ověření podpisu po domluvě zaměstnanec obce ověří podpis v domácím prostředí. Bezbariérový přístup je zajištěn do přízemí školních budov. Na jaře 2019 bude zahájena výstavba zcela bezbariérového multifunkčního domu, v němž bude umístěna nová knihovna, ordinace lékaře, zázemí pro služby, společenský sál, komunitní kuchyň a 10 malometrážních bytů pro mladé rodiny a seniory.

Bydlení

V obci postupně probíhá zasítování nových parcel, přičemž při jejich prodeji mají přednost obyvatelé obce Lípa. Cílem je udržet v obci mladé rodiny, aby mladí lidé neodcházeli a měli tak trvalou vazbu na obec. V roce 2008 bylo obcí zasítováno 20 parcel. V roce 2019 bude zahájeno zasítování 18 nových parcel.

Služby péče o děti

Obec Lípa v roce 2013 realizovala projekt přístavby mateřské školy. Při zápisech v posledních letech byly přijaty vždy všechny děti ve věku od 3 do 5 (či 6) let věku ze spádové oblasti, navíc i z obcí mimo školský obvod. Částečně se také daří přijímat děti od 2 do 3 let, především ze spádového obvodu.

Obec je zřizovatelem školy. Standardně obec pokrývá provoz družiny do povolené kapacity 100 účastníků. Tento stav nebyl však vzhledem k počtu žáků 1. stupně a k procentu žáků dojíždějících dostačující, a tak škola v roce 2018 zažádala o navýšení kapacity o 4 žáky na 104. Toto navýšení sice bylo Krajem Vysočina od školního roku 2019/2020 schváleno, avšak obec Lípa bude náklady na navýšení kapacity financovat po dobu 4 měsíců z vlastních zdrojů.

Od září 2018 děti navštěvují nově zřízený Klub Lipánek, který pracuje odpoledne v hlavní budově školy. Projekt Klub Lipánek je podpořen z operačního programu Zaměstnanost v rámci prorodinných opatření s cílem rozšíření kapacity školní družiny v ZŠ Lípa. Klub navštěvuje 18 žáků ze 4. třídy a 5. třídy.

Od roku 2015 funguje na ZŠ tzv. žakovský parlament, kdy zástupci žakovského parlamentu zastupují třídy, referují o své činnosti, debatují s vedením školy o problémech, k nimž připojují i konstruktivní řešení, a pořádají i své vlastní akce.

Senioři

Dlouhodobou snahou obce je podpora mezigeneračních aktivit pro obyvatele. Lípa získala v soutěži Obec přátelská seniorům 2018 první místo mezi obcemi s 1 000–3 000 obyvateli. Finanční ocenění ze soutěže bylo využito na realizaci neinvestičních proseniorských a mezigeneračních aktivit v obci. Založením „Klubu sousedé“ se obec zapojila do mezigeneračního projektu „Sousedé plus“, jehož cílem je podpora sousedské výpomoci v každodenních činnostech. Každý člen za sebe nabídne oblast nebo činnost, kde může být jiným nápomocný, a na druhou stranu vyjmenuje věci, se kterými by sám potřeboval pomoci. Jedná se o drobnosti všedního dne, například: doprovod k lékaři, drobné domácí opravy, pomoc na zahradě, pomoc s nákupem, umytí oken či natření plotu. Všechny služby v projektu jsou založeny na dobrovolnosti. Za odvedenou práci není poskytována žádná peněžitá odměna, platí dle v projektu je odvedená 1 hodina. Jestliže někdo např. z důvodu zhoršeného zdraví není schopen

nabízet ostatním své služby, může v případě potřeby využít tzv. sociálního konta. Kdo naopak více pomáhá, může své hodiny darovat.

V rámci mezigeneračních aktivit je za podpory obce a školy pravidelně realizována virtuální „Univerzita třetího věku“ pro vzdělávání seniorů v místní knihovně. V roce 2017 vznikl mezigenerační divadelní soubor „L.O.S. – Lipský ochotnický soubor“, který nyní připravuje svou třetí divadelní hru.

V obci byla rozšířena venkovní posilovna nejen pro seniory a pravidelně jsou organizovány společné vycházky, které byly v roce 2017 podpořeny tím, že bylo pro účastníky vybrané společné vycházky Nordic Walking rozdáno 50 ks holí určených na tento druh aktivity.

Ačkoliv v obci není žádné seniorské zařízení, obec počítá, že v budově multifunkčního domu (začátek stavby jaro 2019) budou byty pro mladé rodiny a seniory. V přízemí domu se plánuje i možnost využít zázemí pro terénní sociální služby a poradenství.

Volnočasové aktivity

Velmi aktivní spolkový život je jedním z největších kladů minulosti i současnosti obce. V průběhu roku se koná cca 60 aktivit pro veřejnost a řada dalších aktivit pro žáky mateřské a základní školy, které realizuje samostatně ZŠ a MŠ Lípa. Většina akcí pro veřejnost je v Lípě organizována právě ve spolupráci místních neziskových organizací s místní základní a mateřskou školou. Obec tyto aktivity podporuje jak materiálně, tak finančně. Pro rok 2019 bylo na podporu místních spolků vyčleněno z rozpočtu obce více než 500 tis Kč. Ve spolicích pracuje celkem 544 členů, což je cca 50 % všech obyvatel, a 80 % zastupitelů je členem některého z místních spolků.

Lípa se (nejen) díky svému prorodinnému přístupu opakovaně umístila v celorepublikové soutěži Vesnice roku a v roce 2016 získala v rámci krajské soutěže zlatou stuhu a titul „Vesnice Kraje Vysočina 2016“.

6

PŘEHLED SITUACE V KRAJÍCH

V této kapitole jsou uvedeny zjištěné údaje za jednotlivé kraje. Informace byly získávány z dostupných veřejných zdrojů a z jednotlivých krajů krajskými poradci projektu během spolupráce s kraji.

6.1 Hlavní město Praha

Tabulka č. 5: Přehled základních údajů o kraji hl. město Praha (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		1 308 632
	z toho muži	638 009
	z toho ženy	670 623
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,8
	15–64 let (v %)	65,3
	65 let a více (v %)	18,9
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v %)		2,3
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁶¹		100
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		1,93
	z toho muži	1,84
	z toho ženy	2,02
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		7,8
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		38,3
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		19,9

Zdroj: ČSÚ.

Hlavní město Praha (dále „hl. m. Praha“) zpracovává svoji koncepci rodinné politiky (dále „RP“), jejímž cílem je podpořit model tradiční rodiny a jejích aktivit a dále podpořit rozvoj sítě služeb zaměřených především na všechny členy fungující rodiny. Koncepce chce soustředit pozornost na rodiny ve výkonu jejich přirozených funkcí, nikoliv přebírat v rodině určené role a zasahovat do vnitřního života. Hl. m. Praha má zpracované i další koncepční a strategické dokumenty⁶², které se zabývají rodinnou politikou na úrovni sociálních služeb, návazných témat s přesahem do sociálně-právní ochrany dětí (dále „SPOD“), prevence kriminality, protidrogové politiky a dalších.

61 Údaj k 31. prosinci 2017.

62 *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území hl. m. Prahy pro období 2019–2021, Strategický plán hlavního města Prahy (aktualizace 2016), Koncepce primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na území hl. m. Prahy na období 2014 až 2020, Koncepce protidrogové politiky hlavního města Prahy na období 2014 až 2020, Strategie protidrogové politiky hlavního města Prahy období 2014 až 2020.*

Charakteristika rodinné politiky na území hlavního města Prahy

Rodinná politika představuje souhrn činností a opatření za účelem podpory rodiny. Tato politika je průřezová, zasahuje do mnoha oblastí života, jako je například bydlení, trh práce, školství a volný čas, kultura, infrastruktura atd. RP se soustřeďuje na podporu rodin ve výkonu jejich funkcí, nepřebírá žádnou z rolí rodiny a nezasahuje do jejího vnitřního života.

Na území hl. m. Prahy byla první Koncepce rodinné politiky hl. m. Prahy schválena usnesením Rady hl. m. Prahy č. 263 dne 10. března 2009. Myšlenku Koncepce RP a její zpracování pro hl. m. Prahu v roce 2008 iniciovalo programové prohlášení Rady hl. m. Prahy pro volební období let 2006–2010. Cílem koncepce bylo podpořit model tradiční rodiny, její aktivity a rozvoj sítě služeb, zaměřených především na všechny členy fungující rodiny včetně prarodičů.

Výše zmíněná koncepce⁶³ je však již zastaralá, byla vytvořena pro období 2009–2010. Dále Rada hl. m. Prahy pro volební období 2014–2018 si ve svém programovém prohlášení vytyčila několik zásadních cílů ovlivňujících život pražských rodin, a to zejména prosazovat cílenou prorodinnou politiku, plnohodnotný a důstojný život v seniorském věku a nezbytnou vzájemnou mezigenerační solidaritu s ohledem na princip vlastní odpovědnosti jednotlivce za svůj život.

Aktualizovanou koncepci RP hlavního města Prahy připravuje Odbor sociálních věcí a má ji v plánu předložit ke schválení do konce roku 2019. Na Odboru sociálních věcí byla vytvořena pracovní pozice „Specialist(k)a rodinné politiky“. Osoba na této pozici zajišťuje mj. i agendu dotačního titulu na podporu rodiny.⁶⁴

Hl. m. Praha poskytuje podporu rodinám prostřednictvím svého dotačního titulu v oblasti rodinné politiky, kde jsou způsobilými žadateli o tuto finanční podporu nestátní neziskové organizace, které poskytují služby pro rodinu na území hl. m. Prahy nebo občanům hl. m. Prahy.

63 Viz: *Koncepce rodinné politiky hlavního města Prahy 2009–2010*. [online] Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/rodina/rodinna_politika/koncepce_rodinne_politiky/index.html.

64 Podrobnější informace o dotačním titulu Magistrátu hl. m. Prahy na podporu rodiny pro rok 2019 jsou k dispozici na: *Grantové řízení pro rok 2019*. [online] Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/financovani_socialni_oblasti/granty_hmp/grantove_rizeni_pro_rok_2019/index.html.

Silné a slabé stránky kraje hl. města Prahy.⁶⁵

Silné stránky:

- Hlavní město Praha disponuje různými možnostmi, např. dobrou dopravní obslužností, velkým množstvím potencionálních zaměstnavatelů.
- Pražská pracovní síla má ve srovnání s ostatními regiony výrazně vyšší kvalifikaci. Více než 40 % zaměstnaných jsou osoby s vysokoškolským vzděláním. Také průměrné mzdy v hlavním městě Praze dosahují výrazně vyšších hodnot než v ostatních regionech.
- V hlavním městě Praze je oproti celé ČR podíl chudých domácností zhruba poloviční.
- Hlavní město Praha je největším regionálním trhem práce v ČR. Charakteristickými rysy dosavadního vývoje jsou na jedné straně vysoká lokalizační atraktivita pražského trhu práce, na druhé straně schopnost hlavního města Prahy pokrýt zvýšenou poptávku.
- V hlavním městě Praze pracuje velká část mimopražských obyvatel, kteří zde vytvářejí přidanou hodnotu, což je zapříčiněno lokalizací a registrací sídel ekonomických subjektů ve městě, lokalizací zahraničních poboček nadnárodních firem, koncentrací centrálních orgánů veřejného i privátního sektoru.
- Hlavní město Praha je centrem společenského života, kultury a sportu, a proto nabízí širokou nabídku možností pro rodinný život, pestřejší rodinné aktivity a větší integraci rodin.
- Zlepšující systém náhradní rodinné péče; snižování počtu dětí umístovaných do ústavní péče.
- V hlavním městě Praze je velký počet zařízení poskytujících služby pro rodinu a volnočasové aktivity pro děti, mládež a dospělé. Mnohé kluby pro mládež, mateřská, dětská a rodinná centra jsou podporovány i ze strany úřadů městských částí.

Slabé stránky:

- Chybí dlouhodobá koncepce v oblasti rodinné politiky a stanovení žádoucího stavu, k němuž v oblasti rodinné politiky hl. m. Praha směřuje. Magistrát hl. m. Prahy má „*Koncepci rodinné politiky hlavního města Prahy 2009–2010*“, která byla schválena usnesením č. 263 Rady hl. m. Prahy ze dne 10. března 2009. Novější aktualizovaná Koncepce rodinné politiky hl. města Prahy nebyla zatím schválena.
- Nejsou vytyčeny hranice mezi rodinnou a sociální politikou.
- Hlavní město Praha nemá *Family Pointy* ani *Rodinné pasy*.
- Stále pokračuje stárnutí populace. Neformálně pečující osoby, které se dlouhodobě starají o své blízké v domácím prostředí, jsou přetěžovány. Tato zátěž zasahuje do celého rodinného systému. Z toho důvodu nabývají na významu aktivity na podporu neformální péče a s tím související rozvoj neformální péče.
- Rostoucí náklady na bydlení (vyšší náklady na nájemné); růst cen nemovitostí snižuje dostupnost bydlení.
- Klesá počet nových bytů a rostou ceny (všech) bytů a nemovitostí.

⁶⁵ Zpracováno na základě spolupráce s MHMP, členy platformy projektu a regionální platformy Praha.

6.2 Jihočeský kraj

Tabulka č. 6: Přehled základních údajů o Jihočeském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		642 133
	z toho muži	317 268
	z toho ženy	324 865
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,8
	15–64 let (v %)	64,2
	65 let a více (v %)	20,0
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		0,1
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁶⁶		64,1
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,38
	z toho muži	2,35
	z toho ženy	2,41
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		13,6
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		15,7
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		13

Zdroj: ČSÚ.

Jihočeský kraj koncepci rodinné politiky aktuálně nemá, poslední dokument v této oblasti byl platný do roku 2015 a byl zaměřen zejména na sociálně-právní ochranu dětí.

Kraj institucionálně zabezpečuje rodinnou politiku zřízením pracovního místa „referent pro rodinnou politiku a politiku stárnutí“. Kraj má dotační program „Podpora rodinné politiky Jihočeského kraje“⁶⁷.

Jihočeský kraj situaci rodin sleduje pomocí kvalitativních i kvantitativních metod sběru dat. Na počátku roku 2018 proběhlo kvalitativní šetření mezi představiteli rodin ze všech okresů a z různých velkých obcí. Cílem bylo rozpoznání a zmapování základních oblastí a okruhů otázek a potřeb rodin v Jihočeském kraji.

Na konci roku 2018 proběhlo návazné reprezentativní terénní šetření mezi obyvateli celého kraje. Cílem tohoto kvantitativního výzkumu je popsat priority zájmů v jednotlivých dříve vymezených oblastech rodinného života a získat relevantní a validní podklady pro tvorbu koncepce rodinné politiky pro Jihočeský kraj.

Kraj neposkytuje přímou podporu rodinám, finančně však podporuje zájmové organizace a poskytovatele sociálních služeb prostřednictvím dotací.

66 Údaj k 31. prosinci 2017.

67 Více na: *Aktuální výzvy – dotace Jihočeského kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.kraj-jihocesky.cz/dotace-fondy-eu/aktualni-vyzvy-informace>.

Kraj si nechal agenturou STEM/MARK zpracovat výzkum na zjištění potřeb rodin (prostřednictvím focus groups a kvantitativního dotazníkového šetření). Kromě toho je krajský úřad otevřen veřejnosti, včetně rodin s dětmi, v případě jakékoliv potřeby. V rámci ochrany dětí a náhradní rodinné péče má kraj samostatné oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

Bezbariérovost veřejného prostoru kraj řeší prostřednictvím Odboru regionálního rozvoje⁶⁸.

Silné a slabé stránky Jihočeského kraje:⁶⁹

Silné stránky:

- Existující nabídka služeb a center podporujících rodiny především ve větších městech (mateřská a rodinná centra, církevní organizace, krizová centra, střediska pro mezilidské vztahy...).
- Aktuálně dostatečná kapacita péče o předškolní děti – mateřské školky, jesle, soukromé školky a dětské skupiny (při zachování trendu rozšiřování kapacit dle potřeb a vývoje demografické křivky a při zachování stavů i při poklesech zájemců v následujících letech zohledňující další nárůsty).
- Existence legislativy – rodičovská dovolená, otcovská dovolená, zakotvení nároku na snížení pracovní doby u osob pečujících o děti a další nástroje sladování pracovního a rodinného života.
- Implementace plánu dopravní obslužnosti Jihočeského kraje.
- Provázanost rodinné politiky a existující sítě sociálních služeb v Jihočeském kraji pro zkvalitnění rodinného života (osobní asistent, asistenční služby, pečovatelská služba, SAS – návazné sociální služby).
- Podpora vzniku nových služeb péče o děti do 6 let věku.
- Dotační program „Podpora rodinné politiky“ a dotační program „Podpora práce s dětmi a mládeží“.
- Existující systém organizace prevence a preventivních aktivit v regionu.
- Existence výukových a vzdělávacích programů v prostředí ZŠ zaměřených na rodinu a výchovu k rodičovství.
- Aktuálně dostatek pracovních příležitostí v kraji.

Slabé stránky:

- Nedostatečná osvěta v oblasti rodičovství, manželství a partnerství (prevence konfliktů, poradenství v oblasti mezigeneračního soužití, finanční gramotnost, nedostatečná zodpovědnost v přístupu k rodičovským kompetencím apod.).
- Nedostatečná nabídka možností efektivního trávení volného času dětí a mládeže.
- Nedostatečná nabídka flexibilních forem zaměstnávání ze strany zaměstnavatelů a obcházení možnosti zaměstnávání formou flexibilních forem zaměstnávání spojená s nedostatečnou osvětou v této oblasti.
- Nedostatečná legislativní opora ve využívání flexibilních forem zaměstnávání.

68 Více na: *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2018–2021*. [online] Dostupné z: http://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/kpvp_jck_2018-2021-final_pdf.pdf.

69 Zdrojem silných a slabých stránek je Regionální platforma pro rodinnou politiku.

- Nedostatek finančně dostupného bydlení pro rodiny (startovací byty apod.).
- Nedostatek odborných lékařů a specialistů a jejich nedostatečné rozvrstvení po kraji.
- Roztříštěnost informací o rodinné politice a službách pro rodiny.
- V kraji chybí povědomí o příkladech dobré praxe rodinné politiky, které by bylo možné následovat (ač tyto příklady existují, jejich propagace je nedostatečná).
- Neexistuje funkční *Koncepce rodinné politiky Jihočeského kraje*, na niž by bylo možné navázat.
- Chybějící ucelený a komplexní systém preventivní péče.
- Nedostatečná podpora/nabídka možností ke sladování práce a péče zejména ze strany zaměstnavatele.
- Nedostatečně využívaný fundraising a vícezdrojové financování služeb pro rodinu.
- Nedostatečná infrastruktura v rámci kraje a menších obcí (zajištění dopravní obslužnosti).
- Chybějící nebo nedostatečně rozvinuté programy zaměřující se na mezigenerační spolupráci.
- Nedostatečné ukotvení výuky předmětů směřujících k rodinné výchově na úrovni ZŠ.
- Absence či dlouhé čekací doby pro osoby mající zátěž při vzniklém problému v rodině a nedostatek specificky zaměřených služeb na odlehčení rodinnému systému či jeho řešení (např. dítě s ADHD, dítě dlouhodobě nemocné či s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem, dítě či člen rodiny jako oběť trestného činu, závislosti v rodině apod.).
- Nedostatečná podpora rodin ze strany veřejné správy.
- Věcná roztržitost rodinné politiky mezi odbory (odbor sociálních věcí, odbor školství, mládeže a tělovýchovy, odbor zdravotnictví apod.).

6.3 Jihomoravský kraj

Tabulka č. 7: Přehled základních údajů o Jihomoravském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		1 187 667
	z toho muži	582 516
	z toho ženy	605 151
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,9
	15–64 let (v %)	64,4
	65 let a více (v %)	19,7
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v %)		0,9
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁷⁰		61,6
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		3,86
	z toho muži	3,69
	z toho ženy	4,04
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		13,0
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		22,6
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		19,4

Zdroj: ČSÚ.

Jihomoravský kraj dlouhodobě realizuje řadu aktivit na podporu rodin. Do roku 2008 byly aktivity prováděny jednotlivě bez systematického přístupu. Chyběl zastřešující dokument, který by napomáhal jak zvýšení účinnosti již realizovaných opatření, tak realizaci opatření nových. Z tohoto důvodu byla v návaznosti na dokument MPSV *Národní koncepce rodinné politiky*, ve kterém je jedním z cílů koncepční zajištění rodinné politiky na úrovni obcí a krajů, zpracována a dne 19. září 2008 Zastupitelstvem Jihomoravského kraje přijata první Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje. V současné době je platná *Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje pro období 2015–2019*⁷¹, ke které je, jako prováděcí dokument, každoročně Radou Jihomoravského kraje (dále „JMK“) schvalován akční plán prorodinných aktivit na příslušný rok.

Od roku 2009 bylo na krajském úřadě zřízeno pracovní místo referenta pro rodinnou politiku a uskutečnilo se první setkání se zástupci obcí, jehož cílem bylo rozšíření povědomí o této oblasti a navázání vzájemné spolupráce. JMK aktivně podporuje rozvoj rodinné politiky na úrovni obcí nejen metodickou pomocí, ale i prostřednictvím projektu *audit familyfriendlycommunity* (popsán v textu níže). Do roku 2018 byla na odboru sociálních věcí 3 místa referentů pro rodinnou politiku, v současné době jsou zřízena místa 2. Krajský úřad pravidelně, zpravidla 3× ročně, pořádá setkání s koordinátory RP v obcích.

Každoročně Jihomoravský kraj vyhláší dotační řízení v oblasti rodinné politiky, a to jak pro obce v JMK, tak pro NNO realizující programy zaměřené na práci s rodinami, mezigenerační soužití, volnočasové

⁷⁰ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁷¹ Viz: *Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje na období 2015–2019*. [online] Dostupné z: <https://www.rodinnapolitika.cz/208-koncepce-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-obdobi-2015-2019.html>.

a osvětově-vzdělávací aktivity pro rodiče pečující o děti, zejména předškolního věku, za účelem posilování rodičovských kompetencí a prevence sociálního vyloučení v důsledku dlouhodobější sociální izolace. Vyhláší se také dotační program na podporu neformálně pečujících osob.

V oblasti slaďování pracovního a rodinného života zaměstnanců JMK bylo významným momentem vybudování a zahájení provozu firemní mateřské školy (září 2012), která usnadňuje rodičům návrat do zaměstnání i v situaci, kdy nemohou nalézt místo v mateřské škole v Brně nebo v místě svého bydliště.

Jihomoravský kraj jako první v republice zrealizoval projekt Rodinné pasy, jehož cílem je vytvoření a realizace systému poskytování slev a dalších výhod rodinám, současně však také zvýšení informovanosti rodin o kulturních a sportovních událostech. Projekt byl spuštěn v roce 2006 a postupně se začaly připojovat i jiné kraje. V současné době projekt funguje v Jihomoravském kraji, Kraji Vysočina, Olomouckém kraji, Pardubickém kraji, Ústeckém kraji, Královéhradeckém kraji a ve městě Kroměříž.

Od roku 2010 začal Jihomoravský kraj realizovat obdobný projekt pro seniory – *Senior Pasy*. Podporou pro rodiny v kraji jsou i tzv. *Family Pointy* – vznikly v Brně, licenci na jejich zřízení má Centrum pro rodinu a sociální péči Brno. Jihomoravský kraj podporuje jejich metodiku a rozšiřování po celém území Jihomoravského kraje.

Dalším z unikátních projektů Jihomoravského kraje je audit *familyfriendlycommunity* – nástroj na podporu rodinné politiky v obcích. Obce si zmapují aktivity pro rodiny a pro různé cílové skupiny dle životní fáze a následně jsou za spolupráce představitelů obce, občanů, spolků, zaměstnavatelů a dalších aktérů rodinné politiky navržena opatření, ze kterých pak orgány obce vyberou ty nejvhodnější a schválí je pro realizaci v následujících třech letech. Jedná se tedy o čtyřletý proces, v prvním roce po úspěšné realizaci auditu je obci udělen základní certifikát, a pokud v následujících 3 letech obec splní opatření, která si schválila, obdrží plný certifikát auditu. Audit pochází z Rakouska a JMK zahájil jeho pilotní realizaci v roce 2015 uzavřením licenční smlouvy. Licenční smlouvu v ČR vlastní pouze Jihomoravský kraj, který může poskytovat ostatním krajům sublicenční smlouvy. Realizace auditu vychází z *Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje na období 2015–2019*, kde je zakotvena v prioritě 5, opatření 5.1 na podporu tvorby prorodinných opatření na úrovni obcí.

Jihomoravský kraj zavedl od ledna 2018 nové opatření na podporu rodin – šanon „*Manuál pro rodiče – aneb nejste na to sami*“, který v porodnicích obdrží všechny maminky při narození miminka. V šanonu se nacházejí informace, co a jak vyřídit po porodu, informace o finanční podpoře, o trávení volného času, o předškolním vzdělávání, o slaďování rodiny a zaměstnání, o rodinné politice JMK. Současně tento šanon slouží i jako pořadač pro dokumenty dítěte (rodný list, smlouvy k pojištění, spoření apod.). Součástí manuálu je dotazník, který je zaměřen přímo na oblast rodinné politiky a zjišťuje např., zda rodiče znají a plánují využívat služby prorodinných organizací, *Family Pointy*, *Rodinné pasy*, jaké formy předškolní péče by uvítali, kdy plánují návrat do zaměstnání apod.

Přímá podpora rodin je poskytována prostřednictvím slevového systému *Rodinné pasy*, hrazením letních táborů dětí z rodin v tíživé sociální situaci a poskytováním „*Manuálu pro rodiče – aneb nejste na to sami*“ (popis v předchozím odstavci).

Zvýšení informovanosti veřejnosti o rodinné politice zabezpečuje kraj provozováním webových stránek, twitterového a facebookového profilu, přihlášeným zájemcům posílá pravidelný newsletter a v rámci projektů *Rodinné pasy* a *Senior Pas* je zřízena telefonní linka.

- https://www.rodinnapolitika.cz/twitter.com/RP_JMK
- <https://www.seniorskapolitikajmk.cz/>
- www.facebook.com/rodinnapolitikajmk
- <https://www.auditfamilyfriendlycommunity.cz/>

Kraj zajišťuje bezbariérovost vlastních prostor a snaží se zvyšovat podíl bezbariérových dopravních prostředků u dopravy, kterou zajišťuje kraj. Zajišťování bezbariérovosti ostatních prostor je v kompetenci obcí.

Silné a slabé stránky Jihomoravského kraje:⁷²

Rodiny s dětmi předškolního věku

Silné stránky:

- široká nabídka programů volnočasových aktivit,
- nabídka slev pro rodiny – projekt *Rodinné pasy*,
- široká síť pedagogicko-psychologických poraden i manželských a rodinných poraden ve srovnání s ostatními kraji,
- stabilní síť sociálních služeb (např. sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, služby rané péče apod.),
- nejvyšší počet mateřských škol mezi kraji v ČR,
- množství projektů podporujících sladování pracovního a rodinného života a projektů podporujících zaměstnání rodičů po mateřské či rodičovské dovolené,
- programy na podporu zdraví (např. program *Zdravý zoubek*, *Zdravě a bezpečně* v JMK),
- zvýhodněné přepravní podmínky dětí do 6 let, přeprava kočárků zdarma v celém integrovaném dopravním systému JMK,
- široká síť *Family Pointů*,
- dobrá vybavenost dětskými hřišti,
- síť cyklostezek.

Slabé stránky:

- nedostatečný počet míst v mateřských školách,
- vysoké náklady na využití alternativních forem péče o děti předškolního věku,
- ohrožení vícečetných rodin chudobou.

72 Převzato z: *Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje na období 2015–2019*. [online] Dostupné z: https://www.rodinnapolitika.cz/webfiles/soubory/koncepce_rodinne_politiky_na_obdobi_2015_2019.pdf.

Rodiny s dětmi školního věku**Silné stránky:**

- široká síť pedagogicko-psychologických poraden,
- množství škol umožňujících aktivní komunikaci školy s rodiči – např. projekt *Rodiče vítáni*,
- vysoký podíl organizací realizujících volnočasové aktivity,
- nabídka slev pro rodiny – projekt *Rodinné pasy*,
- síť cyklostezek,
- programy na podporu zdraví (např. *Škola podporující zdraví*).

Slabé stránky:

- zvyšující se počet odkladů školní docházky (a tím navazující problém nízkého počtu volných míst v předškolních zařízeních),
- zvyšující se počet logopedických vad,
- děti se specifickými potřebami – omezené možnosti integrace (neochota škol, nedostatek finančních prostředků),
- nízký počet speciálních pedagogů a psychologů ve školách.

Rodiny s dospívajícími ve věku 14–21 let**Silné stránky:**

- široká nabídka poradenských středisek pro dospívající v oblasti studijní i profesní,
- široká síť programů a služeb v oblasti vzdělávání (Veletrh středních škol, Gaudeamus – Evropský veletrh pomaturitního a celoživotního vzdělávání),
- podpora podnikání mladých lidí (dotační programy),
- vysoký počet studentů na prestižních zahraničních univerzitách či na zahraničních stážích,
- široká nabídka středních i vysokých škol,
- vysoký počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel,
- nabídka slev pro rodiny – projekt *Rodinné pasy*,
- síť cyklostezek,
- projekt *Zdravý kraj* – v rámci projektu je realizován projekt *Bezpečně v kyberprostoru*.

Slabé stránky:

- vysoká míra nezaměstnanosti absolventů škol všech stupňů vzdělání,
- omezené možnosti studentských brigád,

- trávení volného času nejčastěji péčí o domácnost, prací či u televize, počítače (oproti nejčastěji preferované možnosti trávení volného času sportem),
- obtížná finanční dostupnost bydlení pro mladé.

Rodiny prarodičů a rodiny seniorů

Silné stránky:

- jedna z nejvyšších nadějí na dožití se vysokého věku,
- dobrá dostupnost zaměstnání pro lidi nad 60 let (souvisí s vysokou vzdělaností seniorů v Jihomoravském kraji),
- široká nabídka aktivit a služeb pro seniory (projekt *Trojlístek*, univerzity třetího věku, *Senior akademie*, *KLAS* atp.),
- nabídka slev – projekt *Senior Pasy*,
- nabídka seminářů a kampaní k problematice péče o zdraví (včetně bezpečnosti a prevence před kriminalitou – projekt *Senioři sobě*),
- vstřícná doprava (slevy na jízdném, nízkopodlažní dopravní prostředky, vymezení sedadel pro seniory a invalidy, *Seniorbus*),
- síť cyklostezek.

Slabé stránky:

- finanční, místní aj. nedostupnost sociálních služeb.

6.4 Karlovarský kraj

Tabulka č. 8: Přehled základních údajů o Karlovarském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		294 896
	z toho muži	145 674
	z toho ženy	149 222
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,1
	15–64 let (v %)	65,0
	65 let a více (v %)	20,0
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–2,5
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁷³		82,2
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,93
	z toho muži	2,86
	z toho ženy	3,00
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		19,0
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		12,4
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		16,2

Zdroj: ČSÚ.

Agenda rodinné politiky v kraji není agregovaná do samostatného explicitního strategického dokumentu – kraj nemá koncepci/strategii rodinné politiky. Karlovarský kraj (dále „KVK“) má pro oblast rodinné politiky pověřeného na odboru sociálních věcí jednoho pracovníka. Realizací jednotlivých opatření, pokud jsou KVK přímo nebo v kooperaci s dalšími aktéry zajišťována, se vedle odboru sociálních věcí samostatně zabývají příslušné odbory Krajského úřadu Karlovarského kraje (dále „KÚ KVK“), např. odbor zdravotnictví, odbor regionálního rozvoje, odbor školství, mládeže a tělovýchovy apod. Ve stávajícím *Programovém prohlášení Rady KVK 2016–2020* je podpora rodin, seniorů a péče o ohrožené děti deklarována. Na odboru sociálních věcí KÚ KVK je zajišťována agenda rodinné politiky, tedy i prarodinných aktivit, v rámci jedné personální pozice (kumulovaná agenda). Prarodinné aktivity jsou zajišťovány i v rámci dalších odborů KÚ KVK, např. odbor školství, mládeže a tělovýchovy, odbor kultury, lázeňství a památkové péče.

Situace rodin je odborem sociálních věcí KÚ KVK sledována v rámci oblastí, které řeší oblast sociálních věcí: sociální služby, sociálně-právní ochrana dětí, sociální práce, veřejné opatrovnictví, apod.

Kraj má vlastní program na podporu rodiny s možnostmi dotací z rozpočtu KVK⁷⁴.

73 Údaj k 31. prosinci 2017.

74 K informacím o dotačních titulech KVK více na: *Informace pro žadatele o dotaci z rozpočtu Karlovarského kraje*. [online] Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/dotace/Stranky/Prehled-dotace.aspx>.

Odbor sociálních věcí KÚ KVK poskytuje přímou podporu rodinám v individuálních případech formou pomoci při řešení nepříznivé sociální situace rodin nebo jednotlivců, popřípadě pomoc ohroženým dětem v rámci sociálně-právní ochrany dětí.

Kraj pečuje o bezbariérovost svých vlastních objektů, jako jsou úřady, příspěvkové organizace, školy zřizované krajem, krajská zdravotnická zařízení a nemocnice, zařízení sociálních apod. služeb, zařízení pro seniory apod.

Silné a slabé stránky Karlovarského kraje:⁷⁵

Silné stránky:

- Rozlohou malý kraj – relativní větší blízkost měst, obcí, organizací, firem a dalších potenciálních relevantních subjektů. Lidé v menších městech a na vesnicích se znají, možnost efektivní a dobré komunikace mezi aktéry RP.
- Zájem KVK kooperovat na projektech, které mají potenciál přispět rozvoji regionu mj. i v oblasti podpory rodinné politiky (memorandum s MPSV k projektu KRP s očekávaným výstupem v podobě *Návrhu Koncepte rodinné politiky pro KVK*).
- Aktivity KVK s pozitivním dopadem na rodiny realizované a zajišťované některými odbory KÚ KVK, např. odbory školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, lázeňství a památkové péče.
- Největší koncentrace lázeňských kapacit, pracovníků v nich a jejich hostů (hlavně zahraničních) v ČR. Zájem KVK a dalších stakeholderů na rozvoji perspektiv tohoto tradičního oboru a odvětví navazujících – kooperujících (lázeňství + cestovní ruch + služby).
- Existence v KVK momentálně patrně jediné koncepce RP jako dobrého příkladu pro ostatní obce a města – viz koncepce obce Josefov (I. typu, 365 obyvatel) schválená 15. června 2018.
- Aktivity odboru sociálních věcí KÚ KVK ve prospěch podpory oblasti rodinné politiky – součinnost s regionální platformou projektu KRP v KVK.
- KVK podporuje úspěšně se rozvíjející projekty *Senior Pas* a *Senior Expres*. Výhledově je zvažováno zavedení *Rodinného pasu*.
- Existence Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v KVK na období 2018–2020.
- Existence dotačních programů KVK na individuální účel (roční činnost, jednorázové akce) – možnost jejich čerpání a využití s pozitivními, i když jen např. časově či místně omezenými, dopady v regionu.
- Cílená a soustředěná podpora KVK v oblasti náhradní rodinné péče, kontinuálně realizovaná a úspěšná kampaň *Staňte se pěstounem*.
- Existence a realizace projektů majících vztah k rodinné politice – projekt *„Pečovatelská služba – příležitost pro život doma“*, projekt *„Podpora procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji“*.

75 Vypracováno dle: Statistická data – demografická ad., ročenky, bulletiny, analýzy, SLDB 2011, výběrová šetření, projekce a další šetření (ČSÚ); *Analýza potřeb území Karlovarského kraje*. KAP KVK, 2016. [online] Dostupné z: http://www.kvkskoly.cz/manazer/projekty/Documents/Analýza_potreb_uzemi_KAP.pdf, KARLOVARSKÝ KRAJ. *Krajská příloha k národní RIS 3*. [online] Dostupné z: http://www.ris3kvk.cz/download/documents/RIS3_krajska_priloha_KK_2014-04-30.pdf, Údaje a informace z KÚ KVK a oficiální web KVK. [online] Dostupné z: www.kr-karlovarsky.cz, Regionální platforma projektu KRP – Karlovarský kraj (interní poznatky z odborné praxe aktérů platformy), informace poskytnuté krajem.

- Každoroční oceňování dobrovolníků za obětavou práci ve prospěch potřebných – cena „Křesadlo“.
- Některá města a některé obce v regionu začínají vnímat společenský přínos prarodinných aktivit, RP a spolupráce se zaměstnavateli a NNO a dalšími aktéry v jejich okolí při sladování pracovního a rodinného života a problematikou RP a sladování.
- Existence širokého spektra NNO – resp. jejich sdružení (Asociace nestátních neziskových organizací), které jsou motivované a věnují se aktivitám na podporu (členů) rodin v různých cyklech jejich vývoje (a chtějí se věnovat i dále), znají konkrétní problémy v lokalitách svého působení a aktivně řeší jimi z terénní práce samostatně zjištěné individuální potřeby občanů v KVK.
- Zájem NNO o zintenzivnění a prohloubení komunikace s KVK a se samosprávami obcí a měst a dalšími stakeholdery pro oblasti RP a sladování pracovního a rodinného života.
- Síť domů dětí a mládeže (ve městech) a podobných zařízení ve větších obcích.
- Podpora KVK formou dotací na modernizaci venkovských ordinací v menších obcích regionu a jejich (do)vybavení informačními technologiemi. Týká se všeobecného praktického lékařství, praktického lékařství pro děti a dorost a pediatrie.
- Existence koordinační skupiny KVK pro zajištění změn v systému péče o osoby s duševním onemocněním.
- Náborové příspěvky vybraným (chybějícím) odborným zdravotnickým pracovníkům (lékaři a další potřebný odborný personál) a další benefity poskytované organizací KVK – Karlovarskou krajskou nemocnicí.
- Trvalá podpora KVK směrem ke složkám IZS (záchranka, hasiči, policie). Podpora činnosti a aktivit dobrovolných hasičů od KVK měst a obcí.
- IKVK iniciuje vznik a podporuje provoz nových jeslí (nové jesle v Krajském domově dětí pro děti do 3 let). Rodiče se mohou vrátit dříve ke svému podnikání, do zaměstnání nebo k jiným aktivitám, které sami považují za důležité.
- Snaha KVK o optimalizaci školských zařízení v regionu. Relativně dostatečná kapacita středních škol (dále „SŠ“). Preference zpřesňování oborového zaměření odborných škol dle potřeb zaměstnavatelů v regionu (trhu práce) a rozšiřování sítě škol o další obory (např. Vojenská SŠ).
- Zvyšující se spolupráce KVK, SŠ a firem při výuce a přípravě absolventů pro potřeby praxe a pracovního trhu.
- Region s komplexem předpokladů pro etablování různých vysokých škol (dále „VŠ“) nebo jejich poboček. Zájem KVK a větších měst (např. Karlových Varů) o působení konkrétních fakult v regionu (návaznost na regionální rozvojové programy a oborovou působnost místních podnikatelských subjektů). Zájem např. o etablování dopravní fakulty ČVUT (výcvik civilních pilotů), 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (obor fyzioterapie) apod.
- Zájem KVK na vracení finančních zdrojů získaných státem z prodeje emisních povolenek zpět do regionu na krytí některého z možných veřejně prospěšných programů, např. na tvorbu vysoce kvalifikovaných pracovních míst nebo dalších, pro region důležitých projektů.
- Podpora od KVK formou VŠ stipendií pro studenty oborů, které jsou v regionu nejvíce potřebné (např. zubní a všeobecné lékařství, fyzioterapie, všeobecná sestra, strojírenství a strojní inženýrství, elektrotechnika a informatika). Návrat absolventů do regionu po absolutoriu.
- Existence tradičních oborů hospodářství v kraji (těžba surovin, strojírenství, výroba porcelánu, keramiky, hudebních nástrojů, sklářství, lázeňství, turistika). Regionální produkty s dobrým renomé v ČR i ve světě.

- Zatím přetrvávající mezioborová spolupráce některých odvětví (např. automotive + strojírenství) a její růst.
- Nízká konkurence v regionu pro nově vznikající firmy (v regionu zatím v mnoha oborech působí relativně malý počet podnikatelských subjektů).
- Příchod zahraničních firem (investorů) do průmyslových zón i do dalších lokalit v KVK, vznik nových pracovních příležitostí.
- KVK a spolupodílející se relevantní subjekty kooperují při přípravě a realizaci velkých rozvojových a prorůstových projektů se značnými multiplikačními pozitivními dopady do regionu, které jsou podporovány též ze státních a EU zdrojů. Viz vládní program *RE:START* pro strukturálně postižené regiony v ČR.
- Zájem a snaha KVK podporovat podnikatelské subjekty a další instituce při etablování výzkumných a vývojových center v regionu.
- Podpora KVK ekonomicky perspektivním podnikatelským aktivitám s vysokou přidanou hodnotou, které využívají high-tech a zahrnují výzkum a vývoj, například zkušební polygon BMW pro testy autonomních automobilů jako investice, která přispěje k rozvoji regionu vznikem stovek vysoce kvalifikovaných míst (také podpora vlády ČR tomuto projektu).
- KVK podporuje aktivity, projekty a kampaně zatraktivňující region v rámci ČR i v zahraničí (např. aktuálně kampaň KVK „*Žijeme regionem*“ zaměřená na posílení sounáležitosti rezidentů s regionem a jejich patriotismu, která chce vyvolat laickou i odbornou diskusi a chce vést ke změně kurzu sociálního dialogu).
- Začíná se měnit postoj a přístup části zaměstnavatelů, posilující se firemní kultura a praktické slaďování pracovního a rodinného života se pro ně stává jedním z motivačních faktorů. Roste uvědomění důležitosti sociální odpovědnosti firem. Pozitivní vliv přístupu a vzorů dobré praxe některých prarodinných firem, jejich sounáležitost s místními obyvateli, obcí a lokalitou, začíná být zřejmý. Reciprocita zájmů, potřeb, očekávání.
- Rozvíjející se příkladná spolupráce některých měst a obcí se zaměstnavateli s pozitivními dopady na slaďování pracovního a rodinného života.
- Zájem KVK o snadnější praktickou implementaci celostátních dotačních titulů s přímými pozitivními dopady na život občanů a rodin v regionu. Usnadnění formálních náležitostí žádostí o dotaci umožňuje rychlé (vy)čerpání celých, pro region alokovaných částek. Zájem KVK o pokračování podobných forem podpory.
- Existující velmi silná a pozitivní přeshraniční spolupráce v mnoha oblastech: v hospodářství, společenském životě, kultuře. Pozitivní dopady mj. na sdílení dobré praxe a možnost pracovního či zájmového uplatnění obyvatel regionu.
- Existence profesních komor a sdružení a jejich aktivity na podporu podnikání, včetně společenské odpovědnosti firem.
- Pokračující rozvoj terciární sféry v oblasti služeb pro lázeňství, turistiku a cestovní ruch (kulturní dědictví pro volnočasové aktivity, přírodní památky a kulturní pamětihodnosti).
- Rozvoj podnikání a společenského života na venkově ve spolupráci s místními akčními skupinami (tzv. MAS) a různými svazky obcí a mikroregiony. Vytváření lokálních pracovních příležitostí v souvislosti s jejich činnostmi.

- V rámci EU existuje velké množství příkladů dobré praxe, kterými se lze inspirovat i v KVK. Možnost přebírání těchto zkušeností.

Slabé stránky:

- Úbytek ekonomicky aktivních osob, nárůst počtu seniorů 65+, vyšší podíl osob se sociálním znevýhodněním (nezřídka žijících v sociálně vyloučených lokalitách), matek samoživitelek. Populace regionu stárne.
- Dlouhodobě klesá či stagnuje porodnost, značný počet dětí narozených mimo manželství (přes 60 %). Snižuje se (či stagnuje) počet sňatků, zvyšuje se průměrný věk nevěst a ženichů. Jedna z nejvyšších potratovostí v ČR.
- Migrace mladých z kraje. Z KVK migrují mladí lidé nejrychleji v rámci ČR. Odliv mladých rodin (odliv osob v produktivním věku) z regionu do hospodářsky/ekonomicky atraktivních aglomerací (hl. m. Praha, Středočeský kraj, Plzeňský kraj, Českobudějovicko, Brněnsko).
- Trvalé vylidňování regionu (nejvíce ubývají věkové skupiny 15+).
- Stárnutí místní populace. Prognóza úbytku obyvatel (dle ČSÚ) v regionu o 17,1 % – pokles dle „Projekce obyvatelstva do roku 2050“ o 51 509 na 250 217 v roce 2051 (za 30 let bude v KVK na 100 dětí do 14 let připadat skoro 300 seniorů).
- V rámci ČR 2. nejnižší podíl rodinných domácností – cca. 60 % (po hl. m. Praze).
- Čistý disponibilní důchod domácností je 2. nejnižší mezi regiony ČR.
- Ekonomická aktivita mladých v kategoriích 15–19 a 20–24 let je nejvyšší v ČR (pracují už jako velmi mladí, tj. bez vzdělání, resp. s nízkým dosaženým vzděláním).
- KVK zatím nemá koncepci rodinné politiky. Rodinná politika doposud není samostatně rozpracována. Na KÚK KV není oddělení, které by se rodinnou politikou explicitně zabývalo. Agenda rodinné a prorodinných aktivit je zajišťována v rámci jedné personální pozice (pouze jako tzv. kumulovaná agenda).
- Neexistence koncepcí RP u dalších obcí či měst.
- Nedostatečná koordinovanost projektů zaměřených na RP nebo ve prospěch rodin, izolovanost realizovaných projektů, opatření a aktivit pro oblast RP.
- Nízká míra osvěty k problematice RP a prorodinných opatření.
- Nedostatečná podpora a realizace aktivit pro běžné funkční rodiny, které jsou jakoby na pokraji zájmu. Hodně prostředků, péče, služeb a aktivit je směřováno pouze ohroženým rodinám a osobám se sociálním znevýhodněním. Malé množství a nízká kvalita poskytovaných služeb pro funkční rodiny, které by jim zvýšily kvalitu života v daném životním období (cykly rodiny).
- Absence analýzy potřeb (potřeb, očekávání, zájmů) rodin v KVK. Rodinná politika v regionu není sledována (ani aplikována) cíleně, systémově. Neexistence dlouhodobého systémového přístupu pro oblast RP.
- Malý počet programů (projektů) samospráv pro oblast RP a na ně navázaných dotačních titulů zacílených soustředěně na prorodinnou podporu. Relativně nízký objem finančních prostředků na RP. NNO a další zapojení aktéři dokáží pokrýt zpravidla jen určitou část potřeb obyvatel – populace v regionu.
- Z pohledu řady NNO a dalších subjektů působících v oblasti RP v regionu není dostatečná materiální podpora (finance). NNO a další zájemci se pak své finanční náklady na realizaci podpory směrem k rodinám (jednotlivcům) často musejí snažit získávat pomocí různých vlastních fundraisingových aktivit.

- Nedostatečná vzájemná koordinace aktivit aktérů (triáda), kteří by mohli (měli) v oblasti aktivit RP a sladování pracovního a rodinného života spolupracovat.
- Nízká publicita dobré praxe z oblasti RP a sladování. Nízká míra sdílení a výměny zkušeností mezi jednotlivými zapojenými stakeholdery (dílní aktivity = izolacionismus).
- Neexistence jednotné platformy (např. webového portálu) s integrovanými informacemi pro rodiny, k RP a sladování v regionu. Chybí přehled obecných a odborných aktuálních informací k tematice, přehled nabídky konkrétních služeb a aktivit pro rodiny aktuálně poskytovaných či chystaných v regionu, přehled dlouhodobějších námětů a záměrů a plánů pro oblasti RP a sladování těch potenciálně možných (vhodných) k využití v regionu (mj. také pro diskusi – laickou i odbornou), přehled sdílených zkušeností a dobré praxe z terénu, přehled a analýza zpětné vazby k tematice od veřejnosti, odborníků, iniciátorů, poskytovatelů služeb a realizátorů aktivit v oblasti RP a sladování (NNO a dalších subjektů, samospráv, zaměstnavatelů a dalších).
- Některým dalším větším městům ležícím mimo osu největších regionálních měst Karlovy Vary – Sokolov – Cheb (např. Aš, Mariánské Lázně, Nejdek ad.) chybějí některé sociální a zdravotní služby.
- Přetrvávající problémy se zajištěním dostatečné (komplexnější) sítě poskytovatelů dalších zdravotních a navazujících (sociálních) služeb, především v menších obcích.
- Nedostatečná kapacita specializované zdravotní péče v oblasti psychiatrie. Absence dětské psychiatrické nemocnice, ambulantního krizového centra, následné péče (např. terapeutické komunity), absence akutní pomoci, která není závislá na objednání (tzn. extrémně dlouhé čekací doby), absence pobytových služeb pro nízkopříjmové skupiny osob s duševním onemocněním.
- Některé služby pro rodiny jsou zahrnuty do koncepce sociálních služeb (např. Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy), kdy KVK trvá na tom, že služba která je definována jako odborné sociální poradenství pro osoby se sociálním znevýhodněním, je výhradně pro tyto osoby.
- V určitých časových úsecích nedostatečná kapacita (nižší než je poptávaná) MŠ a ZŠ v určitých spádových lokalitách KVK.
- Relativně velmi nízký počet mateřských center, rodinných center, komunitních center, alternativních školek, škol apod. zařízení v regionu. Neexistence 24hodinových zařízení (školek). Omezená kapacita center.
- Nepřipravenost či nezáměr některých měst a obcí zabývat se problematikou RP systémově s námitkou, že za ni nenesou odpovědnost (kolize se Zákonem o obcích), resp. nemají na prorodinná opatření prostředky. Negativní důsledky zejména pro rodiny osoby a rodiny se sociálním znevýhodněním. Jedna z možných příčin přetrvávání či kumulace problémových situací, osob, vzniku či přetrvávání vyloučených lokalit.
- Nízká úroveň vzdělanosti a špatná vzdělanostní struktura obyvatelstva. Zatím přetrvává spíše nesoulad mezi poptávkou zaměstnavatelů a profesní či kvalifikační připraveností uchazečů (potenciálních pracovníků). Nedostatek hlavně v technických oborech kvalitně připravených studentů SŠ a žáků učňovských škol.
- Absence veřejné VŠ. Studium atraktivních VŠ oborů na VŠ a univerzitách mimo region často přispívá k následné migraci absolventů (z KVK) do pro ně ekonomicky a sídelně výhodnějších lokalit. Celková životní úroveň v KVK zvláště mladým nenabízí z jejich pohledu pro ně zajímavé perspektivy.
- Omezení podnikání či zvyšování produkce z důvodu nedostatku jak kvalifikované, tak – v současné době – i nekvalifikované pracovní síly.

- Nedostatečná nabídka volných pracovních míst pro osoby se zdravotním omezením.
- Negativní vliv lepších pracovních podmínek (vyšších mezd, lepší kariéry) v příhraničních oblastech Německa a sousedních krajů a s tím spojený odliv kvalifikovaných pracovníků z regionu (malá schopnost významné části místních zaměstnavatelů/firem udržet si vzdělané a kvalifikované pracovníky).
- Přetrvávající převis volných pracovních míst, která však nevyžadují žádné specifické vzdělanostní schopnosti a mají malé nároky na kvalifikaci pracovníků. Převažuje nabídka pracovního uplatnění s nízkým či podprůměrným příjmem.
- Převaha technologicky méně náročné a neinovativní produkce. Velký podíl výroby s nízkou přidanou hodnotou (levné montovny dílčích komponentů bez kontaktu s finální kompletací). Zatím nedostatek vhodných možností pro uplatnění vysoce kvalifikovaných osob. Zatím nedostatek vhodných možností pro uplatnění vysoce kvalifikovaných osob. Absence většího počtu firem a dalších subjektů zabývajících se výzkumem a vývojem či disponujících vlastním unikátním technickým know-how.
- Stále relativně nízký hospodářský růst a nízká produktivita práce (produktivita roste, stále je ale téměř nejnižší v ČR). Přetrvávající zaostávání za regiony ČR.
- Nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovníků omezuje nebo limituje vznik nových vysoce kvalifikovaných pracovních příležitostí, které by mohly přispět a měly dopad na rozvoj celého regionu.
- Přetrvávající absence komunitní sounáležitosti místních obyvatel. V některých lokalitách nulová nebo minimální aktivita spolkového (veřejného) života odpovídajícího potřebám či očekáváním obyvatel.
- Stále nedostatečná nabídka flexibilních forem úvazků. Nadále nízký počet nabídek upravených pracovních úvazků pro rodiče dětí, hlavně matek s malými dětmi, nabídek práce v režimu home-office, stlačených (pružných) pracovních dob, sdílených pracovních míst, stlačených pracovních týdnů apod. úvazků (zatím jde víceméně o výjimky).
- Podstatná část zaměstnavatelů nezohledňuje životní situace či věk zaměstnanců. Nedostatek dostupných služeb péče o předškolní děti.
- Nízká podpora firem pro návrat matek po mateřské dovolené, pracovní doba se často kryje s provozem školských zařízení (MŠ, družiny) a rodiče mají sníženou možnost dojíždět za prací.
- Zatím nedostatečné pozitivní propojení spolupráce obcí a zaměstnavatelů.
- Druhá nejnižší intenzita bytové výstavby v rámci ČR, nedostatek adekvátního – respektive cenově dostupného – bydlení zejména pro mladé, začínající rodiny. Chybí startovací byty. Nedostatek podnájemních bytů za přístupné ceny. Absence projektů zacílených na masivnější rozvoj obecního/městského bydlení.
- Nedostatečná nebo žádná podpora dostupného bydlení ze strany samosprávy, zejména obcí.
- Dlouhodobě nejnižší průměrné mzdy (příjmy) v rámci ČR, ale ceny jako v hlavním městě Praze. Mzdy a platy juniorů – dlouhodobě nejnižší v ČR.
- Nízká motivace uchazečů o práci z důvodu nízkých mezd – obvykle u zaměstnanců v rutinních dělnických profesích.
- Významná část kvalifikovaných profesí (řemesla, ale i např. zdravotníci) nachází lépe placenou práci v Německu (je pro ně výhodnější i za cenu dojíždění – pendlování – nebo týdenního či delšího odloučení od rodiny). Z dlouhodobého hlediska problematická (sporná) kompenzace části chybějících profesí akvizicí pracovníků ze zahraničí.

- Zlepšující se, ale stále nedostatečná dopravní obslužnost v regionu, neochota zaměstnanců nebo vůbec nemožnost dojíždět za prací v rámci kraje (i v důsledku přetrvávající komplikované dopravní obslužnosti). Chybějící ucelené dálniční propojení regionu na Prahu (zatím jsou hotové jen části dálnice D6). V důsledku to vede mj. také k omezení podnikání či omezení zvyšování produkce.
- Horší dopravní obslužnost v periferiích kraje. Komplikace pro dojíždění za prací.
- Vyšší koncentrace osob se sociálním znevýhodněním. Nízká motivovanost některých místních sebe a své rodiny vlastními silami zajistit, hledat a udržet si práci (zdroj obživy).
- Vysoké náklady na základní potřeby rodin – zejména bydlení. Vysoké náklady na služby předškolní péči.
- Přetrvávající negativní společenské stereotypy a s nimi související nevýhodné postavení žen a starších osob na trhu práce. Negativní dopad na jejich rodiny. Není systematicky řešena oblast rovných příležitostí.
- Problémy v zajištění rozsahu, kvality a ceny některých veřejných služeb, které souvisejí se zaměstnáním a zvyšují výdaje v rámci rodinného rozpočtu (např. cena dopravy, cena za umístění dětí do předškolních zařízení, cena kroužkovného apod.)
- Nedostatečné a nerovnoměrné pokrytí sítí služeb, které mají přímý vliv na rodinu. Týká se hlavně odlehlejších částí regionu, menších obcí.

6.5 Královéhradecký kraj

Tabulka č. 9: Přehled základních údajů o Královéhradeckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		551 021
	z toho muži	271 591
	z toho ženy	279 430
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,5
	15–64 let (v %)	63,3
	65 let a více (v %)	21,2
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–0,6
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁷⁶		66,5
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,31
	z toho muži	2,25
	z toho ženy	2,37
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		12,5
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		17,9
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		15,4

Zdroj: ČSÚ.

Královéhradecký kraj (dále „KHK“) má již 2. koncepci rodinné politiky 2017–2020⁷⁷. Každoročně je vypracován *Realizační plán koncepce rodinné politiky KHK* vždy k lednu následujícího roku, starý je vyhodnocován a připravuje se plán nový, aktuální. V současné době se připravuje analýza potřeb ve vztahu k rodinám. Na jejím základě se pak stanoví konkrétní cíle a na základě cílů se určí základní priority. Na základě těchto priorit se pak začnou tvořit nová efektivní opatření na podporu rodin.

KHK má personálně zajištěnu realizaci prorodinných aktivit. V náplni práce má tuto činnost referentka oddělení sociální práce, prevence a registrace sociálních služeb.

Kraj má vlastní dotační program pro podporu činností, které navazují, kooperují nebo rozšiřují sociální služby, a pro podporu prorodinných aktivit v Královéhradeckém kraji pro rok 2018. Mimoto KHK financuje fungování slevového systému *Rodinné pasy* a *Senior Pasy* v KHK.

KHK monitoruje situaci rodin. V roce 2016 vznikla *Koncepce rodinné politiky KHK 2017–2020* na základě analýzy dostupných dat o situaci rodin. V letošním roce je plánována celková analýza situace a potřeb rodin, která má být podkladem pro tvorbu nové koncepce.

⁷⁶ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁷⁷ Viz: *Koncepce rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2017–2020*. [online] Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/rovne-prilezitosti/koncepce-rodinne-politiky-kralovehradeckeho-kraje-2017---2020-105982/>.

Přímá komunikace s rodinami funguje zejména v rámci zajišťování agend náhradní rodinné péče s náhradními rodiči. Jinak je přímá komunikace kraje s jinými rodinami ojedinelá. Jako metodický orgán metodicky vedeme sociální pracovníky, kteří posléze přímo s rodinami komunikují.

Kraj pečuje o pozemky, které spadají pod KHK, zbytek je v kompetenci jednotlivých obcí. Na KHK pracuje referent specializovaný na pasportizaci majetku kraje, který se zabývá bezbariérovostí.

Silné a slabé stránky Královéhradeckého kraje:⁷⁸

Silné stránky:

Dotační programy pro poskytovatele sociálních služeb a finanční podpora rodinných a mateřských center, spolupráce se samosprávami v rámci poskytování sociálních služeb, spolupráce se zaměstnavateli – poměrně vysoká zaměstnanost.

- Každoročně vyhlášený dotační program na podporu činností, které navazují, kooperují nebo rozšiřují sociální služby a prorodinné aktivity v Královéhradeckém kraji.
- Dotační programy na podporu vzdělávání, volnočasových aktivit, sportu a tělovýchovy, prevence rizikového chování, kultury a cestovního ruchu.
- Dotační programy na individuální účel (roční činnost, jednorázové akce).
- Fungující systém slev a výhod *Rodinné Pasy*.
- Fungující systém slev a výhod *Senior pasy*.
- Uzavřené memorandum KHK a MPSV o spolupráci na realizaci systémového projektu MPSV „*Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň*“.
- Uzavřené memorandum KHK a MPSV o spolupráci na realizaci systémového projektu MPSV „*Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“.
- Podpora rodiny jako jedna z priorit *Programového prohlášení Rady Královéhradeckého kraje 2016–2020*.
- Zkušenosti s realizací projektů v oblasti prevence kriminality podporujících osvětu a bezpečí seniorů.
- Stabilní síť služeb sociální prevence podporujících rodiny se specifickými potřebami a zdravé fungování rodiny (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, raná péče).
- V porodnicích v rámci Zdravotnického holdingu KHK (jičínská, náchodská, trutnovská i rychnovská) umožněna přítomnost otce dítěte či jiné blízké osoby rodičky u porodu bezplatně.

⁷⁸ Převzato z: *Koncepce Rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2017–2020*. [online] Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/rovne-prilezitosti/Koncepce-rodinne-politiky-KHK_2017_2020.pdf.

Slabé stránky:

Je nedostatek startovacích bytů pro mladé rodiny a dostupného bydlení pro rodiny s dětmi. Kraj přiděluje čas od času řádově desítky bytů, ale žádosti se pohybují ve stovkách. V kraji vznikla letos odborná platforma, která se snaží dostupné bydlení v kraji řešit a hledat možná a dostupná řešení.

- Absence informací o potřebách a prioritách rodin v Královéhradeckém kraji.
- Pasivní role KHK v oblasti podpory rovných příležitostí žen a mužů a sladování pracovního, rodinného a osobního života.
- Orientace na rodinnou politiku v užším pojetí ve smyslu orientace na oblasti, které nejsou koncepčně podchyceny jinými relevantními dokumenty KHK, absence koordinovaného přístupu k rodinné politice.
- Nerovnoměrně zajištěná dostupnost terénních, ambulantních služeb sociální péče a odlehčovacích pobytových služeb.
- Nedostatečná kapacita specializované zdravotní péče v oblasti psychiatrie (např. dětská a dorostová psychiatrie).

6.6 Liberecký kraj

Tabulka č. 10: Přehled základních údajů o Libereckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		442 356
	z toho muži	217 791
	z toho ženy	224 565
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	16,2
	15–64 let (v %)	63,9
	65 let a více (v %)	19,9
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		0,0
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁷⁹		77,3
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		3,18
	z toho muži	3,00
	z toho ženy	3,37
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		16,2
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		14,7
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		18,2

Zdroj: ČSÚ.

Kraj má vlastní *Strategický plán rodinné politiky Libereckého kraje 2019–2023*⁸⁰. Na Krajském úřadu Libereckého kraje (dále „LBK“) existuje od 10/2016 pozice koordinátora rodinné politiky, která je hrazena z projektu *Nastavení systémové podpory rodin s dětmi v Libereckém kraji*. Pracovník je zařazen na odboru sociálních věcí, oddělení sociální práce.

Kraj má vlastní dotační tituly a fondy podporující prarodinné organizace a programy:

- programy na podporu činnosti mateřských center,
- podpora ekologické výchovy a osvěty,
- program volnočasových aktivit,
- kulturní aktivity v LBK,
- poznáváme kulturu,
- podpora dlouhodobé práce s mládeží v oblasti životního prostředí a zemědělství,
- rozvoj cyklistické dopravy,

⁷⁹ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁸⁰ Viz: *Strategický plán rodinné politiky Libereckého kraje 2019–2023*. [online] Dostupné z: <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/id:877864/lastUpdateDate:2018-10-16%2013%3A47%3A10>.

- podpora projektové přípravy,
- místní agenda,
- podpora ekologické výchovy a osvěty,
- specifická primární prevence rizikového chování, podpora protidrogové prevence,
- projekt *Bezpečný internet*.

Kraj v roce 2017 provedl dotazníkové šetření, které se zaměřilo na potřeby rodin s dětmi. Na toto šetření navazovala tvorba *Strategického plánu rodinné politiky*. Dále byla z dat, která poskytl ČSÚ, provedena demografická a socioekonomická analýza. V následujících letech kraj předpokládá, že toto bude sledovat při tvorbě akčních plánů. Kraj komunikuje s rodinami prostřednictvím webových stránek www.rodinalk.cz a facebookové stránky Rodina LBK. Ve Strategickém plánu RP je opatření č. 3.3 *Podpora a rozvoj bezbariérových přístupů u kulturních zařízení*.

Silné a slabé stránky Libereckého kraje:⁸¹

Silné stránky:

- definování rodinné politiky viz *Strategický plán RP 2019–2023*,
- komunitní plánování obcí,
- podpora komunitního života,
- kvalitní mateřská a jiná centra,
- zavádění vstřícných opatření u některých zaměstnavatelů v kraji,
- firemní školky,
- domy dětí a mládeže,
- kulturní a sportovní zázemí,
- organizace podporující volnočasové programy.

Slabé stránky:

- nedostatečné ocenění rodičovské a mateřské péče – společenský status,
- nedostatek/neexistence startovacích bytů pro mladé rodiny,
- nedostatečné úlevy v dopravě pro děti nad 15 let,
- nedostatek preventivních programů ve školách,
- špatně nastavená otevírací doba v MŠ a družinách,
- chybí metodická podpora zaměstnavatelů při zavádění vstřícných opatření,
- nedostatečné zvýhodnění/zviditelnění vstřícných zaměstnavatelů,

81 Převzato z: *Strategický plán rodinné politiky Libereckého kraje 2019–2023*. [online] Dostupné z: <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/id:868941/lastUpdateDate:2018-09-10+15:54:48/image.jpg>.

- nedostatečná podpora mezigeneračních aktivit,
- bezpečí rodiny na cestě do školy, v parcích,
- chybí ubytování pro početné rodiny v tísni,
- nedostatek odpoledních aktivit ve školách (kluby), komplikovaná doprava na kroužky,
- nedostatek pediatrů, psychiatrů, stomatologů a neurologů a dalších odborníků,
- omezený počet dětí u rodinného vstupného (2 + 2).

6.7 Moravskoslezský kraj

Tabulka č. 11: Přehled základních údajů o Moravskoslezském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		1 203 299
	z toho muži	590 516
	z toho ženy	612 783
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,2
	15–64 let (v %)	65,1
	65 let a více (v %)	19,6
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–1,0
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁸²		74,3
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		4,65
	z toho muži	4,79
	z toho ženy	4,51
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		15,1
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		17,2
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		18,3

Zdroj: ČSÚ.

Kraj akcentuje význam rodinné politiky mj. už ve svém strategickém dokumentu *Strategie rozvoje Moravskoslezského kraje na léta 2009–2020*, který byla v roce 2012 aktualizován⁸³.

Kraj nemá aktivity rodinné politiky soustředěny pod jeden odbor, prorodinným aktivitám se věnují jednotlivé odbory samostatně (odbor školství, mládeže a tělovýchovy, kancelář ředitele krajského úřadu, odbor sociálních věcí, odbor cestovního ruchu, odbor životního prostředí apod.).

Prostřednictvím Evropského sociálního fondu (dále „ESF“) kraj dlouhodobě podporuje pečující osoby v rámci projektu „*Podporujeme hrdinství, které není vidět*“. Projekt podporuje i svépomocné skupiny pečujících osob (včetně pečujících o seniory), medializace probíhá prostřednictvím „*Dne pečujících osob*“ s názvem „*Spolu ruku v ruce*“. Moravskoslezský kraj od roku 2010 propaguje náhradní rodinnou péči prostřednictvím kampaně „*Dejme dětem rodinu*“. V roce 2016 byla zahájena realizace projektu „*Podpora a rozvoj náhradní rodinné péče v Moravskoslezském kraji*“, který je spolufinancován z ESF. Pravidelně je oceňována i pěstounská péče, medializace prostřednictvím „*Dne pěstounství*“.

Moravskoslezský kraj v rámci dotačního Programu podpory činností v oblasti rodinné politiky, sociálně-právní ochrany dětí a navazujících činností v sociálních službách na rok 2019 vypsál speciální dotační titul

82 Údaj k 31. prosinci 2017.

83 Viz: *Strategie rozvoje Moravskoslezského kraje na léta 2009–2020*. [online] Dostupné z: https://www.mk.cz/assets/rozvoj_kraje/srk_2009_2020.pdf, https://www.msk.cz/cz/rozvoj_kraje/strategie-rozvoje-moravskoslezskeho-kraje-na-leta-2009-2020-52974/.

„Podpora služeb pro rodiny na rok 2019“. Tento program je financován z rozpočtu Moravskoslezského kraje. K 1. lednu 2019 rovněž Moravskoslezský kraj spustil projekt *Rodinné pasy* ve spolupráci se společností Sun Drive Communication, s. r. o. Rok 2019 přináší další novinku, kterou je nová záložka s informacemi k rodinné a seniorské politice Moravskoslezského kraje na jeho oficiálních webových stránkách.

V rámci strategických dokumentů a spolupráce s ČSÚ monitoruje kraj situaci rodin a demografické údaje.

Témata přímé i nepřímé podpory rodin promítá do svých strategických dokumentů, např. „*Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb na léta 2015–2020*“, který je zacílen především na podporu rozvoje terénních a ambulantních sociálních služeb, a také služeb a aktivit umožňujících sanovat rodinu a minimalizovat rizika plynoucí z její nestabilní funkce a stabilizovat situaci ohroženého dítěte. Z tohoto dokumentu tak zřetelně vystupují preference Moravskoslezského kraje umožnit lidem zůstat co nejdéle ve svém přirozeném prostředí a v rodinném kruhu, byť může být jejich zdravotní či duševní stav nepříliš příznivý.

Tyto preference jsou dále rozvíjeny v rámci *Krajského plánu vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na léta 2014–2020*, např. prostřednictvím podpory pečujících osob, která je tímto plánem mj. významně akcentována. Tento krajský plán navazoval na předchozí plány vyrovnávání příležitostí a rovněž ve svých aktivitách a opatřeních vycházel z průzkumu bezbariérové přístupnosti staveb občanské vybavenosti, který proběhl v roce 2012 s cílem zmapovat přístupnost veřejných staveb na území Moravskoslezského kraje pro osoby se zdravotním postižením a vytvořit tak podmínky pro zlepšení kvality života nejen pro obyvatele s pohybovými či smyslovými problémy, ale i pro rodiče s kočárky, seniory, malé děti a ostatní občany s momentálním handicapem. Byla vytvořena korektní obecná metodika pro posuzování veřejných budov (škola, banka, úřad, pošta, kulturní zařízení) z hlediska bezbariérovosti. Byla vytvořena aplikace metodiky, tj. detailní průzkum konkrétních objektů, celkové zhodnocení jednotlivých kritérií z titulu bezbariérovosti a zhotovení pasportu.

Silné a slabé stránky Moravskoslezského kraje:⁸⁴

Cílem RP Moravskoslezského kraje je: „*Zaměření na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí, nikoli na přebírání těchto funkcí; Zdravá rodina jako důležitý socioekonomický faktor pro úspěšný rozvoj Moravskoslezského kraje.*“

Silné stránky:

- dostupné školství,
- systém sociální podpory,
- podpora předškolní péče,
- otcovská dovolená,
- ošetřovné,
- zdravotnictví,
- služby pro rodiny s dětmi,
- podpora kraje a samospráv,

84 Vypracováno Regionální platformou projektu.

- kurzy,
- schopnost nabízet, co je potřeba.

Slabé stránky:

- nízká porodnost,
- rozvodovost,
- čas (na komunikaci, sdělení, sladování, povinnosti...),
- nízké vztahové kompetence,
- kapacity – nedostatek odborníků (lékaři, psychologové apod.),
- chybějící bezpečný veřejný prostor, kde by mohly děti trávit volný čas,
- nedostatečné kapacity družin a omezená nabídka odpoledních volnočasových aktivit pro děti navštěvující ZŠ,
- absence dostupného bydlení pro mladé rodiny, mladé páry, seniory a osoby se zdravotním postižením.

6.8 Olomoucký kraj

Tabulka č. 12: Přehled základních údajů o Olomouckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		632 492
	z toho muži	309 620
	z toho ženy	322 872
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,6
	15–64 let (v %)	64,2
	65 let a více (v %)	20,2
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–0,4
Podíl městského obyvatelstva (v %) ⁸⁵		56,2
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		3,37
	z toho muži	3,42
	z toho ženy	3,32
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		14,3
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		14,6
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		21,7

Zdroj: ČSÚ.

Zastupitelstvo Olomouckého kraje na svém jednání dne 17. září 2018 pod bodem č. UZ/12/48/2018 schválilo *Koncepci rodinné politiky Olomouckého kraje na období 2019–2022* a *Akční plán koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na rok 2019*⁸⁶.

Krajský úřad Olomouckého kraje má odbor sociálních věcí, který se dále dělí na 4 oddělení. Jedním z oddělení je oddělení sociálně-právní ochrany, na kterém působí pracovníci (jeden na plný a jeden na částečný úvazek), kteří mají ve své gesci oblast rodinné politiky. Tito pracovníci jsou současně členy platformy jak rodinné politiky, tak politiky stárnutí.

Dotace z krajského rozpočtu jsou poskytovány v souladu s prioritami krajské samosprávy a ve shodě se *Záměry Rady Olomouckého kraje pro období 2016–2020*. Cílem poskytování dotací je rozvoj Olomouckého kraje a uspokojování všestranných potřeb jeho obyvatel. Aktuálně pro rok 2019 pokračují všechny dříve vyhlášené dotace a navíc budou průběžně vypisovány úplně nové dotační programy a tituly. Jsou zjednodušena obecná pravidla, která budou upravována na míru jednotlivým dotačním programům. Zrychluje se proces vyhlášení dotačních programů, zveřejněny budou tematické seznamy dotací a obdobné pomůcky pro žadatele. Dotační tituly a fondy podporující prorodinné organizace v kraji:

⁸⁵ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁸⁶ Viz: *Akční plán Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na rok 2019*. [online] Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/download.html?id=60907>.

- *Dotační program pro sociální oblast – Dotační titul č. 3 – Podpora prarodinných aktivit (pro rok 2016)*
- *Dotační program pro sociální oblast – Dotační titul č. 3 – Podpora prarodinných aktivit (pro rok 2017)*
- *Dotační program pro sociální oblast – Dotační titul č. 3 – Podpora prarodinných aktivit (pro rok 2018)*

Pravidelný monitoring situace rodin probíhá ve vztahu k tvorbě nových strategických dokumentů rodinné politiky Olomouckého kraje. Např. v roce 2018 byl zpracován demografický vývoj v Olomouckém kraji, potřeby rodin z pohledu kraje a potřeby obcí Olomouckého kraje při realizaci komunální rodinné politiky (vše součástí [Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na období 2019–2022](#)).

Kraj komunikuje s rodinami prostřednictvím webu www.rodinajeOK.cz, prostřednictvím [měsíčníku Olomoucký kraj](#) a dále prostřednictvím pravidelně zasílaných elektronických zpráv (newsletteru) v rámci projektu [Rodinné pasy](#), který realizuje od roku 2007.

Olomoucký kraj pečuje o bezbariérovost veřejného prostoru prostřednictvím několika opatření:

- *Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje, která je na roky 2019–2022, a doplňujícího Akčního plánu na rok 2019, který obsahuje prioritu č. 2 „Podpora vytváření vhodných podmínek pro fungování rodin a spoluvytváření prostředí přátelského rodině“,*
- [opatření 2.3 „Veřejný prostor pro všechny – akcentovat bezbariérovost pro všechny skupiny obyvatelstva“](#) (str. 9),
- *Krajského plánu vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením,*
- *Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje na období 2018–2020.*

Na základě analýzy stavu prarodinných aktivit Olomouckého kraje se od roku 2015 pravidelně schází pracovní skupina složená z kompetentních zástupců odborů Krajského úřadu Olomouckého kraje, kterým se rodinná politika nejčastěji promítá v pracovních činnostech. Jedná se o odbory strategického rozvoje kraje, zdravotnictví, sportu, kultury a památkové péče, dopravy a silničního hospodářství, školství a mládeže, životního prostředí a zemědělství, tajemníka hejtmána, kanceláře ředitele.

Jednání pracovní skupiny přinesla kromě mapování současného stavu aktivit na podporu rodiny (SWOT analýza) i nosná témata, která slouží jako inspirace pro definování cílů a opatření ve smyslu krajských prarodinných opatření uplatnitelných v praxi. Zde je důležité zmínit, že členové pracovní skupiny se aktivně podílejí jak na sestavování koncepčních dokumentů vč. tvorby akčních plánů, tak na jejich následné implementaci.

Spolupráce na realizaci krajské rodinné politiky je nastavena také mezi Olomouckým krajem, obcemi a neziskovým sektorem. Prostřednictvím komunikační platformy – pracovní skupiny složené ze zástupců obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, obcí s pověřeným obecním úřadem a zástupců střešních neziskových organizací – jsou projednávány oblasti podpory rodinné politiky v kraji.

Identifikované oblasti podpory jsou projednávány také v *Komisi pro rodinu a sociální záležitosti*. Poradní orgán *Rady Olomouckého kraje* je složen ze zástupců příslušných politických stran a zástupců neziskového sektoru. Komise plní v souladu s jednacím řádem úkoly *Rady Olomouckého kraje*, projednává stanoviska a náměty pro realizaci příslušných opatření s cílem posílit uplatňování prarodinného úhlu pohledu při tvorbě a realizaci všech politik na regionální úrovni.

Silné a slabé stránky Olomouckého kraje:⁸⁷**Silné stránky:**

- stávající dotační tituly Olomouckého kraje,
- podpora stávajících prarodinných aktivit včetně programů,
- firemní mateřská škola Olomouckého kraje,
- dostatečná síť poskytovatelů zdravotních služeb na celém území Olomouckého kraje,
- síť domů dětí a mládeže,
- síť kulturních organizací kraje,
- síť mateřských a rodinných center v kraji,
- síť cyklostezek v kraji,
- množství projektů podporujících sladování pracovního a rodinného života a projektů zvyšujících rodičovské kompetence,
- nabídka slev pro rodiny a seniory – projekty *Rodinné pasy*, *Senior Pasy*,
- inspirace zaměstnavatelů na slučování rolí zaměstnanců (ocenění),
- fungující spolupráce s NNO.

Slabé stránky:

- roztržitost aktivit,
- nedostatek finančních prostředků na prarodinné aktivity (NNO),
- není systematicky řešena oblast rovných příležitostí.

87 Převzato z: *Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje*. [online] Dostupné z: https://www.rodinajeok.cz/webfiles/koncepce_rodin_n_e_politiky_ok_na_obdob_i.pdf.

6.9 Pardubický kraj

Tabulka č. 13: Přehled základních údajů o Pardubickém kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		520 316
	z toho muži	257 948
	z toho ženy	262 368
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,8
	15–64 let (v %)	64,3
	65 let a více (v %)	19,9
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		0,0
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁸⁸		61,7
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,19
	z toho muži	2,20
	z toho ženy	2,18
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		13,2
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		15,5
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		25,6

Zdroj: ČSÚ.

Koncepce rodinné politiky Pardubického kraje se připravuje v rámci projektu *Krajská rodinná politika*. Pracovní verze by měla být připravena do konce roku 2019, nejpozději v červnu 2020 by mělo finální verzi projednat zastupitelstvo kraje. Jednotlivé prvky směřující k podpoře rodinného života obsahuje *Program rozvoje kraje*⁸⁹, *Programové prohlášení Rady Pardubického kraje 2016–2020*, *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb*, *Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny* a další strategické dokumenty kraje.

Rodinná politika Pardubického kraje spadá do resortu člena *Rady zodpovědného za sociální péči a neziskový sektor*. V rámci Krajského úřadu Pardubického kraje pak do gesce odboru sociálních věcí, v jehož rámci byla v roce 2018 vytvořena pozice koordinátora rodinné politiky a transformace péče o ohrožené děti. Pardubický kraj je také zřizovatelem *Poradny pro rodinu s celokrajskou působností*.

Kraj má vlastní podporu prorodinných aktivit z vlastního rozpočtu. V roce 2019 kraj plánuje výdaje na:

- krajem zřizované sociální služby,
- sociální služby jiných zřizovatelů, projekt *Rodinné pasy* a *Senior Pasy*,
- *Program prorodinných aktivit* a *Program podpory aktivit navazujících na sociální služby*,

⁸⁸ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁸⁹ Více na: *Program rozvoje Pardubického kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/rozvoj-kraje>.

- rodinnou politiku a transformaci péče o ohrožené děti, podporu pravidelné sportovní činnosti dětí a mládeže (program B1), naplňování *Koncepce podpory mládeže v Pardubickém kraji* (program F2), podporu sportu pro všechny (program B3), podporu vzdělávání, výchovy a osvěty v oblasti životního prostředí v Pardubickém kraji pro rok 2019, podporu sportu, bezpečného klimatu a volnočasových aktivit mládeže škol a školských zařízení zřizovaných krajem.

Pardubický kraj realizuje projekty „Rozvoj SAS v Pardubickém kraji“ a „Rozvoj sociálních služeb v Pardubickém kraji II“, jejichž předmětem je podpora služeb azylových domů pro ženy a rodiny s dětmi a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Kraj monitoruje situaci ohrožených dětí a rodin ve spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí a poskytovateli sociálních služeb, situaci rodin se specifickými potřebami (např. se zdravotně postiženým nebo chronicky nemocným členem a rodiny pečující o seniory) prostřednictvím krajské sítě sociálních služeb a sociálních pracovníků obcí. Rozvoj systému péče o ohrožené děti a rodiny je strategicky uchopen ve *Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb*⁹⁰, *Strategii transformace péče o ohrožené děti a rodiny*⁹¹ a v *Akčním plánu jeho naplňování pro období 2018–2020*⁹². Přehled o demografické a ekonomické situaci rodin má kraj díky velmi dobře vedenému statistickému přehledu ČSÚ.

Přímou podporu rodinám Pardubický kraj poskytuje např. v případě krizových a katastrofických situací, jako jsou např. živelné katastrofy (požár, povodeň apod.).

Kraj komunikuje s rodinami prostřednictvím sítě mateřských center, krajského webu, školského portálu, projektu *Rodinné pasy a Senior Pasy*, v jehož rámci kraj vydává časopis. Zároveň se setkává s rodiči a rodinnými příslušníky např. při řešení problematiky autismu, pěstounství, pečujících osob apod.

V oblasti bezbariérovosti má Pardubický kraj zpracovaný *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*⁹³, jehož nedílnou součástí je právě řešení bezbariérovosti. Dále Pardubický kraj dotačně podporuje odborné organizace přímo zaměřené na řešení bezbariérovosti (*Česká abilympijská asociace* v Pardubicích, *Salvia* ve Svitavách). Kraj rovněž zajišťuje bezbariérovost vlastních prostor úřadu a jím zřizovaných příspěvkových organizací.

90 Viz: *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje 2019–2021*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pardubickeho-kraje>.

91 Viz: *Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/91630/strategie-transformace-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny-na-uzemi-pardubickeho-kraje>.

92 Viz: *Akční plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/akcni-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pk>.

93 Viz: *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2019–2021*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim/99250/krajsky-plan-vyrovnavani-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2019-2021>.

Silné a slabé stránky Pardubického kraje:⁹⁴

Silné a slabé stránky kraje v různých oblastech, které ovlivňují rodinný život, vypracovala regionální platforma projektu *Krajská rodinná politika* expertní metodou. Tyto poznatky jsou následně v rámci přípravy krajské koncepce rodinné politiky ověřovány a dále rozvíjeny pomocí setkání odborníků, komunikace s veřejností (kulaté stoly, workshopy, dotazníková šetření) a analýzou dostupných dat. Výsledný materiál bude tvořit analytickou část krajské koncepce rodinné politiky.

Silné stránky:

- bezpečnost, nízká kriminalita, kvalita všech složek integrovaného záchranného systému,
- nízká nezaměstnanost,
- široká nabídka pro aktivní využití volného času,
- dostatečná síť základních i středních škol, existence univerzity v kraji,
- fungující síť sociálních služeb v kraji,
- kraj realizuje transformaci dětských domovů a dětských center,
- rozvinutá síť mateřských center, která nabízejí vzdělávací, komunitní a poradenské aktivity,
- existence dotačních programů na podporu prarodinných aktivit na úrovni kraje, obcí,
- projekt *Rodinné pasy* a *Senior Pasy*,
- řešení problematiky bezbariérovosti,
- krajský projekt „*Přátelská nemocnice*“,
- krajské dotační tituly v oblasti životního prostředí, volnočasových aktivit, kultury, sportu,
- existují firemní dětské skupiny a mikrojesle pro děti zaměstnanců,
- firmy mají možnost podporovat prarodinné aktivity ve svém okolí prostřednictvím projektu *Burza filantropie*,
- v některých obcích funkční komunitní plánování sociálních a navazujících služeb,
- kvalitní služby *Poradny pro rodinu* Pardubického kraje,
- fungování školských poradenských pracovišť.

Slabé stránky:

- chybí koncepčnost a provázanost podpory rodiny ze strany státu,
- chybí spolupráce mezi resorty na státní úrovni,
- státní finanční podpora nemotivuje lidi k zakládání rodin,
- nedostatečná meziresortní spolupráce v oblasti vzdělávání,
- mládež má nízkou povědomost o významu rodiny a manželství,

94 Vypracováno Regionální platformou projektu.

- nedostatečná výchova ve školách k mateřství, otcovství a k zdravým partnerským vztahům a zodpovědnému rodičovství,
- chybí systematická výuka etické výchovy na školách,
- veřejnost má nízké povědomí o dostupných službách pro rodinu,
- chybí dostupné bydlení (pro mladé rodiny i seniory),
- nedostatečné podmínky pro sladění pracovního a rodinného života,
- obecně nízká prestiž funkční rodiny,
- nízká motivace obcí k finanční spoluúčasti na službách pro rodiny,
- zaměstnavatelé neposkytují dostatek zkrácených úvazků,
- chybí dostatek možností práce z domova,
- v některých lokalitách chybějící kapacita mateřských škol,
- nedostatek dětských psychologů, psychiatrů, pediatriů a dětských fyzioterapeutů,
- zvyšuje se nebezpečí sociální izolace v důsledku nadužívání internetu a počítačových her,
- hodnotový systém mládeže je nekriticky ovlivněn sociálními sítěmi a médii.

6.10 Plzeňský kraj

Tabulka č. 14: Přehled základních údajů o Plzeňském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		584 672
	z toho muži	290 226
	z toho ženy	294 446
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,4
	15–64 let (v %)	64,5
	65 let a více (v %)	20
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–0,3
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁹⁵		67,1
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,12
	z toho muži	2,08
	z toho ženy	2,16
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		12,7
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		17,0
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		21,1

Zdroj: ČSÚ.

Kraj má svou *Koncepci rodinné politiky z hlediska sociálních věcí* z roku 2015⁹⁶. Tato koncepce vznikala na odboru sociálních věcí krajského úřadu. S ohledem na zaměření tohoto odboru – tj. výkon přenesené působnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí – je koncepce zaměřena především na rodiny a děti v krizi a pěstounskou péči. Zahrnutý jsou zde všechna opatření a pohledy, které jsou v gesci odboru sociálních věcí. Logickou slabinou koncepce, které si jsou její autoři vědomi, je tak izolovanost a absence širšího pohledu na problematiku rodiny.

Kraj nemá institucionálně a personálně zajištěnou realizaci prorodinných aktivit. Na krajském úřadě není žádný pracovník, který by se věnoval výhradně rodinné politice. Problematika rodinné politiky je řešena pouze na odboru sociálních věcí krajského úřadu. Zde se však rodinné politice věnují pouze vedle a nad rámec svých hlavních pracovních aktivit. Rozhodně se nedá tvrdit, že by Plzeňský kraj rodiny nepodporoval. Dílčí prorodinné aktivity však nejsou cíleně koordinovány ani veřejnosti prezentovány jako soubor prorodinných opatření.

Kraj dostává pravidelně informace od ČSÚ, které jsou pro stávající rozsah jeho prorodinných aktivit dostatečné.

⁹⁵ Údaj k 31. prosinci 2017.

⁹⁶ Viz: *Koncepce v oblasti rodinné politiky z hlediska sociálních věcí na území Plzeňského kraje pro rok 2015*.

Bez přímého zaměření na rodiny informuje kraj občany prostřednictvím měsíčníku *Plzeňský kraj* do všech schránek v kraji, prostřednictvím portálu www.plzensky-kraj.cz a facebookových stránek kraje. Na webovém portálu Plzeňského kraje existuje záložka sociální věci a samostatný portál věnovaný pěstounské péči. Samostatný portál věnovaný rodinné politice v kraji realizován není. S ohledem na neucelenost opatření na podporu rodiny by ho zatím zřejmě nešlo naplnit smysluplnými informacemi zajímavými pro cílovou skupinu návštěvníků.

Kraj pečuje o bezbariérovost veřejného prostoru. V loňském roce byl přijat *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2019–2023*, který v kapitole 2 zahrnuje sérii opatření pro vyšší úroveň přístupnosti staveb v Plzeňském kraji.

Krátký souhrn největších negativ a pozitiv v kraji ve vztahu k opatření na podporu rodin

Plzeňský kraj je krajem, který téma rodin nemá z krajského hlediska globálně podchycené, ale vnímá veřejnou objednávku a definuje potřebu rodinné politiky. Existuje zde koncepce z roku 2015, která se tématem rodin zabývá, ale zaměřuje se primárně na rodiny a děti v krizi a pěstounskou péči. Plzeňský kraj má dobře propracovanou síť sociálních služeb, má vlastní grantový program na podporu sociálních služeb. Je zde ale velký nepoměr v dostupnosti služeb a jejich rozmístěním v poměru krajské město a zbytek regionu. Postavení města Plzně je v oblasti sociálních služeb dominantní – disponuje koncepcemi, propracovanými webovými stránkami, aktivitami pro rodiny, pro seniory a přidruženými službami. Vysoký potenciál v oblasti rodinné politiky je právě na krajské úrovni – všichni aktéři se shodují, že téma rodiny je klíčové. Kraj má vysokou zaměstnanost a funguje zde dobře spolupráce se zaměstnavateli a *Krajskou hospodářskou komorou* – do prarodinných opatření by tedy bylo ideální více zapojit zaměstnavatele a zjistit jejich postoj. Většina NNO z oblasti sociálních služeb se shoduje, že spolupráce s krajem je dobrá a že kraj je otevřený ke komunikaci.

Silné a slabé stránky Plzeňského kraje:

Silné stránky:

- dotační programy pro poskytovatele sociálních služeb a finanční podpora rodinných center,
- spolupráce se samosprávami v rámci poskytování sociálních služeb,
- spolupráce se zaměstnavateli – vysoká zaměstnanost – snaha zaměstnavatelů udržet si kvalitní zaměstnance (hlídací kluby, rodinné firemní akce, společné aktivity, společenská odpovědnost),
- kraj je zřizovatelem organizací, které poskytují volnočasové vyžití pro děti a mládež,
- otevřenost a komunikace.

Slabé stránky:

- velké rozdíly mezi krajským městem a zbytkem regionu – velké rozdíly v občanské vybavenosti a dopravní obslužnosti atd.,
- nízká provázanost jednotlivých prarodinných opatření.

6.11 Středočeský kraj

Tabulka č. 15: Přehled základních údajů o Středočeském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		1 369 332
	z toho muži	676 696
	z toho ženy	692 636
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	17,7
	15–64 let (v %)	64,1
	65 let a více (v %)	18,2
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		0,8
Podíl městského obyvatelstva (v %)⁹⁷		52,2
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,64
	z toho muži	2,42
	z toho ženy	2,87
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		13,0
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		18,2
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		15,7

Zdroj: ČSÚ.

Na úrovni sociálních služeb se rodinnou politikou zabývá dokument *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na období 2015–2019*⁹⁸, kdy v současné době probíhá příprava plánu na další tříleté období. Kraj zatím nemá vlastní koncepci rodinné politiky, která dosud není institucionálně ani personálně zajištěna. Podpora prorodinné politiky z dotačních titulů z rozpočtu kraje je zohledněna ve *Středočeském humanitárním fondu* v rámci tematického zadání „Sociální oblast“, kdy jedním z okruhů je podpora a aktivit a dalších činností sociálního zaměření na místní a regionální úrovni, a to mimo jiné zejména v oblasti podpory rodiny. Nepřímo se dále objevuje v rámci podpory vzdělávacích, preventivních a sportovních akcí pro mládež rovněž ze *Středočeského humanitárního fondu* se zaměřením na uvedené oblasti. Kraj poskytuje přímou podporu rodinám rovněž prostřednictvím svých příspěvkových organizací. Kraj monitoruje situaci rodin prostřednictvím údajů z šetření ČSÚ a prostřednictvím municipalit. Kraj komunikuje s rodinami prostřednictvím municipalit.

97 Údaj k 31. prosinci 2017.

98 Více na: *Proces plánování sociálních služeb*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/proces-planovani-socialnich-sluzeb>.

Silné a slabé stránky Středočeského kraje:⁹⁹

Silné stránky:

- zvýhodněné vstupné pro rodiny s dětmi na kulturní akce, zvýhodněné vstupné pro různé věkové skupiny do muzeí a galerií zřizovaných krajem,
- podpora kulturních a edukačních programů pro rodiny s dětmi, podpora projektů pro děti a seniory za účelem snížení rizik kriminálních jevů (kyberšikana, edukační programy, bezpečné město), podpora osvětových aktivit v oblasti bezpečnosti silničního provozu pro děti a žáky ZŠ,
- zajištění dopravní obslužnosti kraje autobusovou a vlakovou dopravou objednanou krajem, jednotný integrovaný dopravní systém po celém kraji,
- zvýhodněné předplatné jízdného, slevy na jízdném pro žáky a seniory, projekt *Středočeské jízdné* k podpoře středočeských žáků, studentů a seniorů nad 65 let,
- zvyšování podílu bezbariérovosti v dopravě,
- síť cyklostezek,
- dostupná síť škol a školských zařízení,
- široká nabídka studijních a učebních oborů, podpora spolupráce škol se zaměstnavateli,
- nabídka celoživotního vzdělávání,
- široká nabídka volnočasových a mimoškolních aktivit,
- stabilní síť sociálních služeb,
- podpora kvality a dostupnosti sociálních služeb včetně vzniku návazných a návazných sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
- síť odborného sociálního poradenství zajišťovaného příspěvkovými organizacemi zřizovanými krajem,
- podpora forem náhradní rodinné péče, například *Týden pěstounství Středočeského kraje*,
- vysoký zájem o práci pěstouna na přechodnou dobu,
- grantová a dotační politika kraje,
- nízká míra nezaměstnanosti,
- kraj s nejvyšším počtem obyvatel a s nejvyšším přírůstkem,
- vysoký podíl ekonomicky aktivních obyvatel,
- vyšší průměrná mzda.

⁹⁹ Silné a slabé stránky kraje byly poskytnuty Krajským úřadem pro Středočeský kraj.

Slabé stránky:

- velikost a rozloha kraje,
- vysoký počet obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a obecních úřadů,
- vznik sociálně vyloučených lokalit,
- nerovnoměrná dostupnost pracovních příležitostí (závislost na nabídce práce v hlavním městě Praze),
- vysoký podíl prostupnosti služeb mezi Středočeským krajem a hlavním městem Prahou (obtížné plánování sítě),
- chybějící dostupné bydlení – startovací byty pro rodiny,
- nedostatek návazných služeb péče o děti odcházející z náhradní péče,
- zvýšený podíl kriminality,
- snižující se počty pediatrů (riziko nedostupnosti zdravotní služby pediatra),
- závislost na pracovních příležitostech v Praze a v Mladé Boleslavi,
- nerovnoměrnost v dostupnosti terénních sociálních služeb (sanace rodin s riziky vzniku sociálně patologických jevů).

6.12 Ústecký kraj

Tabulka č. 16: Přehled základních údajů o Ústeckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		820 789
	z toho muži	407 395
	z toho ženy	413 394
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	16,0
	15–64 let (v %)	64,7
	65 let a více (v %)	19,3
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v %)		-1,5
Podíl městského obyvatelstva (v %)¹⁰⁰		79,6
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		4,50
	z toho muži	3,98
	z toho ženy	5,06
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		20,2
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		11,2
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		26,6

Zdroj: ČSÚ.

Kraj má vlastní koncepci rodinné politiky, která byla schválena v prosinci 2018 s platností na roky 2019–2021¹⁰¹. Kraj doposud nemá vyčleněno speciální oddělení pro rodinnou politiku, personálně zajišťuje pracovnice odboru sociálních věcí krajského úřadu, která má agendu ve své kompetenci. Kraj podporuje rodinnou politiku prostřednictvím dotačního programu *Podpora Ústeckého kraje na prarodinné aktivity* na daný rok.

V kraji funguje projekt *Rodinné pasy*. Výhody a slevy karty *Rodinný pas* Ústecký kraj nabízí již od roku 2008.

Kraj si v rámci přípravy krajské koncepce rodinné politiky nechal zpracovat dotazníkové šetření k situaci rodin, bylo zpracováno Univerzitou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Z tohoto šetření vznikl dokument *Východiska pro tvorbu rodinné politiky Ústeckého kraje*.

Komunikace kraje s rodinami probíhá částečně prostřednictvím médií, dále má kraj na svých webových stránkách samostatnou sekci „Sociální péče“, která se rovněž věnuje i oblasti rodinné politiky. V oblasti komunikace s rodinami chce kraj situaci zlepšit, je to i jedním z bodů čerstvě schválené koncepce rodinné politiky.

¹⁰⁰ Údaj k 31. prosinci 2017.

¹⁰¹ Viz: *Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje 2019–2021*. [online] Dostupné z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_or-g=450018&id_dokumenty=1730828.

V rámci výstavby a údržby komunikací a budov, které pod kraj spadají, kraj pečuje o bezbariérovost veřejného prostoru. Doprava v rámci veřejné dopravy zajišťovaná krajem je převážně bezbariérová.

Ústecký kraj vykazuje odliv obyvatel, nízkou porodnost a vysoký podíl osob v nejnižší příjmové skupině. Tato fakta se liší místně, protože zde najdeme také oblasti s opačným trendem, např. Litoměřicko. V kraji je vysoký podíl osob zatížených exekucí, zahrnuje také velké množství dětí, obyvatelé kraje mají v porovnání s ostatními kraji horší zdravotní stav, včetně dětí, a vysoký podíl dětí umístěných v ústavní péči. V oblasti rodinné politiky jsou pro kraj výzvou jak sociálně znevýhodněné rodiny, tak udržení a podpora střední ekonomické třídy, která hledá podporu pro sladění rodinného a pracovního života v kraji. Významným partnerem pro zlepšení situace v kraji jsou obce a aktéři neziskového sektoru, působící místně.

Silné a slabé stránky Ústeckého kraje:¹⁰²

Silné stránky:

- v kraji existuje mezi aktéry rodinné politiky zájem zlepšit situaci a vzájemnou spolupráci a komunikaci,
- existence katalogu sociálních služeb, komunitních plánů a koordinačních skupin pro rodinné aktivity v obcích kraje,
- v některých oblastech kraje levné bydlení,
- aktivní síť mateřských a rodinných center v celém rozsahu kraje a aktivní spolupráce s národní asociací *Sít pro rodinu*,
- úspěšná osvěta o dobrovolnictví a systém dobrovolnické pomoci díky aktivnímu působení neziskových organizací v kraji,
- dostatečná nabídka míst v mateřských školách a zařízeních předškolní péče,
- existence řady rodinných a sociálních poraden místních i krajských, a dalších služeb pro rodiny,
- existence pestré nabídky volnočasových aktivit a příhodné přírodní podmínky k trávení volného času rodin v regionu,
- kraj má na většině území dobře zajištěnou dopravní obslužnost (železniční a silniční veřejná doprava), a tak poskytuje relativně dobrou možnost mobility rodinám a dostupnost služeb,
- díky integrovanému dopravnímu systému Doprava Ústeckého kraje poskytuje slevy na cestování v rámci kraje,
- dobře pokrytá síť zdravotnických zařízení (lůžkových i ambulantních) a zařízení sociální péče a jejich dobrá dostupnost na většině území kraje,
- funkční systém *Rodinných pasů* a *Senior Pasů*, nabídka dotačních výzev na podporu prorodinných aktivit a souvisejících oblastí,
- existence pracovní skupiny rodinné politiky jako součást struktury plánování *Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje na období 2019–2020*.

102 Vypracováno Regionální platformou pro Ústecký kraj.

Slabé stránky:

- absence sociálního bydlení,
- kraj je zatížen řadou sociálních a demografických negativ (velký počet sociálně vyloučených lokalit, vysoké dluhové zatížení obyvatelstva a exekuce, nízká vzdělanostní struktura, vysoká nezaměstnanost), z toho důvodu je pozornost zaměřena spíše na nefunkční rodinu a sociální politiku, rodinné politice bude potřeba věnovat systematickou podporu v rámci nižší a střední ekonomické třídy,
- nízký status rodiny, změnila se struktura rodiny, navýšil se podíl jednočlenných domácností, bezdětných párů i nesezdaných soužití; také je vysoká rozvodovost, nedostatečná osvěta v oblasti rodičovství, manželství a partnerství; nedostatečná zodpovědnost v přístupu k rodičovským kompetencím,
- nutnost většího pokrytí nabídky volnočasových aktivit/prostor zaměřených specificky pro aktivní trávení času mládeže,
- historická, geografická, ekonomická a demografická odlišnost kraje a z toho důvodu přerušená identita území, slabá identifikace většiny obyvatel s územím, v němž žijí (nejen s krajem, ale i s obcí), nízká míra sociální soudržnosti a vztahu k území a veřejnému prostoru,
- slabá role občanských iniciativ, spolkového života a místní kultury a tradic,
- negativní obraz kraje i většiny jeho jednotlivých částí v očích obyvatel – z těchto důvodů dochází k neustálému odlivu obyvatel z kraje,
- časté stěhování rodin mezi obcemi a z toho důvodu obtížné budování kontinuity služeb a podpory těchto rodin,
- nedostatečná komunikace kraje s rodinami a získávání zpětné vazby,
- nedostatečná nabídka flexibilních forem zaměstnávání ze strany zaměstnavatelů a nedostatečná podpora a nabídka možností ke sladování práce a péče o rodinu,
- specifické území Šluknovského výběžku, které nedosáhne na dříve jmenované výhody – dobrá dopravní obslužnost, dostupnost služeb apod. (vinou geografické polohy) a možná také nedostatek kvalifikovaných lidí, kteří jsou schopni působit lokálně.

6.13 Kraj Vysočina

Tabulka č. 17: Přehled základních údajů o Kraji Vysočina (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		509 274
	z toho muži	253 061
	z toho ženy	256 213
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,4
	15–64 let (v %)	64,4
	65 let a více (v %)	20,1
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		0,3
Podíl městského obyvatelstva (v %)¹⁰³		56,4
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		3,02
	z toho muži	3,00
	z toho ženy	3,05
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		12,3
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		15,6
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		12,0

Zdroj: ČSÚ.

Kraj má svou vlastní *Koncepci rodinné a seniorské politiky*, aktuální verze se týká období 2017 až 2021¹⁰⁴. Kraj má institucionálně a personálně zajištěnou realizaci prarodinných aktivit. V rámci Odboru sociálních věcí Krajského úřadu Kraje Vysočina funguje oddělení rodinné a seniorské politiky a rozvoje služeb. Toto oddělení má v tuto chvíli celkem 7 zaměstnanců, včetně vedoucího oddělení, prarodinné a seniorské politice se věnují 2 zaměstnanci.

V rámci *Fondu Vysočiny* vyhlašuje kraj pro rok 2019 v kategorii *Sociální oblast a zdravotnictví* pouze jeden specifický grantový program pro oblast rodinné a seniorské politiky, a to *Mateřská centra 2019*, který je určen pro příspěvkové a neziskové organizace na provoz mateřských a rodinných center. V rámci grantového programu pro prarodinnou a seniorskou politiku obcí, který byl vyhlášen a vyhodnocen na konci roku 2018, kraj rozdělí pro rok 2019 konkrétní částku mezi obce na projekty v oblasti rodinné a seniorské politiky. Pro rok 2019 je v rozpočtu počítáno i s finanční podporou všech *Family* a *Senior Pointů* (celkem 10 poboček). V průběhu roku proplácí kraj také individuální žádosti prarodinných organizací, které v kraji zajišťují služby pro rodiny. Organizace mohou využít i další dotační tituly z *Fondu Vysočiny*, např. z oblasti volnočasové a sportovní aktivity.¹⁰⁵

103 Údaj k 31. prosinci 2017.

104 Viz: *Koncepce rodinné a seniorské politiky Kraje Vysočina na období 2017–2021*. [online] Dostupné z: https://www.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4081710.

105 K přehledu všech dotačních titulů kraje více na: *Dotační programy Kraje Vysočina*. [online] Dostupné z: <http://extranet.kr-vysocina.cz/edotace/dotace/>.

Kraj nemonitoruje situaci rodin přímo, ale využívá k tomu údaje od krajské pobočky Českého statistického úřadu.

Přímou finanční podporu kraj rodinám poskytuje prostřednictvím slevového systému *Rodinných pasů* a *Senior Pasů*. Na začátku roku 2019 má v systému *Rodinných pasů* zaregistrováno více jak 19 000 rodin a celkem 529 poskytovatelů slev.

S rodinami kraj komunikuje především prostřednictvím kontaktních *Family Pointů*, které jsou provozovány ve všech okresních městech. Informace o rodinné politice pravidelně zasílá i všem držitelům *Rodinných pasů* formou e-mailového newsletteru a sděluje na všech proroďinných akcích pro veřejnost, které realizuje (*Karnevaly, Letní dovádění, Týden pro rodiny apod.*).

V oblasti podpory neformálně pečujících kraj pořádá konference, vzdělávací semináře a přednášky pro pečující, prostřednictvím jedné ze svých příspěvkových organizací provozuje Alzheimer poradnu Vysočina, určenou pacientům, ale i rodinným příslušníkům a pečujícím osobám. Každý rok kraj vyhláší dotační program na dobrovolnickou práci.

Prostory Krajského úřadu Kraje Vysočina jsou bezbariérové. Ostatní nemovitosti ve vlastnictví kraje procházejí postupnou rekonstrukcí, v rámci které dochází k odstraňování bariér v budovách, a to v rámci všech resortů.

Silné a slabé stránky Kraje Vysočina:¹⁰⁶

Silné stránky:

- silná vůle Kraje Vysočina řešit problematiku péče o rodiny a seniory,
- účast ostatních samospráv na řízení aktivit věnovaných rodinné a seniorské politice,
- zájem významných zaměstnavatelů zavádět opatření podporující slaďování, rodinného a pracovního života a rovné příležitosti,
- aktivní práce *Family* a *Senior Pointů*, univerzita 3. věku, Letní škola seniorů,
- funkční systém *Rodinných pasů* a *Senior Pasů* Kraje Vysočina,
- zkušenosti týmu krajského úřadu s řízením aktivit týkajících se rodinné a seniorské politiky.

Slabé stránky:

- přetrvávající problém slaďování profesního a rodinného života, omezený přístup k alternativním službám péče o děti,
- finanční (ne)schopnost materiálně deprivovaných rodin a seniorů výrazně ovlivňuje celkové klima v rodině,
- ne zcela uspokojivá péče o rodiny a seniory se specifickou potřebou,
- nedostatečná informovanost a nedostatek vzdělávacích aktivit dotčených subjektů (rodiče, senioři, poskytovatelé služeb a zřizovatelé),
- nedostatečná prevence sociálně patologického chování,
- nedostatek finančních prostředků na realizaci aktivit.

106 Převzato z: *Koncepce rodinné a seniorské politiky Kraje Vysočina na období 2017–2021*. [online] Dostupné z: http://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4081710.

6.14 Zlínský kraj

Tabulka č. 18: Přehled základních údajů o Zlínském kraji (k 31. prosinci 2018)

Celkový počet obyvatel		582 921
	z toho muži	285 883
	z toho ženy	297 038
Podíl obyvatel ve věku:	0–14 let (v %)	15,1
	15–64 let (v %)	64,6
	65 let a více (v %)	20,3
Roční přirozený přírůstek/úbytek (v ‰)		–0,4
Podíl městského obyvatelstva (v %)¹⁰⁷		58,7
Podíl nezaměstnaných osob (v %)		2,61
	z toho muži	2,67
	z toho ženy	2,55
Podíl osob se základním vzděláním (v %)		13,3
Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (v %)		15,9
Podíl domácností, pro které jsou náklady na bydlení velkou zátěží (v %)		19,3

Zdroj: ČSÚ.

Zlínský kraj (dále „ZLK“) nedisponuje samostatným strategickým dokumentem zaměřeným na rodinnou politiku. V současné době vzniká návrh *Koncepce rodinné a seniorské politiky pro období 2020–2022* za úzké spolupráce s projekty MPSV „*Koordinace opatření a podpora sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“ a „*Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň*“.

Na Krajském úřadě ZLK není zřízena samostatná pozice pracovníka pro rodinnou (proseniorskou) politiku ani žádné samostatné oddělení rodinné politiky.

Aktivity pro rodiny jsou podporovány formou dotací z Fondu Zlínského kraje. Fond Zlínského kraje, sekce Sociální věci, *Program na podporu sociálně zdravotních aktivit* je zřízen Zlínským krajem za účelem poskytování finanční podpory a financování aktivit (akcí a projektů) v oblasti sociální, příp. zdravotní. Jedná se zejména o činnosti podporující rodiny, osoby se zdravotním postižením, seniory, oběti domácího násilí a trestných činů, dárcovství krve apod. Jednotlivé organizace si zde mohou požádat o finanční podporu na jednorázové aktivity, např. na karnevaly, dny rodin, dny dětí i pravidelné edukativní činnosti na podporu vzájemných vztahů nebo zlepšení fyzického nebo psychického stavu rodin, seniorů nebo osob se zdravotním postižením.

107 Údaj k 31. prosinci 2017.

Hejtman ZLK zřídil *Poradní sbor hejtmána k plnění úkolů na úseku sociálně-právní ochrany dětí*, který se pravidelně schází a na meziresortní úrovni řeší témata týkající zejména náhradní rodinné péče, násilí na dětech, prevence umístování dětí do ústavní péče.

V rámci své činnosti a navazujících aktivit ZLK analyzuje a monitoruje potřebné údaje související s rodinami.

Při přípravě a tvorbě střednědobých plánů sociálních služeb dochází k setkání pracovních skupin na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností – většinou mají komunitní plánování – a zde jsou předávány informace nejen o sociálních službách, ale také o aktivitách a potřebách souvisejících s rodinami. V loňském roce proběhlo 13 setkání.

ZLK realizuje projekt s mezinárodní účastí s názvem „*Ohrožené děti a mládež ve ZLK II*“, jehož cílem je rozvoj a zkvalitnění sociálních služeb pro rodiny s dětmi zajišťované zejména terénní a ambulantní formou.

ZLK komunikuje s rodinami prostřednictvím krajského zpravodaje *OKNO DO KRAJE*, který je v tištěné formě distribuován do každé domácnosti v kraji. V elektronické podobě je k dispozici na stránkách krajského úřadu. Dále komunikuje prostřednictvím tiskových zpráv na webové a facebookové stránce kraje a přes portál pro neziskové organizace <https://neziskovky.kr-zlinsky.cz/>.

ZLK pořádá pro občany kraje každý rok např. Den Zlínského kraje. – motto „Ochutnej kraj všemi smysly“, podílí se na Mezinárodním dětském filmovém festivalu. ZLK je zapojen do projektu „*Obědy do škol*“.

ZLK vyhlašuje soutěž *Férový zaměstnavatel Zlínského kraje* – zde je jedno z hodnotících kritérií zajištění možnosti sladování pracovního a rodinného života. V rámci *Týdne pro rodinu* se od 12. května do 20. května 2018 uskutečnila přímo v budově Krajského úřadu ZLK vernisáž na téma „*Obrazy rodičovství*“ a zároveň proběhlo vyhlášení soutěže *Férový zaměstnavatel Zlínského kraje 2018* – došlo k ocenění nejvstřícnějších zaměstnavatelů představiteli ZLK.

V letech 2017 a 2018 realizoval ZLK, za podpory dotačního titulu MPSV, projekt „*Aktivní senioři*“, jehož cílem je podpora aktivního trávení volného času seniorů, podpora kontaktních míst pro předávání informací pro seniory, pořádání konference pro seniory a rozšíření osvěty k přístupu seniorů ve ZLK.

ZLK vyhlašuje již druhým rokem anketu *Ocenění pečujících osob Zlínského kraje*, a to ve 2 kategoriích: 1) pečující osoba, 2) pěstoun.

Ve ZLK jsou zavedeny *Senior Pasy* jako nástroj podpory proseniorských aktivit a od roku 2017 kraj podporuje rozšíření poskytovatelů slev pro využití *Senior Pasů*.

Silné a slabé stránky Zlínského kraje:¹⁰⁸**Silné stránky:**

- silné podnikatelské zázemí regionu, opírající se o baťovskou tradici,
- velmi dobré přírodní i kulturní předpoklady Zlínského kraje pro cestovní ruch,
- ve srovnání s průměrem ČR vykazuje Zlínský kraj lehce nižší podíl nezaměstnaných,
- neexistence rozsáhlých sociálně vyloučených lokalit v kraji,
- nízká zadluženost a závislost lidí na dávkách státní sociální podpory ve Zlínském kraji,
- nízká a klesající kriminalita na území kraje,
- dostatečné pokrytí území Zdravotnickou záchrannou službou,
- dlouhodobě rostoucí podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v populaci Zlínského kraje,
- nejnižší podíl exekucí na počet obyvatel v mezikrajském srovnání,
- rostoucí délka naděje dožití jak v případě žen, tak mužů,
- z hlediska kapacit pobytových služeb pro seniory patří Zlínský kraj ke krajům s nejvyšším počtem lůžek pobytových služeb na počet obyvatel starších 65 let,
- rostoucí podíl obyvatel Zlínského kraje žijících na venkově (atraktivita zejména „příměstského“ venkova),
- existence neziskových organizací na podporu rodiny (např. rodinná a mateřská centra, Centra pro rodinu, volnočasové aktivity),
- existující síť služeb rané péče zaměřující se na poradenství rodinám s dětmi s různými druhy postižení,
- dostatečný počet sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež,
- dostupnost odborného poradenství včetně dluhového,
- dobře nastavená spolupráce poskytovatelů sociálních služeb s orgány sociálně-právní ochrany dětí,
- procesy podporující zasítování sociálních a jiných veřejných služeb pro rodiny,
- religiozita Zlínského kraje projevující se vysokou mírou rodinné sounáležitosti.

108 Výčet silných a slabých stránek rodinné politiky ve Zlínském kraji je sestaven ze *Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2020 až 2022*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-zlinskem-kraji-pro-obdobi-2020-2022-cl-4255.html> a dále z připravované verze *Strategie rozvoje Zlínského kraje 2030*. Více na: <https://www.kr-zlinsky.cz/strategie-dokumenty-zlinskeho-kraje-cl-4429.html>.

Slabé stránky:

- dlouhodobě podprůměrná je ve srovnání s ČR výše průměrných mezd,
- Zlínský kraj je dlouhodobě podinvestován,
- absence klíčových velkých zaměstnavatelů v nosných odvětvích,
- dlouhodobý úbytek osob v produktivním věku 15–64 let (záporný přirozený přírůstek, selektivní migrace), spojený s výrazným procesem stárnutí pracovní síly v regionu,
- dlouhodobý trend meziročního úbytku počtu obyvatel v kraji, zejména obyvatel měst a periferních venkovských oblastí,
- nízká atraktivita kraje pro potenciálně nově příchozí obyvatele (záporné saldo mezikrajské migrace),
- nízký počet lékařů na počet obyvatel oproti ostatním krajům,
- nevyhovující věková struktura lékařů primární péče (praktičtí lékaři) – vysoký počet lékařů je starších 50 let,
- výrazný pokles intenzity bytové výstavby v mezikrajském srovnání,
- zastaralá železniční infrastruktura.

7

MOŽNÉ FINANČNÍ ZDROJE

K realizaci rodinné politiky na úrovni krajů a obcí je možno využít řady finančních zdrojů, přičemž v této kapitole bude věnována pozornost zejména možným zdrojům ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí (viz podkapitola 7.1), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (viz podkapitola 7.2), Ministerstva pro místní rozvoj (viz podkapitola 7.3), Ministerstva vnitra (viz podkapitola 7.4) a Úřadu vlády ČR (viz podkapitola 7.5) či Evropského sociálního fondu (viz podkapitola 7.6). Finanční prostředky je možné získat rovněž prostřednictvím dotačních titulů jednotlivých krajů či z různých nadací.

7.1 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje obcím finanční prostředky prostřednictvím dotačních titulů, které pravidelně vyhlašuje.

Obec přátelská rodině a seniorům¹⁰⁹, v níž je celková alokace na obě dotační oblasti 12 mil. Kč (6 mil. Kč rodina, 6 mil. Kč seniři).

Od roku 2018 byly soutěže *Obec přátelská rodině* a *Obec přátelská seniorům* spojeny v jednu – *Soutěž Obec přátelská rodině a seniorům*. V uvedené soutěži byly zachovány dvě dotační oblasti podle zaměření na cílovou skupinu. I. dotační oblast *Obec přátelská rodině* je vyhlašována každoročně Ministerstvem práce a sociálních věcí spolu se Stálou komisí pro rodinu, rovné příležitosti a národnostní menšiny Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve spolupráci s rodinným svazem, Sítí pro rodinu, Svazem měst a obcí ČR a Sdružením místních samospráv. II. dotační oblast *Obec přátelská seniorům* je vyhlašována od roku 2017 Ministerstvem práce a sociálních věcí ve spolupráci s Radou vlády pro seniory a stárnutí populace a Sdružením místních samospráv.

V rámci zmíněných dotačních titulů je možné získat finanční prostředky na úhradu nákladů neinvestičního charakteru na podporu rodiny či seniorů a aktivit mezigenerační soudržnosti na komunální úrovni.

V soutěžích mohou uspět i ty obce, které ještě v rodinné a proseniorské politice nejsou aktivní, mají však snahu a odhodlání podporu rodin nebo seniorů nastartovat či rozvinout tak, aby realizovaná opatření skutečně reagovala na potřeby místních rodin nebo seniorů. Obce, které již rozvíjejí rodinou politiku nebo politiku na podporu seniorů, mohou získat bonusové body za přiložený *Plán rozvoje prorodinné/proseniorské politiky* nebo *Koncepci rodinné politiky / politiky stárnutí*. Kladně je rovněž hodnocena spolupráce obce s nestátními neziskovými organizacemi na podporu rodiny a seniorů a dalšími aktéry v této oblasti.

Národní dotační titul Dotační program na podporu krajské samosprávy v oblasti stárnutí¹¹⁰ s celkovou alokací 14 mil. Kč.

Cílem tohoto dotačního programu je podpora úhrady nákladů neinvestičního charakteru na podporu krajské samosprávy v oblasti stárnutí v 5 dotačních oblastech:

- informační a metodická centra – podporováno je zřizování a provoz informačních a metodických center zaměřených na základní poradenství v problematice právní, finanční, zdravotně-sociální či spotřebitelské a pomoc seniorům (*Senior Pointy*),
- bezpečnost seniorů – podpora posilování opatření zlepšujících bezpečnost seniorů z hlediska úrazů a kriminality,
- rozvoj občanských kompetencí seniorů – podpora aktivit zaměřených na ochranu lidských práv seniorů, zvýšení účasti seniorů na formálním i neformálním komunitním životě, podpora celoživotního učení s cílem udržet základní občanské kompetence a schopnost svépomoci i v seniorském věku,
- mezigenerační spolupráce – podpora aktivit s mezigeneračním přesahem,

109 Více informací zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/obec-pratelska-rodine-a-seniorum>.

110 Více informací zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotacni-program-na-podporu-samospravy-v-oblasti-starnuti>. V návaznosti na úsporu státního rozpočtu na rok 2020 bylo rozhodnuto o zrušení tohoto národního dotačního titulu pro rok 2020.

- informační a osvětové kampaně – podpora aktivit zaměřených na zlepšení pozitivního obrazu seniorů ve společnosti, na zvýšení povědomí veřejnosti o potřebách starších osob, na sdílení příkladů dobré praxe apod.

Národní dotační titul *Rodina*¹¹¹ s celkovou alokací 120 mil. Kč, určený pro NNO.

Cílem tohoto dotačního titulu je poskytnout komplexní pomoc rodině jako celku (tj. širší rodině včetně dětí a prarodičů) a posilovat význam rodiny pro společnost. Podporovány jsou preventivní a podpůrné služby pro celou rodinu. Tyto služby posilují rodičovské kompetence, zkvalitňují rodinné vztahy, podporují rodiče v péči o děti, v jejich výchově i slaďování pracovního a rodinného života, čímž napomáhají předcházet krizovým situacím v rodině včetně domácího násilí, týrání a zneužívání dětí. Mezi nejčastěji podpořené oblasti patří poradenství, semináře, workshopy, projekty mezigenerační spolupráce, slaďování pracovního a rodinného života, co-workingové služby apod.

V roce 2019 jsou v rámci tohoto titulu vyhlášeny dvě dotační oblasti:

- preventivní aktivity na podporu rodiny, partnerství a rodičovství – podporovány jsou především aktivity směřující k předcházení negativních jevů v rodině,
- podpora rodin v oblasti sociálně-právní ochrany dětí (dále „SPOD“) – podpora přímé práce s ohroženými dětmi a rodinami, a to zejména ve spolupráci s příslušným orgánem SPOD.

Národní dotační titul *Podpora veřejně účelných aktivit (tzv. VÚA) seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností*¹¹² s celkovou alokací 18 mil. Kč, určený pro NNO.

Cílem dotačního programu je podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností, spočívající především v hájení zájmů a práv seniorů a aktivitách směřujících ke společenskému uplatnění seniorů. Mezi nejčastěji podpořené oblasti patří poradenství, vzdělávání, vznik Senior Pointů, osvěta apod.

V roce 2019 jsou v rámci tohoto titulu podporovány dva podprogramy:

- podprogram na podporu veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací – podpora dobrovolnictví seniorů, zdravého životního stylu seniorů, mezinárodní spolupráce seniorských a proseniorských organizací, realizace informačních kampaní, realizace poradenství atd.,
- podprogram na podporu kapacit zastřešujících seniorských a proseniorských organizací.

111 Více informací zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotace-na-podporu-rodiny-pro-nestatni-neziskove-organizace-v-dotacnim-rizeni-rodina>.

112 Více informací zde: <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotacni-program-podpora-verejne-ucelnych-aktivit-seniorskych-a-proseniorskych-organizaci-s-celostatni-pusobnosti>.

7.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pravidelně vyhlašuje dotační programy pro oblast prevence rizikového chování. V roce 2019 byla výzva na **Podporu realizace aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování** rozdělena do dvou modulů (A a B), přičemž *Modul B* byl určen na podporu krajských projektů zaměřených na zabezpečování vzdělávání, metodického vedení, předávání odborných informací, evaluaci a úpravy dokumentů ve školním prostředí v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže. Jedná se tedy zejména o podporu pedagogických pracovníků v získání vědomostí, dovedností a kompetencí, které se projeví ve schopnostech aplikace pedagogiky, psychologie, adiktologie a dalších oborů do praxe primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních¹¹³.

7.3 Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj poskytuje obcím finanční prostředky na realizaci prorodinných opatření prostřednictvím následujících programů:

Podpora bydlení:¹¹⁴

V rámci tohoto dotačního programu jsou podporovány následující podprogramy:

- „*Výstavba bytů v oblastech se strategickou průmyslovou zónou*“ s cílem podpořit rozvoj nájemního bydlení v území dotčeném působením velkého investora s rychle rostoucí nabídkou pracovních příležitostí.
- „*Výstavba technické infrastruktury v oblastech se strategickou průmyslovou zónou*“ s cílem podpořit nabídku zainvestovaných pozemků pro následnou bytovou výstavbu v území dotčeném působením velkého investora.
- „*Technická infrastruktura*“ s cílem rozšířit nabídku zainvestovaných pozemků pro následnou výstavbu rodinných domů nebo bytových domů. Výše dotace pro obec je 80 tis. Kč na 1 pozemek zainvestovaný z podprogramu, na kterém vzniknou rodinné nebo bytové domy.
- „*Podporované byty*“ s cílem podpořit vznik podporovaných bytů na území ČR sloužících k poskytování sociálního bydlení pro osoby, které mají ztížený přístup k bydlení v důsledku zvláštních potřeb vyplývajících z jejich nepříznivé sociální situace.
- „*Bytové domy bez bariér*“ s cílem zkvalitnit bytový fond odstraněním bariér při vstupu do domu a do výtahu a výstavbou výtahů v domech, které jím nejsou a nikdy nebyly vybaveny a u kterých jsou k tomu stavebně technické předpoklady.

113 Více informací zde: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-na-podporu-aktivit-v-oblasti-primarni-prevence>.

114 Více informací zde: <https://www.mmr.cz/cs/Narodni-dotace/Podpora-bydleni>.

Státní fond rozvoje bydlení (dále „SFRB“)

Účelem SFRB a jeho veřejným posláním je podporovat rozvoj bydlení v ČR v souladu s *Koncepcí bytové politiky do roku 2020*, schválenou vládou ČR, a podporovat též udržitelný rozvoj obcí, měst a regionů v souladu s veřejným zájmem. V roce 2019 mohou obce žádat o dotace v rámci následujících programů:

- „*Výstavba pro obce*“¹¹⁵ – podpora zřízení sociálních bytů, sociálních domů a smíšených domů.
- „*Nájemní byty*“¹¹⁶ – tj. úvěrový program na výstavbu nájemních bytů a domů či na přestavbu budov pro vymezenou skupinu obyvatel (senioři 65+, zdravotně či příjmově vymezené osoby), zletilé osoby do 30 let a osoby, jejichž obydlí zničila živelní pohroma.
- „*Regenerace sídlišť*“¹¹⁷ – tj. úvěrový program na revitalizaci bytového fondu bez ohledu na technologii výstavby, který lze využít např. na výstavbu či rekonstrukci místních komunikací a chodníků, odstavných či parkovacích stání, úpravu veřejných prostranství apod.

7.4 Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra realizuje **Program prevence kriminality na místní úrovni**¹¹⁸, do něhož se mohou hlásit obce, kraje i dobrovolné svazky obcí s cílem získat finanční prostředky na aktivity situační prevence, sociální prevence, informace pro občany, vzdělávací akce, zvyšování pocitu bezpečí občanů a snižování míry a závažnosti trestné činnosti, reakce na nové hrozby a realizace pilotních projektů apod.

7.5 Úřad vlády ČR

Úřad vlády ČR poskytuje obcím finanční prostředky na realizaci prorodinných opatření prostřednictvím **Programu mobility Vládního výboru pro zdravotně postižené občany**¹¹⁹, jehož cílem je podpořit realizaci komplexních bezbariérových tras ve městech a obcích.

Základními dvěma oblastmi, na které je v rámci programu přispíváno, je odstraňování bariér v budovách státních a veřejných institucí a odstraňování bariér v dopravě.

7.6 Evropský sociální fond

V rámci Evropského sociálního fondu (dále „ESF“) je možné čerpat finanční prostředky skrze Operační program **Zaměstnanost 2014–2020**. Potřebné informace o zaměření operačního programu, výzvy k předkládání projektů, odkazy na metodické příručky, související aktuality a akce naleznete na webových stránkách ESF¹²⁰.

115 Více informací zde: <http://www.sfrb.cz/programy-a-podpory/vystavba-pro-obce/>.

116 Více informací zde: <http://www.sfrb.cz/programy-a-podpory/najemni-byty/>.

117 Více informací zde: <http://www.sfrb.cz/programy-a-podpory/program-regenerace-sidlist/>.

118 Více informací zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/dotacni-system-prevence-kriminality.aspx> či zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/narodni-dotacni-titul-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

119 Více informací zde: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/program-mobility/program-mobility-79350>.

120 Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/programy/evropsky-socialni-fond>.

Značná část financování rodinné politiky dosud závisí na grantových schématech, v nichž mohou regiony a obce vystupovat v roli příjemců i poskytovatelů. Pro úspěšné získání grantu či dotace je ale nezbytná určitá zkušenost a znalost projektové problematiky. Pro obce i jiné subjekty je proto velmi výhodné mít odborníky na získávání peněz a fundraising. Není vždy nutné vytvořit nové pozice pro tyto odborníky, nabízí se i varianta specializačního vzdělávání vlastních pracovníků a představitelů participujících organizací (VÚPSV, 2014a).

8

ZÁVĚR

Tato metodika byla zpracována v rámci projektu „*Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů*“ financovaného z Evropského sociálního fondu s cílem poskytnout krajům a obcím základ systémového uchopení rodinné politiky na místní úrovni. Metodika navazuje na metodické doporučení *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí* (MPSV, 2008). V širším kontextu se opírá zejména o aktuální *Koncepci rodinné politiky* (MPSV, 2017) a *Zprávu o rodině* (VÚPSV, 2017).

Metodika obsahuje obecnou část, v níž je vymezen samotný pojem „rodiny“, definovány cíle a principy rodinné politiky v ČR, popsána aktuální demografická a společenská situace v ČR a vymezeno strategické plánování. Následuje více praktická část obsahující doporučený postup během tvorby strategického materiálu v oblasti rodinné politiky a popis jednotlivých oblastí rodinné politiky. Metodika rovněž zahrnuje dva příklady obcí (Olomouc a Lípa u Havlíčkova Brodu), které již realizují širokou škálu prorodinných opatření, a můžeme je tedy využít jako tzv. příklady dobré praxe, a přehled realizace rodinné politiky v jednotlivých krajích. Závěr metodiky je věnován možným finančním zdrojům, které lze využít během tvorby a implementace prorodinných opatření na místní úrovni.

Metodika byla vytvořena s ambicí sloužit jako praktický návod pro tvorbu regionální rodinné politiky, aby byl podpořen její rozvoj v rámci České republiky, ale také aby v této oblasti došlo ke snižování rozdílů mezi jednotlivými kraji. Na přípravě Metodiky se podílela řada aktérů (viz kapitola 1.3), kteří usilovali o co nejvyšší možnou míru shody. Z tohoto důvodu je finální znění Metodiky určitým kompromisem. Jelikož je téma krajské rodinné politiky velmi široké a průřezové, bylo jeho zpracování velkou výzvou, a to zejména s ohledem na praktickou uplatnitelnost Metodiky. I přes zmíněné překážky věříme, že Metodika pomůže k systémovému rozvoji rodinné politiky ve všech krajích (a v ideálním případě i obcích) České republiky.

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Tabulka č. 1: Vývoj vybraných demografických ukazatelů spojených s porodností

Tabulka č. 2: Vývoj vybraných demografických ukazatelů spojených se stárnutím populace

Tabulka č. 3: Vývoj vybraných demografických ukazatelů v rámci struktury rodiny

Tabulka č. 4: Příjmová chudoba podle vybraných charakteristik osob a domácností, rok 2018

Tabulka č. 5: Přehled základních údajů o kraji hl. město Praha (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 6: Přehled základních údajů o Jihočeském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 7: Přehled základních údajů o Jihomoravském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 8: Přehled základních údajů o Karlovarském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 9: Přehled základních údajů o Královéhradeckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 10: Přehled základních údajů o Libereckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 11: Přehled základních údajů o Moravskoslezském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 12: Přehled základních údajů o Olomouckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 13: Přehled základních údajů o Pardubickém kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 14: Přehled základních údajů o Plzeňském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 15: Přehled základních údajů o Středočeském kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 16: Přehled základních údajů o Ústeckém kraji (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 17: Přehled základních údajů o Kraji Vysočina (k 31. prosinci 2018)

Tabulka č. 18: Přehled základních údajů o Zlínském kraji (k 31. prosinci 2018)

Graf č. 1: Míra zaměstnanosti mužů a žen (ve věku 25–54 let) dle věku nejmladšího dítěte

Graf č. 2: Míra zaměstnanosti u mužů a žen (ve věku 25–54 let) dle počtu dětí

Graf č. 3: Míra zaměstnanosti dle pohlaví a věku

SEZNAM ZKRATEK

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DDM	Dům dětí a mládeže
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
Hl. m. Praha	Hlavní město Praha
IVF	in vitro fertilizace (tj. umělé oplodnění)
JMK	Jihomoravský kraj
KHK	Královéhradecký kraj
KVK	Karlovarský kraj
KÚ KVK	Krajský úřad Karlovarského kraje
LBK	Liberecký kraj
MF	Ministerstvo financí
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MMOI	Magistrát města Olomouce
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
NNO	Nestátní neziskové organizace
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
RP	Rodinná politika
SFRB	Státní fond rozvoje bydlení
SMOI	Statutární město Olomouc
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
SŠ	Střední škola
V + V	Výzkum a vývoj
VŠ	Vysoká škola
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZLK	Zlínský kraj
ZŠ	Základní škola

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

- 1) *Akční plán Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na rok 2019*. [online] Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/download.html?id=60907>.
- 2) *Akční plán rodinné politiky Jihomoravského kraje na rok 2017*. [online]. Dostupné z: <https://www.rodinnapolitika.cz/389-akcni-plan-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-rok-2017.html>.
- 3) *Akční plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje*. [online]. Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/akcni-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pk>.
- 4) *Aktuální výzvy – dotace Jihočeského kraje*. [online]. Dostupné z: <https://www.kraj-jihocesky.cz/dotace-fondy-eu/aktualni-vyzvy-informace>.
- 5) *Analýza potřeb území Karlovarského kraje*. KAP KVK, 2016. [online]. Dostupné z: http://www.kvkskoly.cz/manazer/projekty/Documents/Analyza_potreb_uzemi_KAP.pdf.
- 6) *Audit rodina a zaměstnání*. [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/projekt-audit-rodina-zamestnani>.
- 7) *Audit Family Friendly Community* [online]. Dostupné z: <https://www.auditfamilyfriendlycommunity.cz/>.
- 8) BELLETTI, F., RABUZZINI, L. *Local Politics – Programmes and Best Practise Models*. 2010. Family Platform 2010. [online] Dostupné z: <http://familyplatform.eu/>.
- 9) CVVM. *Postoje českých občanů k manželství a rodině*. 2017. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/2164-postoje-ceskych-obcanu-k-manzelstvi-a-rodine-unor-2017>.
- 10) ČSÚ – webové stránky. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.
- 11) ČSÚ. *Česká republika v číslech – 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-cislech-2018>.
- 12) ČSÚ. *Česká republika v mezinárodním srovnání – vybrané údaje*. Praha. 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani-vybrane-udaje-2018>.
- 13) ČSÚ. *Domácnosti jednotlivců*. 2014a. Praha: ČSÚ. [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551799/170226-14.pdf/6232226f-f1c1-4d55-9101-26e04a3ab5fd?version=1.0>.
- 14) ČSÚ. *Kde a jak bydlí české domácnosti?* 2014b. Praha: ČSÚ. [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/kde-a-jak-bydli-ceske-domacnosti-p2eqbgktkl>.
- 15) ČSÚ. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. [online]. Dostupné z: <https://czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.
- 16) ČSÚ. *Příjmy a životní podmínky domácností*. 2017. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>.
- 17) ČSÚ. *Statistická ročenka*. 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2018>.
- 18) ČSÚ. *Údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991*. [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/ceskoslovenske_scitani_lidu_1991.

- 19) ČSÚ. *Údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011*. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011>.
- 20) ČSÚ. *Vybrané demografické údaje v ČR*. [online]. [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917302/13005519m.pdf/d00641f4-0ea0-47f3-a3d6-04139cbc4ebc?version=1.1>.
- 21) ČSÚ. *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2015*. 2016b. Praha: ČSÚ. [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky>.
- 22) DOBRUCKÁ, L., COPLÁK, J. *Tvorba strategického rozvojového plánu obce*. 2007. Bratislava: Peter Mačura – PEEM.
- 23) *Dotační programy Kraje Vysočina*. [online] Dostupné z: <http://extranet.kr-vysocina.cz/edotace/dotace/>.
- 24) EUROSTAT. [cit. 2018-12-27]. [online] Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.
- 25) Eurostat – Evropské statistiky | Evropská komise. *European Commission* [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_cs.
- 26) EUROSTAT. *Your key to European statistics*. [cit. 2018-12-27]. 2016. [online] Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.
- 27) Family Point. [online]. Dostupné z: <https://familypoint.cz/>.
- 28) *Finanční podpora pro zřízení nových pracovních míst*. [online] Dostupné z: <http://moderniobec.cz/financni-podpora-pro-zrizeni-novych-pracovnich-mist/>.
- 29) *Grantové řízení pro rok 2019*. [online] Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/financovani_socialni_oblasti/granty_hmp/grantove_rizeni_pro_rok_2019/index.html.
- 30) HOFINGER, K. F. *Regionální rodinná politika*. 2010.
- 31) *Informace pro žadatele o dotaci z rozpočtu Karlovarského kraje*. [online] Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/dotace/Stranky/Prehled-dotace.aspx>.
- 32) *Informační portál Karlovarského kraje*. [online] Dostupné z: www.kr-karlovarsky.cz.
- 33) KARLOVARSKÝ KRAJ. *Krajská příloha k národní RIS 3*, [online] Dostupné z: http://www.ris3kvk.cz/download/documents/RIS3_krajska_priloha_KK_2014-04-30.pdf.
- 34) *Koncepce primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na území hl. m. Prahy na období 2014 až 2020*. [online] Dostupné z: http://www.praha.eu/public/e6/35/6e/1817269_460406_Koncepce.pdf.
- 35) *Koncepce prorodinné politiky obce Lípa 2017–2020*. [online] Dostupné z: [https://obeclipa.webnode.cz/files/20000343784df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20\(2\).pdf](https://obeclipa.webnode.cz/files/20000343784df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20(2).pdf), [http://files.obeclipa.webnode.cz/200003437-84df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20\(2\).pdf](http://files.obeclipa.webnode.cz/200003437-84df085d94/Koncepce%20prorodinn%C3%A9%20politiky%20obce%20L%C3%ADpa_20170522_final%20(2).pdf).
- 36) *Koncepce protidrogové politiky hlavního města Prahy na období 2014 až 2020. Strategie protidrogové politiky hlavního města Prahy období 2014 až 2020*. [online] Dostupné z: http://www.praha.eu/public/2d/46/78/1813594_456870_Protidrogova_politika.pdf.
- 37) *Koncepce rodinné a seniorské politiky Kraje Vysočina na období 2017–2021*. [online] Dostupné z: http://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4081710.
- 38) *Koncepce rodinné politiky hlavního města Prahy 2009–2010*. [online] Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/rodina/rodinna_politika/koncepce_rodinne_politiky/index.html.

- 39) *Koncepce rodinné politiky Jihomoravského kraje na období 2015–2019*. [online] Dostupné z: <https://www.rodinapolitika.cz/208-koncepce-rodinne-politiky-jihomoravskeho-kraje-na-obdobi-2015-2019.html>.
- 40) *Koncepce rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2017–2020*. [online] Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/rovne-prilezitosti/koncepce-rodinne-politiky-kralovehradeckeho-kraje-2017---2020-105982/>.
- 41) *Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje*. [online] Dostupné z: https://www.rodinajeok.cz/webfiles/koncepce_rodinn_e_politiky_ok_na_obdob_i.pdf.
- 42) *Koncepce rodinné politiky statutárního města Olomouce na roky 2016–2018*. [online] Dostupné z: https://www.olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/20_/20871/koncepce-rp-smol-2016-2018.cs.pdf.
- 43) *Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje 2019–2021*. [online] Dostupné z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1730828.
- 44) *Koncepce v oblasti rodinné politiky z hlediska sociálních věcí na území Plzeňského kraje pro rok 2015*.
- 45) *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2018–2021*. [online] Dostupné z: http://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/kpvp_jck_2018-2021-final_pdf.pdf.
- 46) *Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2019–2021*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim/99250/krajsky-plan-vyrovnavani-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2019-2021>.
- 47) KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, a.s., 2010. ISBN 80-7357-050-5.
- 48) KUCHAROVÁ, V., PEYCHLOVÁ, K. *Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou*. 2015. VÚPSV. [online] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_411.pdf.
- 49) *Mapa Přístupnosti*. [online] Dostupné z: <http://mapapristupnosti.cz/>.
- 50) *Přes bariéry – mapování bezbariérovosti*. [online]. Dostupné z: <http://presbariery.cz/cz/mapovani-barierovosti/metodika>.
- 51) MÁTL, O., SRNOVÁ E. *Budoucnost venkova v České republice: Analýza potřeb obcí po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky a společné zemědělské politiky*. 2010. Praha: Svaz měst a obcí České republiky. 157 s. [online] Dostupné z: <http://www.smocr.cz/getFile.aspx?itemID=206880>.
- 52) *Metodika komunitního plánování*. [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/komunitni-planovani-vec-verejna-pruvodce->.
- 53) MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*. 2006. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN: 80-86429-58-X.
- 54) MPSV– webové stránky. [online] Dostupné z: www.mpsv.cz.
- 55) MPSV. *Koncepce rodinné politiky*. 2017. [online] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253.
- 56) MPSV. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2018*. 2014c. [online]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/NAP_311214.pdf/0cc270fa-dbf9-fcd5-93d6-5e7b0e9376b2.
- 57) MPSV. *Národní koncepce podpory rodin s dětmi*. 2008. [online] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf/be17dc8c-8441-952e-ef13-e13486fba929.

- 58) MPSV. *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005. [online] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b.
- 59) MPSV. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Metodické doporučení MPSV. 2008. [online] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodinna_politika.pdf/c5ac6806-30a5-813c-a561-1578df33368e.
- 60) MŠMT. *Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele*. [online] Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/ročenka/ročenka.asp>.
- 61) MŠMT. *Výzva na podporu aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování pro rok 2019*. [online] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-na-podporu-aktivit-v-oblasti-pirmanri-prevence>.
- 62) MV. *Dotační systém prevence kriminality*. [online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dotacni-system-prevence-kriminality.aspx>.
- 63) MV. *Národní dotační titul – prevence kriminality*. [online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/narodni-dotacni-titul-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.
- 64) *Odpovědný zastupitel – projekt Svazu měst a obcí ČR*. [online] Dostupné z: <http://www.smocr.cz/cz/nase-projekty/ukoncene-projekty/odpovedny-zastupitel/default.aspx>.
- 65) OECD, 2016. [online] Dostupné z: <http://www.oecd.org/>.
- 66) OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, M., ŠIMON, M. *Současné změny migrační bilance nejmenších českých obcí*. 2013. str. 246–255 in SVOBODOVÁ, H., ed. *Výroční konference České geografické společnosti. Nové výzvy pro geografii*. Brno: Masarykova univerzita.
- 67) PERLÍN, R., BIČÍK, I. *Strategický plán mikroregionu: metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích*. 2006. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.
- 68) *Proces plánování sociálních služeb*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/proces-planovani-socialnich-sluzeb>.
- 69) *Program rozvoje Pardubického kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/rozvoj-kraje>.
- 70) Registr poskytovatelů sociálních služeb. [online] Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1558083696926_1.
- 71) Senior Point. [online] Dostupné z: <https://www.seniorpointy.cz/>.
- 72) Seniorská politika Jihomoravského kraje. [online] Dostupné z: <https://www.seniorskapolitikajmk.cz>, www.facebook.com/rodinnapolitikajmk.
- 73) SIROVÁTKA, T., WINKLER, J. „Význam „nových sociálních rizik“ v současné společenské vědě.“ 2010. *Sociální studia* 7 (2): str. 7–21.
- 74) SKÁLA, V., HEJZLAROVÁ, E., GEISSLER, H., POTŮČEK, M., DOBIÁŠOVÁ, K. *Rodinná politika na regionální a lokální úrovni*. 2011. Závěrečná zpráva výzkumného projektu. Praha: CESES FSV UK.
- 75) *Strategický plán hlavního města Prahy, aktualizace 2016*. [online] Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/SP/STRATEGICKY_PLAN_HLAVNIHO_MESTA_PRAHY_AKTUALIZACE_2016.pdf.
- 76) *Strategický plán rodinné politiky Libereckého kraje 2019–2023*. [online] Dostupné z: <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/id:868941/lastUpdateDate:2018-09-10+15:54:48/image.jpg>.

- 77) *Strategie rozvoje Moravskoslezského kraje na léta 2009–2020*. [online] Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/rozvoj_kraje/srk_2009_2020.pdf.
- 78) *Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje 2015–2020*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/strategie-rozvoje-uzemniho-obvodu-olomouckeho-kraje-cl-537.html>.
- 79) *Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009–2020 (SRZK)*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/strategie-rozvoje-zlinskeho-kraje-2009-2020-srzk-cl-680.html>.
- 80) *Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje*. [online] Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/transformace-systemu-pecce-o-ohrozene-deti/91630/strategie-transformace-pecce-o-ohrozene-deti-a-rodiny-na-uzemi-pardubickeho-kraje>.
- 81) *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území hl. m. Prahy pro období 2019–2021*. [online] Dostupné z: http://socialnipecce.praha.eu/file/2892783/SPRSS_2019_2021.pdf.
- 82) *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje 2019–2021*. Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-pardubickeho-kraje>.
- 83) *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2020 až 2022*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-zlinskem-kraji-pro-obdobi-2020-2022-cl-4255.html>.
- 84) ŠILHÁNKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. 2007. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- 85) ŠIMON, M. *Exploring counter urbanisation in post-socialist context: case of the Czech Republic*. 2012. In *Sociologia Ruralis* 52 (2): str. 117–142.
- 86) Usnesení č. 2/1993 Sb., USNESENÍ předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- 87) VÚPSV. *Lokální a regionální rodinná politika v praxi*. 2014a. [online] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_386.pdf.
- 88) VÚPSV. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. 2010. [online] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_310.pdf.
- 89) VÚPSV. *Rodinná politika na úrovni obcí a krajů. Principy a východiska*. 2014b. [online] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_385.pdf.
- 90) VÚPSV. *Rodiny ve střední fázi rodinného cyklu*. 2017b. [online] Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/publ/?vupsv=BAO&pracovnik=vse&klasif=2&rok=2017>.
- 91) VÚPSV. *Zpráva o rodině*. 2017a. [online] Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/res/archive/005/000654.pdf?seek=1543991124>.
- 92) *Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce*. 2016. SocioFactor s.r.o. [online] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/TACR_zprava_sladovani.pdf/432db929-6f1a-f1d7-e5d0-e2f6eb2b7676.
- 93) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- 94) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- 95) ZATLOUKAL, L. *Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování*. 2008. ISBN 978-80-244-2128-5.
- 96) Zlínský kraj – neziskové organizace. [online] Dostupné z: <https://neziskovky.kr-zlinsky.cz/>.

ISBN 978-80-7421-176-8

Metodika rodinné politiky na krajské a místní úrovni vznikla v rámci projektu Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů, reg. č. CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0006233. Tento projekt je financován z Operačního programu Zaměstnanost a ze státního rozpočtu.

ISBN 978-80-7421-176-8

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

#rodinyvkrajích